

ETELÄ-SAVON
MAAKUNTALIITTO

Arviointi tavoite 1 -ohjelman toteuttamisesta Etelä-Savossa

ARVIOINTI TAVOITE 1 -OHJELMAN TOTEUTTAMISESTA
ETELÄ-SAVOSSA

**ARVIOINTI TAVOITE 1 -OHJELMAN TOTEUTTAMISESTA
ETELÄ-SAVOSSA**

Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 101:2010
Teroprint

Kansikuva:

Painosmäärä 200 kpl
Mikkeli 2010

Etelä-Savon maakuntaliitto
Hallituskatu 3 A 50100 MIKKELI
puh. 015-321 130 email: kirjaamo@esavo.fi faksi 015-321 1359

ISBN 978-952-5093-82-7
ISSN 1455-2930

SISÄLLYS

	sivu
I ARVIOINNIN TARKOITUS JA TOTEUTUS	1
Tarkoitus	1
Toteutus	1
II AINEISTO	2
Mukana olevat hankkeet	2
Aineiston luokitukset	2
Luokitusten tekeminen	2
III HANKKEIDEN JA RAHOITUKSEN JAKAUTUMINEN	4
Toimenpidekokonaisuus	4
Toteuttaja	5
Vastuuviranomainen	6
Klusteri	7
Hanketyyppi	8
Kohdealue	9
Ympäristövaikutukset	11
Tasa-arvovaikutukset	12
Tietoyhteiskuntavaikutukset	13
IV MUUTTUJIEN VÄLISTÄ TARKASTELUA	14
Klusteri	14
Kohdealue	17
Hanketyyppi	20
Ympäristö-, tasa-arvo- ja tietoyhteiskuntavaikutukset	21
V HANKKEET KLUSTERIEN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAJINA	24
Klusteriarviointien lähtökohta ja tekeminen	24
Metsäklusteri	26
Elintarvikeklusteri	30
Metalliklusteri	34
Matkailuklusteri	38
Kulttuuriklusteri	42
Informaatioklusteri	46
Hyvinvointiklusteri	50
Klusterien yhteiset hankkeet	53
Klusterien ulkopuoliset hankkeet	56

LIITTEET

1. Tiivistelmä seurantatiedoston luokituksista
2. Itä-Suomen tavoite 1 -ohjelman toimintalinjat ja toimenpidekokonaisuudet

I Arvioinnin tarkoitus ja toteutus

Tarkoitus

Etelä-Savon maakuntaliitossa on tehty aikaisemmin viisi raporttia tavoite 1 –ohjelman kehittämishankkeiden tilanteesta vuosien 2002–2006 lopussa. Nämä raportit on tehty täydentämään ohjelmaseurannan määrämuotoisia raportteja, ei korvaamaan niitä. Raportoinnin perustana on ollut tiivis tiedosto, jossa jokainen kehittämishanke on luokiteltu yhdeksän muuttujan mukaan. Määrällisenä muuttujana on näiden lisäksi käytetty hankkeille myönnettyä EU-osarahoitusta.

EU-ohjelmien arviointeja on ohjeistettu neljän avainkäsitteen avulla. *Panoksilla* tarkoitetaan ohjelmiin sijoitettuja voimavaroja kuten rahoitusta. *Tuotokset* ovat sitä mitä voimavaroilla on lähinnä saatu aikaan, eli esimerkiksi koulutustilaisuuksia, tutkimustyötä ym. Kolmas käsite on *tulokset*. Sillä tarkoitetaan tuosten lopputuloksia kuten koulutustilaisuuden suorittaneiden määrää, tehtyä tutkimusta jne. Neljäs vaihe *vaikutukset* jatkaa tästä ajallisesti vielä kauemmas. Vaikutuksia selvitetessä voidaan tarkastella vaikka sitä kuinka moni kurssin käynyt työtön on työllistynyt tietyn ajan kuluttua tai mitä tutkimus on vaikuttanut jonkin tavoitteen – palvelujen saatavuuden, koulutustason paranemisen, työttömyyden vähenemisen tms. – toteutumiseen.

Tämän selvityksen alkuosan (luvut III ja IV) tarkoituksena on ollut saada tietoa hankkeiden lukumäärän ja rahoituksen jakautumisesta eri klustereihin (kehittämisaloihin), eri alueille, eri toteuttamistapoihin ym. Tässä vaiheessa tarkastelu on siten kohdentunut ohjelman *panoksiin* ja niiden suuntaamiseen. Selvityksen toisessa osassa, luvussa V: Hankkeet klusterien tavoitteiden toteuttajina, arvioidaan aineiston mahdollistamissa rajoissa myös ohjelman *tuotoksia* ja *tuloksia*. Tämän osan tarkoituksena on saada selville sitä, miten hankkeilla on pystytty edistämään maakunnan kehitykselle tärkeiden alojen, klusterien tavoitteiden saavuttamista. Neljäs vaihe ohjelman *vaikutusten* arviointi vaatisi muutaman vuoden kuluttua ohjelman loputtua tehtäviä erillistutkimuksia, joten tällaista ei ole ajateltukaan tehdä tässä yhteydessä. Ohjelmakauden aikana maakunnassa tapahtunutta yleistä kehitystä on kyllä tarkasteltu tilastojen avulla, mutta tähän kehitykseen ovat vaikuttaneet EU-ohjelmien lisäksi monet muutkin tekijät.

Tähän mennessä tehtyjen viiden raportin hyöty on ollut niiden antamassa tiedossa siitä miten ohjelmaa on suunnattu ja toteutettu, ja sen mahdollistamassa ohjelmalinjausten tarkistamisessa ainakin pieneltä osin. Tavoite 1 –ohjelmaa toteutettiin vuosina 2000–2006, joskin sen jälkeen jotkin hankkeet ovat vielä jatkuneet niille aikaisemmin myönnetyn rahoituksen tuella. Kun ohjelmakausi loppui vuonna 2006, nähtiin Etelä-Savon maakuntaliitossa tarve arvioida toteuttamista aikaisempaa laajemmin myös tuosten ja tulosten osalta. Sen vuoksi hankkeita hallinnoineita viranomaisia pyydettiin kertomaan miten hyvin niillä on onnistuttu toteuttamaan Itä-Suomen tavoite 1 –ohjelman tavoitteita ja Etelä-Savon tärkeiden kehittämialojen (klusterien) tavoitteita sekä mitä tuloksia ohjelmalla on saavutettu. Tämän ja sitä edeltäneiden suppeampien raporttien tärkein tavoite on paitsi antaa tietoa toteutetusta tavoite 1 –ohjelmasta myös kertoa kokemuksista ja näkemyksistä, joista olisi hyötyä uuden, vuosien 2007–2013 ohjelman toteuttamisessa.

Toteutus

Jokainen kehittämishanke on raportin perustana olevassa tiedostossa luokiteltu tiettyjen ominaisuuksien mukaan. Näitä ovat hankkeen toimenpidekokonaisuus, kohdentumisalue, toteuttaja, vastuuviranomainen, hanketyyppi, kohdentumisala (klusteri), sekä hankkeen ympäristö-, tasa-arvo- ja tietoyhteiskuntavaikutukset. Määrällisinä mittareina on käytetty hankkeiden lukumäärää sekä niille myönnetyn EU-osarahoituksen määrää. Tarkastelemalla muuttujien suoria jakaumia sekä ristiintaulukoimalla muuttujia on pyritty löytämään toteuttamiselle ominaisia piirteitä ja muuttujien välisiä yhteyksiä.

Aineiston luokittelun ovat tehneet hankkeita hallinnoivien viranomaisten – ns. vastuuviranomaisten – henkilöt, jotka tuntevat parhaiten alansa kehittämishankkeet.

Selvityksen toisessa osassa luvussa V on tarkasteltu maakunnan tärkeimmille klustereille ns. klusteriraportteissa esitettyjä tavoitteita ja verrattu ohjelmakaudella tapahtunutta kehitystä näihin. Lisäksi on katsottu kuinka kehittämishankkeita on suunnattu klusteritavoitteiden mukaisesti ja miten niillä on edistetty tavoitteiden saavuttamista.

II Aineisto

Mukana olevat hankkeet

Tarkasteluun on otettu tavoite 1 –ohjelmaan Etelä-Savon maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR) hyväksytyt ns. *kehittämishankkeet*. Ohjelmaan kuuluu myös *yrittäjähankkeita*, joihin liittyy tiettyjä salassapitomääräyksiä. Yrittäjähankkeita ei tarkastella tässä selvityksessä. Kehittämishankkeista ovat mukana kaikki ohjelman toteuttamisen aikana siihen hyväksytyt hankkeet. Näitä on yhteensä 595, eli määrä lisääntynyt vuoden 2006 kuluessa noin sadalla hankkeella. Mikäli jokin hanke on hyväksytty mutta myöhemmin peruuntunut, on se poistettu. Joissakin tapauksissa on jouduttu harkitsemaan sitä, ovatko kahdella tai useammalla peräkkäisellä päätöksellä hyväksytyt hankkeet itse asiassa saman, suuremman hankekokonaisuuden osia ja tulisiko tällaiset merkitä vain yhtenä hankkeena. Joitakin tällaisia yhdistämisistä on tehty. Tuloksin yhdistämisestä ovat tehneet vastuuviranomaisissa hankkeita valvoneet henkilöt.

Aineiston luokitukset

Jokainen aineistossa oleva kehittämishanke on luokiteltu tarkastelun alkuvaiheessa seuraavien ominaisuuksien osalta:

- hankkeen *toimenpidekokonaisuus* tavoite 1 –ohjelmassa
- hankkeen *toteuttaja* tai *hakija*
- hankkeen *vastuuviranomainen*
- hankkeen *klusteri* eli avaintoimiala
- *hanketyyppi*, eli millä pääasiallisilla keinoilla on pyritty tavoitteisiin
- hankkeen *kohdealue*
- hankkeen *ympäristövaikutukset*
- hankkeen *tasa-arvoaikutukset*
- hankkeen *tietoyhteiskuntavaikutukset*

Tämä sama luokittelu on tehty myös viidessä aikaisemmassa vuosiraportissa.

Jokaiseen hankkeeseen liitettiin tieto sille maakunnan yhteistyöryhmässä myönnetystä *EU-osarahoituksesta*. Sen sijaan hankkeisiin merkittyjen työpaikka- ja yritysvaikutusten mukaan ottamisesta on luovuttu näiden vaikutusten kirjaamisesta ilmenneiden puutteellisuuden ja epävarmuustekijöiden vuoksi. Tässä raportissa ei siten arvioida ohjelmatyön määrällisiä

työpaikka- ja yritysvaikutuksia. Ympäristöön, tasa-arvoon ja tietoyhteiskunnan toteuttamiseen liittyviä arvioita nimitetään "vaikutuksiksi", mutta niissäkään ei ole arvioitu vaikutusten suuruutta vaan ainoastaan sitä, onko hankkeilla näitä vaikutuksia vai ei.

Käytetyt luokitukset ovat suureksi osaksi samantyyppisiä kuin esim. FIMOS-rekisterissä tai muissa seurantarokistereissä olevat. Tämän raportin aineistossa luokituksia on pyritty selkeyttämään ja yksinkertaistamaan. Yksinkertaistaminen hävittää jonkin verran moniluokkaisen luokittelun tarkkuutta, mutta toisaalta se tarjoaa mahdollisuuden muuttujien järkevään ristiintaulukointiin ja sitä kautta niiden välisten yhteyksien tarkasteluun. Tämä onkin ollut tiedoston ja sen luokitusten kehittämisen tärkeimpiä tavoitteita.

Klusteri- eli kohdentumisalaluokitus perustuu Etelä-Savossa tärkeimmiksi katsottuihin, maakuntaliiton määrittelemiin kehittämisaloihin. Hanketyyppien luokittelu on tehty vain tämän raportoinnin yhteyteen ja se poikkeaa muualla vastaaviin tarkoituksiin mahdollisesti käytetyistä. Hankkeiden kohdentumisalueiden luokittelussa aiheutuu pientä epävarmuutta siitä, että seutukuntajako muuttui vuoden 2004 alusta. Muutoksen vaikutuksia selvityksen tuloksiin voidaan kuitenkin pitää niin vähäisinä, että hankkeiden kohdentumisalueita ei ole koodattu taannehtivasti vuoden 2004 seutukuntajaon mukaisiksi. Täten esimerkiksi Haukivuoren hankkeet on vuoden 2003 loppuun saakka luettu Pieksämäen seutukunnan hankkeiksi ja vuoden 2004 alusta Mikkelin seutukuntaan. Muutoksen vaikutus hankkeiden lukumääriä tai rahoitusmääriä kuvaaviin taulukoihin ei ole merkittävä.

Luokitukset on esitetty liitteessä 1.

Luokitusten tekeminen

Hankkeiden luokittelun ovat tehneet hankkeita hallinnoivien ns. vastuuviranomaisten työntekijät, jotka ovat eniten tekemisissä hallinnonalansa hanketoiminnan kanssa. Nämä henkilöt kuuluivat useimmissa tapauksissa tavoite 1 –ohjelman yhteistyöryhmän sihteeristöön. Maakunnan yhteistyöryhmä (MYR) oli maakunnan ylin päättävä elin tavoite 1 –ohjelmaa koskevissa kysymyksissä.

Eri viranomaisten hankehenkilöt ovat luokitelleet ne hankkeet, joiden valvonta ja osarahoittaminen kuuluvat näille viranomaisille. Luokittelun tulokset on koonnut tiedostoksi tämän raportin kirjoittaja, erikoisuunnittelija Pentti Hämäläinen Etelä-Savon maakun-

taliitossa. Hän on myös pyrkinyt yhdenmukaistamaan luokittelua ja tekemään ratkaisut kiistanalaisissa tulkintakysymyksissä. Tästä huolimatta on mahdollista, että aineistoon on jäänyt joitakin luokittelijoiden tulkinnoista aiheutuneita vähäisiä eroja.

III Hankkeiden ja rahoituksen jakautuminen

Toimenpidekokonaisuus

Kehittämishankkeiden lukumääräinen jakautuminen ohjelman toimenpidekokonaisuuksiin ja hankkeille myönnetty EU-osarahoitus on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1.

HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAHOITUS TOIMENPIDEKOKONAISUUKSITTAIN

toimenpidekokonaisuus	kpl	%	1 000 €	%
1.2 yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen	172	28,9	15275	14,4
2.1 koulutusjärjestelmien kehittäminen, koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen	71	11,9	14725	13,9
2.2 osaamispääoman kehitt. ja työvoiman osaamisen lisääm.	90	15,1	17186	16,2
2.3 työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistäminen	20	3,4	9814	9,2
2.4 työelämän tasa-arvon edistäminen	25	4,2	6104	5,7
3.1 maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen	78	13,1	11101	10,5
3.2 metsätaloustoimenpiteet	12	2,0	594	0,6
3.3 koulutustuki	14	2,4	1018	1,0
4.1 osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen	69	11,6	19028	17,9
4.2 sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen	15	2,5	8441	7,9
4.3 luonnon ja rakennetun ympäristön hoito	22	3,7	2394	2,3
4.4 arkielämän rakenteiden kehittäminen	7	1,2	536	0,5
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Ohjelman kullekin toimenpidekokonaisuudelle on annettu rahoituskehys, jonka puitteissa EU-osarahoitusta voidaan myöntää. Tämän vuoksi toimenpidekokonaisuuksiin varattua rahoitusta on järkevintä tarkastella sen mukaan, kuinka suuren osuuden varaukset muodostavat kehyksestä.

Taulukko 1:ssä olevien tietojen mukaan yhden hankkeen EU-osarahoituksen keskiarvokooksi saadaan 178 500 euroa. Tämä on hyvin lähellä hankejakauman mediaania eli sen keskimäistä arvoa, mikä on 184 000 €. Hankkeista 16:n EU-osarahoitus on vähintään 1 milj. € ja 230:n osarahoitus on vähemmän kuin 100 000 euroa.

Suurimmat rahoituskoot ovat sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittämisen toimenpidekokonaisuudessa

4.2 ja työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistämisen toimenpidekokonaisuudessa 2.3. Edellisessä on liikenneyhteyksien parantamiseen liittyviä hintavia hankkeita, jälkimmäisessä usein monivuotisia, laajoja työllisyshankkeita. Liikennehankkeiden EU-osarahoituksen keskiarvo on noin 560 000 € ja työllisyshankkeiden 490 000 €. Hankekoko on melko suuri myös toimenpidekokonaisuudessa 4.1, osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen.

Pienimpiä ovat metsätaloushankkeet (toimenpidekokonaisuus 3.2), joiden EU-rahoituksen keskiarvo on 50 000 €. Alle 100 000 euron jäävät myös toimenpidekokonaisuudet 3.3 (koulutustuki), 4.4 (arkielämän rakenteiden kehittäminen) ja 1.2 (yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen).

Toteuttaja

Hankkeiden toteuttajat tai hakijat hankemäärien ja EU-osarahoituksen mukaan on esitetty taulukossa 2. Toteuttaja tai hakija -kohtaan on kirjattu toteuttaja, mikäli jokin sen yläpuolella oleva organisaatio on tehnyt muodollisen haun ja hakija, mikäli se on myös ollut hankkeen toteuttaja. Käytetyn luokituksen mukaan selvästi eniten hyväksytyjä hankkeita EU-osarahoituksella mitaten on luokalla *yliopisto, korkeakoulu, tutkimuslaitos*. Niiden toteuttamien hankkeiden osuus on yli 40 %. EU-osarahoituksen määrällä mitaten seuraavina ovat luokat *valtion viranomainen, kunta, muu yhteisö* ja *muu oppilaitos*, joiden kunkin osuus on 10 % tai hieman yli. Hankkeiden lukumäärällä mitaten kunnilla on toiseksi eniten hankkeita, mutta koska niiden keskiarvokoko on pieni, jäävät ne rahoituksella mitaten kolmannelle sijalle. Valtion viranomaisilla on selvästi suurimmat hankkeet, keskipooltaan 479 000 € (EU-osarahoitusta). Myös *yrittysten* ja *muu oppilaitos* -luokan hankkeet ovat keskiarvoa suurempia, 240 000 - 280 000 €. Pienimmät hankkeet ovat *maakuntaliiton* hakemia (77 000 €). Kuntien hankkeiden keskiarvo nousee vain hieman yli 100 000 euron.

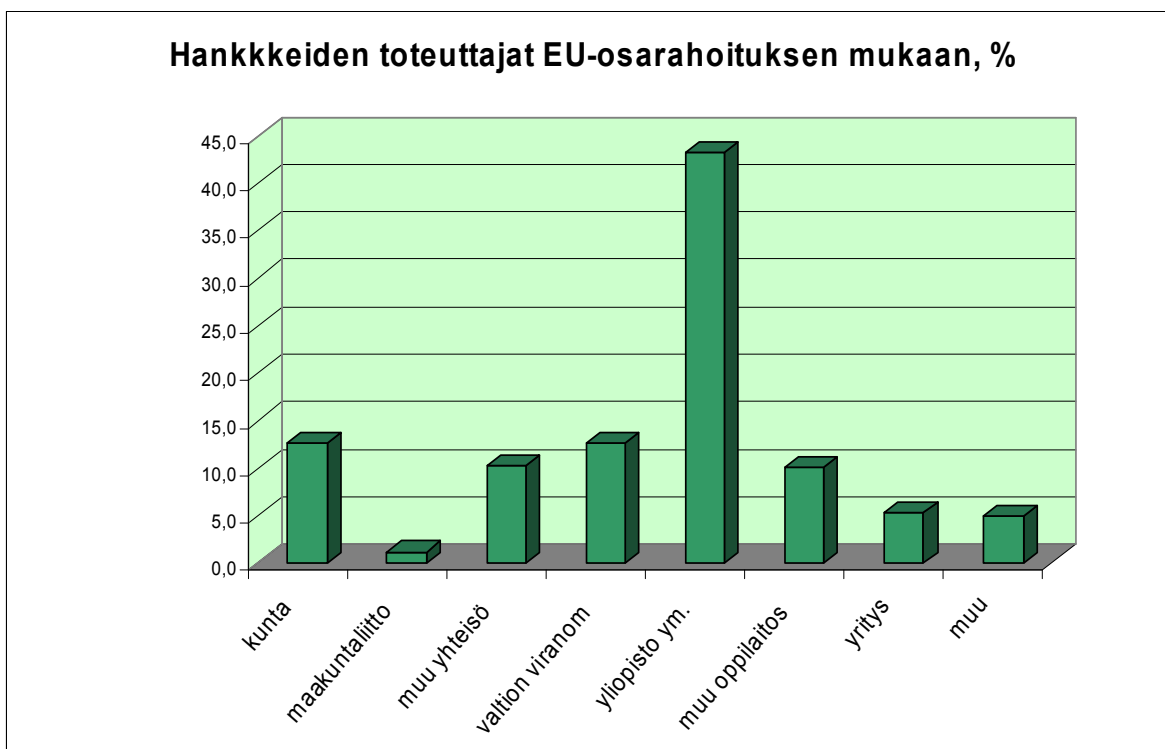
yhteisö ja *muu oppilaitos*, joiden kunkin osuus on 10 % tai hieman yli. Hankkeiden lukumäärällä mitaten kunnilla on toiseksi eniten hankkeita, mutta koska niiden keskiarvokoko on pieni, jäävät ne rahoituksella mitaten kolmannelle sijalle. Valtion viranomaisilla on selvästi suurimmat hankkeet, keskipooltaan 479 000 € (EU-osarahoitusta). Myös *yrittysten* ja *muu oppilaitos* -luokan hankkeet ovat keskiarvoa suurempia, 240 000 - 280 000 €. Pienimmät hankkeet ovat *maakuntaliiton* hakemia (77 000 €). Kuntien hankkeiden keskiarvo nousee vain hieman yli 100 000 euron.

Taulukko 2.

HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAHOITUS TOTEUTTAJAN TAI HAKIJAN MUKAAN.

toteuttaja tai hakija	kpl	%	1 000 €	%
kunta	118	19,8	13384	12,6
maakuntaliitto	16	2,7	1230	1,2
muu yhteisö	80	13,4	10835	10,2
valtion viranomainen	28	4,7	13411	12,6
yliopisto, korkeakoulu, tutkimuslaitos	249	41,8	45849	43,2
muu oppilaitos	44	7,4	10620	10,0
yritys	20	3,4	5602	5,3
muu	40	6,7	5285	5,0
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Kuvio 1.

Vastuuviranomainen

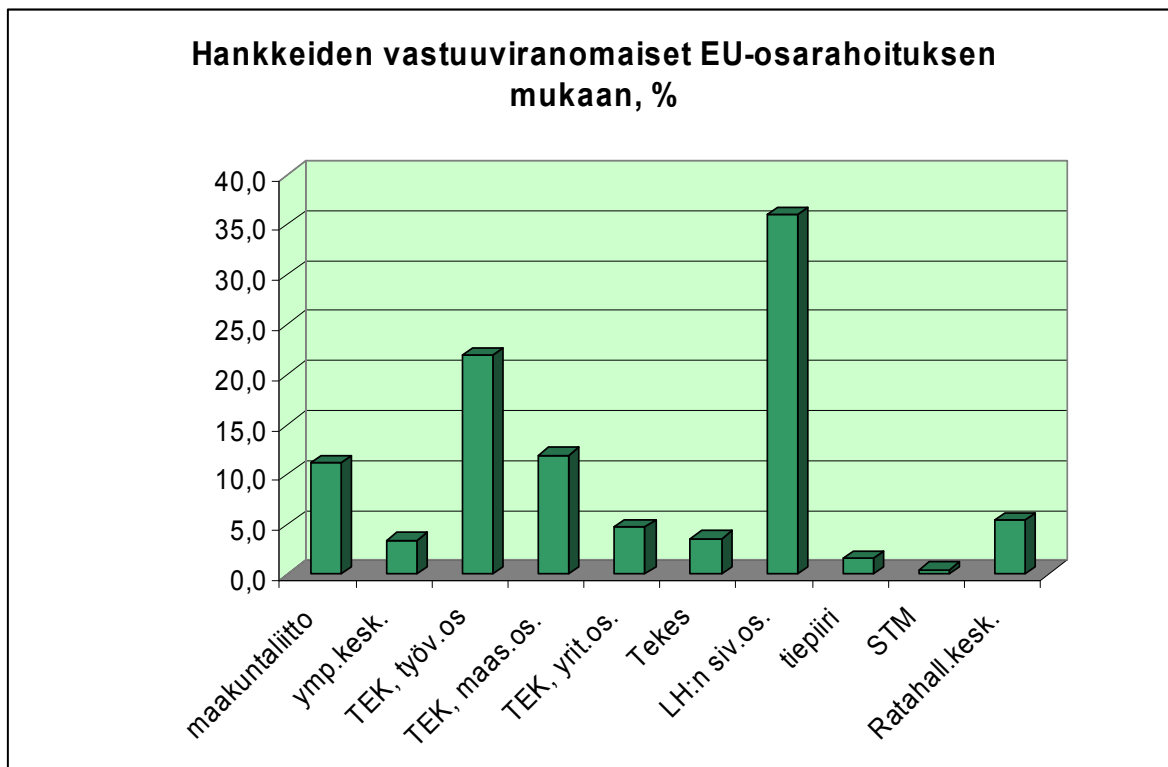
Taulukossa 3 on hankkeiden vastuuviranomaisjakauma. Vastuuviranomaisten kärjessä ovat *työvoima- ja elinkeinokeskus* sekä *läänihallituksen sivistysosasto*. Mikäli TE-keskuksen osastojen rahoitukseen yhdistetään *Tekesin* hankkeet, on sen osuus EU-osarahoituksesta 42,2 %. Läänihallituksen sivistysosasto jää tästä kuusi prosenttiyksikköä. TE-keskuksen yksiköistä *työvoimaosaston* rahoitusosuus on selkeästi suurin, yli viidennes kaikesta.

Hankkeiden määrällä mitaten *maakuntaliitto* ja *TE-keskuksen maaseutuosasto* tulevat läänihallituksen sivistysosaston jälkeen seuraavina, mutta niiden kummankin valvomien hankkeiden keskikoot ovat pieniä. Sekä TE-keskuksen työvoimaosaston että läänihallituksen sivistysosaston hankkeiden koot ovat suurehkoja; työvoimaosaston hankkeiden keskikoko noin 300 000 €, sivistysosaston vähän sen alle. *Tiepiirin* hankkeiden koot nousevat näitä suuremmiksi, mutta ylivoimaisesti suurin on *Ratahallintokeskuksen* ainoa hanke, jonka EU-osarahoituksen määrä on yli 5 milj. euroa.

Taulukko 3.
HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAOHTUS VASTUUVIRANOMAISITTAIN.

vastuuviranomainen	kpl	%	1 000 €	%
maakuntaliitto	134	22,5	11820	11,1
ympäristökeskus	56	9,4	3573	3,4
TE-keskus, työvoimaosasto	76	12,8	23268	21,9
TE-keskus, maaseutuosasto	104	17,5	12713	12,0
TE-keskus, yitvosasto (pl. tekn.yks.)	39	6,6	4983	4,7
Tekes	36	6,1	3807	3,6
läänihallituksen sivistysosasto	137	23,0	38190	36,0
tiepiiri	4	0,7	1681	1,6
sosiaali- ja terv.ministeriö, LH:n sos.- ja terveisosasto	8	1,3	456	0,4
Ratahallintokeskus	1	0,2	5724	5,4
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Kuvio 2.

Klusteri

Hankkeiden klusterittainen eli avaintoimialoittainen jakauma taulukossa 4 näyttää mm. sen, mille maakunnan painopistealoille on ohjelman kehittämiss-hankkeissa suunnattu rahoitusta ja kuinka suuri osa on yleensä kohdennettu näihin painopisteisiin. Klusterien ulkopuolisille hankkeille on mennyt hieman yli 30 % rahoituksesta, mutta hankkeiden lukumäärästä klusterien ulkopuolisia on vain noin 20 %. Klusterien yhteisiä hankkeita, eli sellaisia joiden toiminta kohdistuu vähintään kolmeen klusteriin, on suunnilleen sama määrä kuin klusterien ulkopuolisiakin. Mikäli hanke on kohdistunut kahden klusterin alalle, on se merkitty puoliksi kumpaankin, mikä aiheuttaa taulukon kappalemäärissä olevat desimaaliluvut.

Yhden tai kahden klusterin hankkeita on rahoituksella mitaten 40 %, mutta kappalemääräisesti 56 %. Tämä osoittaa sen, että klusterien ulkopuoliset ja klusterien yhteiset (vähintään kolmen klusterin) hankkeet ovat rahoitukseltaan keskimääräistä suurempia. EU-osara-

hoituksen määrä on niissä 220 000 – 270 000 euroa. Klustereihin luetuista suurimmat hankkeet ovat informaatioalalla, keskimäärin lähes 230 000 euroa.

Jos tarkastellaan rahoitusjakaumaa, on selvästi suurin klusteri *informaatioala*. Sen jälkeen tulee *matkailu*. *Metsä-* ja *elintarvikeklustereita* on rahoitettu lähes yhtä paljon. *Kulttuuri*, *hyvinvointipalvelut* sekä *metalli* jäävät edellisistä jälkeen. Hankkeiden määriä tarkasteltaessa on kolmessa klusterissa – matkailussa, elintarvikkeessa ja informaatioissa – lähes yhtä paljon hankkeita. Metallin hankemäärä jää vähäisimmäksi.

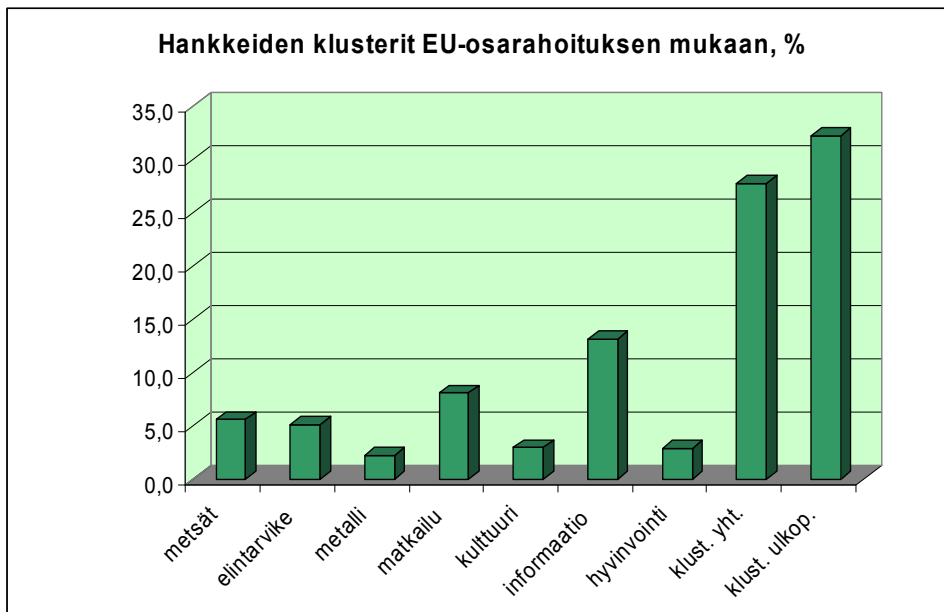
Eri klusterien välistä rahoitusjakaumaa voitaneen pitää suhteellisen tasaisena. Ainoa poikkeus tästä on informaatioala, jolle on nähty aiheelliseksi kohdentaa ohjelmarahoituksesta muita suurempi osa. Metallin osuus on puolestaan ainakin ohjelman kehittämiss-hankkeista jäänyt melko vähäiseksi.

Taulukko 4.

HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAOITUS KLUSTEREITTAIN

klusteri	kpl	%	1 000 €	%
metsät ja puu	47,5	8,0	5911	5,6
elintarvike	63	10,6	5442	5,1
metalli	17,5	2,9	2343	2,2
matkailu	67,5	11,3	8610	8,1
kulttuuri	43,5	7,3	3147	3,0
informaatioala	61,5	10,3	13972	13,2
hyvinvointipalvelut ja -teknologia	33,5	5,6	3041	2,9
klusterien yhteinen	133	22,4	29470	27,7
klusterien ulkopuolinen	128	21,5	34280	32,3
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Kuvio 3.

Hanketyyppi

Hanketyypiluokituksessa hankkeet on ryhmitelty sen mukaan mikä on ollut kunkin hankkeen pääasiallinen toteuttamiskeino. Luokituksessa hanke on voitu tar-

vittaassa merkitä kahteen ryhmään. Hanketyypija-kauma on esitetty taulukossa 5.

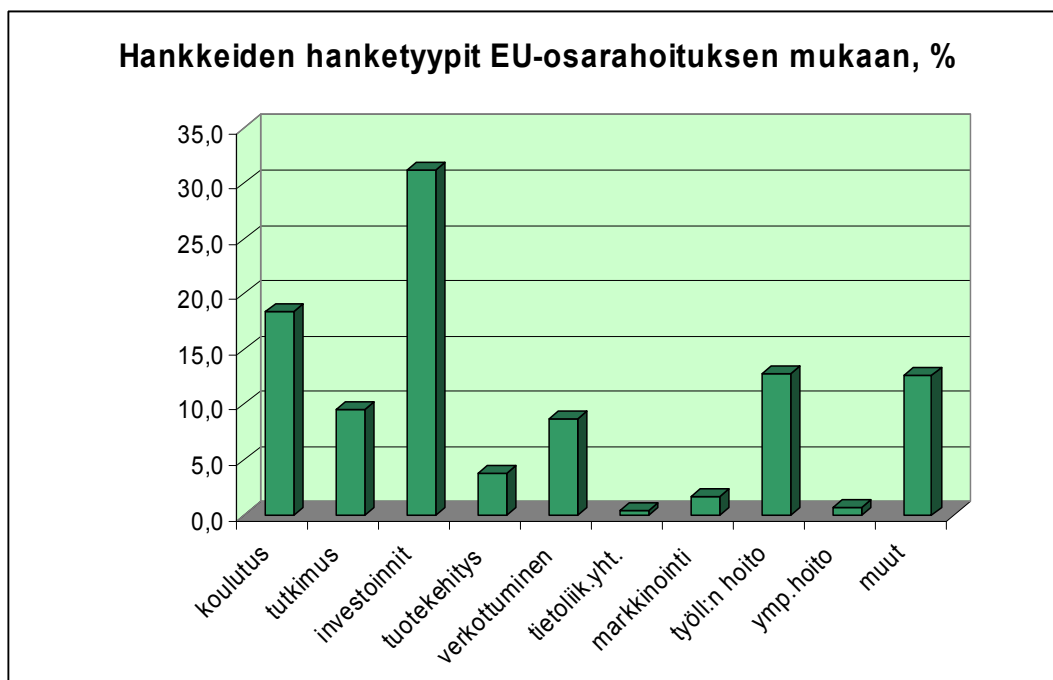
Taulukko 5.
HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAHOITUS HANKETYYPEITTÄIN

hanketyyppi	kpl	%	1 000 €	%
koulutus	106	17,8	19535	18,4
tutkimus	67	11,3	10118	9,5
investoinnit	76	12,8	33142	31,2
tuotekehitys	51,5	8,7	4030	3,8
verkottuminen ja yhteistyö	90	15,1	9282	8,7
tietoliikenneyhteydet	8	1,3	474	0,4
tietopalvelu ja markkinointi	15,5	2,6	1763	1,7
työllisyyden hoito	26,5	4,5	13583	12,8
ympäristön hoito	14	2,4	793	0,7
muu suunnittelu- ja kehittämistyö	140,5	23,6	13495	12,7
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Hankkeiden lukumäärästä hieman vajaa neljännes on sellaisia, joiden toteuttamistapa jää luokituksen ulkopuolelle tai joiden toteuttamisessa on ollut vähintään kolme melko merkittävää keinoa. Käytetyin keino on *koulutus*, jota on tärkeimpänä toteuttamistapana käyttänyt lähes 20 % hankkeista. Muut käytetyimmät keinot ovat *verkottuminen ja yhteistyö*, *investoinnit* sekä *tutkimus*, joita kutakin on käytetty yli 10 prosentissa hankkeita. Rahoituksella mitaten varsin

ymmärrettävästi investointihankkeet ovat saaneet suurimman osuuden, 31 prosenttia. Rahoituksen perusteella *työllisyyden hoito* nousee kolmanneksi, koska sen hankkeet ovat suuria ja usein pitkäkestoisia. *Tietoliikenneyhteydet* -luokka jää pieneksi pääasiassa siksi, että näihin yhteyksiin liittyvät hankkeet ovat usein olleet investointeja ja joskus ne on luokiteltu myös verkottumiseen.

Kuvio 4.

Kohdealue

Hankkeiden kohdentumista seutukunnittain on tarkasteltu taulukossa 6. Hankkeet, joiden hyödynnettävyyden katsotaan kohdistuvan koko maakuntaan vaikka ne onkin toteutettu vain yhdessä seutukunnassa, on luokiteltu koko maakunnan hankkeiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi tutkimushankkeet, jotka on tarkoitettu koko maakuntaa varten tai koulutukset, joille on voinut osallistua koko maakunnasta. Sen sijaan esim. oppilaitoksen rakennus- tai laiteinvestointi tai opetus- tai tutkimushenkilöstön palkkaaminen on luokiteltu investoinnin tai henkilön sijoittamispaikan mukaan. Aikaisempi luokitus *koko maa* (eli hanke hyödyttää koko Suomea) on poistettu tämänvuotisesta raportista, koska luokassa oli vain kaksi hanketta. Nämä on

yhdistetty muihin luokkiin. Luokka *kansainvälinen* ei tarkoita sitä että hankkeissa olisi ulkomailta saatua rahoitusta, vaan sitä että hankkeissa on ollut kansainvälisiä yhteyksiä, kuten esimerkiksi vierailuja tai muuta rajat ylittävää yhteistyötä.

Seutukuntajaotus on jonkin verran muuttunut vuoden 2004 alusta, jolloin myöhemmin Mikkelin kanssa yhdistynyt Haukivuori siirtyi Pieksämäen seutukunnasta Mikkelin seutukuntaan ja Sulkava siirtyi Juvan seutukunnasta Savonlinnan seutukuntaan. Nämä muutokset on otettu huomioon mm. laskettaessa seutukuntien väkilukuosuuksia.

Taulukko 6.

HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAOITUS KOHDEALUEEN MUKAAN

kohdealue	kpl	%	1 000 €	%
Mikkelin sk	139	23,4	29712	28,0
Juvan sk	29	4,9	5285	5,0
Savonlinnan sk	96	16,1	20756	19,5
Pieksämäen sk	30	5,0	7258	6,8
usean seutukunnan yhteinen	35	5,9	5629	5,3
Etelä-Savon maakunta	199	33,4	26640	25,1
maakuntien yhteinen	53	8,9	9911	9,3
kansainvälinen	14	2,4	1026	1,0
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Vain yhteen seutukuntaan luokiteltuja hankkeita on niiden lukumäärällä mitaten 49 % ja EU-osarahoituksella mitaten 59 %. Koko Etelä-Savoon kohdentuvia hankkeita on varsin runsaasti, kappalemäärän mukaan 33 %.

Yhden seutukunnan hankkeiden määrää ja rahoitusta voidaan verrata seutukuntien asukaslukuihin. Seu-

raavassa asetelmassa väkilukuosuudet on laskettu ohjelmakauden eli vuosien 2000–2006 keskiväkilukujen mukaisina. Usean seutukunnan yhteisten ja koko maakunnan hankkeiden kappale- ja rahoitusmäärät on jaettu seutukuntiin niiden väkilukuosuuksien suhteessa. Asetelmassa esitetään kuitenkin myös jakauma niin laskettuna, että siihen kuuluvat vain suoraan johonkin seutukuntaan kohdistuneet hankkeet.

	väestö (%)	hankkeita (%)	rahoitus (%) ¹⁾	rahoitus (%) ²⁾
Mikkelin seutukunta	43,5	45,6	45,9	47,2
Juvan seutukunta	13,8	11,6	10,2	8,4
Savonlinnan seutukunta	28,8	30,9	31,5	32,9
Pieksämäen seutukunta	14,0	11,9	12,3	11,5
yhteensä	100	100	100	100

¹⁾ seutukuntien yhteiset ja koko maakunnan hankkeet on jaettu seutukuntiin väkilukujen suhteessa

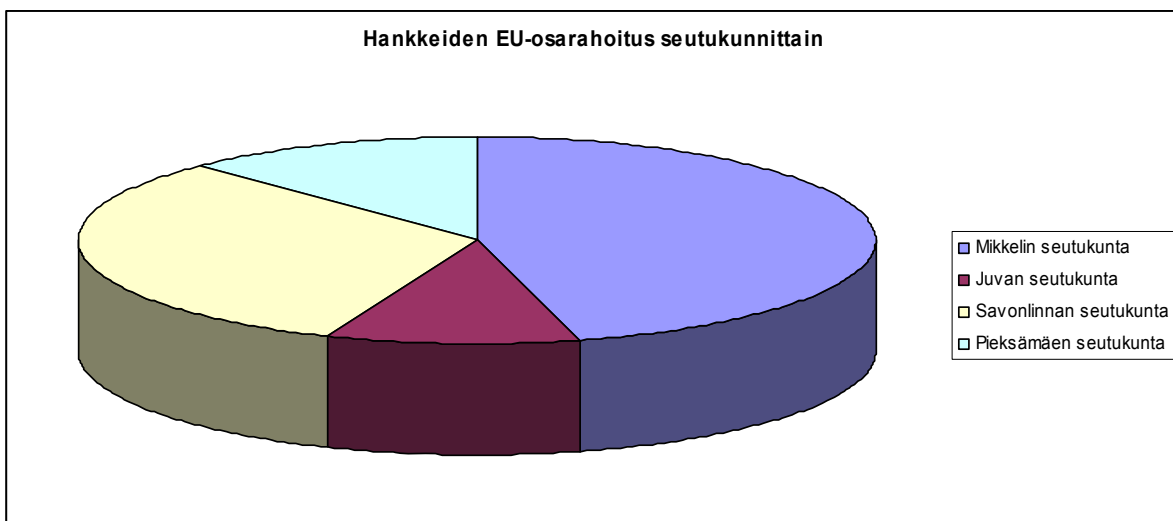
²⁾ jakaumassa on vain seutukuntiin suoraan kohdistuneita hankkeita

Mikäli jakauma tehdään hankkeista jotka voidaan kohdistaa vain yhteen seutukuntaan, muuttuu se hieman edullisemmaksi Mikkelin ja Savonlinnan seutukunnille ja hieman heikommaksi Pieksämäen ja Juvan seutukunnille. Muutokset ensimmäiseen laskutapaan verrattuna eivät kuitenkaan ole suuria. Huomattavin muutos on Juvan seutukunnan rahoitusosuuden väheneminen 8,4 %:iin.

Ohjelmatoiminnassa, jossa tarkoitus ei ole jakaa rahoitusta tasan kaikille alueille vaan hankkeiden hyvyden mukaan, ei voida odottaakaan rahoituksen jakautuvan tarkalleen väestöosuksien mukaisesti. Kun verrataan

edellä olevan asetelman väestö- ja rahoitusosuuksia, ovat ne kuitenkin melko lähellä toisiaan. Hankkeiden lukumäärän jakauma on jonkin verran lähempänä väestöosuuksia kuin rahoituksen jakauma. Juvan ja Pieksämäen seutukunnissa rahoitusosuus on väestöosuutta pienempi, Savonlinnan ja Mikkelin seutukunnissa se on väestöosuutta suurempi. Tähän vaikuttaa erityisesti se, että hankkeiden hakijoina ja toteuttajina on usein yliopistoja tai korkeakouluja ja niiden yksiköitä, ja näitä on erityisesti Mikkelin ja Savonlinnan seutukunnissa. Taulukossa 2 olevan tiedon mukaan yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten hakkeille on myönnetty 43,2 % hankkeiden EU-rahoituksesta.

Kuvio 5.

Ympäristövaikutukset

Hanketoiminnalla on haluttu edistää myös EU:n tärkeinä pitämiä tavoitteita ympäristön, tasa-arvon ja tietoyhteiskunnan kehittämisessä. Sen vuoksi hankkeiden seurantaan on liitetty arviointeja näihin asioihin vaikuttamisesta. Arvioinnissa ei mitata vaikutusten suuruutta tai laatua vaan ainoastaan sitä, katsotaanko tällaisia vaikutuksia olevan.

Hankkeiden ympäristövaikutuksia on mitattu pelkistetyllä luokituksella, jossa hankkeella joko todetaan

olevan myönteisiä ympäristövaikutuksia tai näiden vaikutusten olevan neutraaleja. Hanke on myös mahdollista todeta ympäristövaikutuksiltaan kielteiseksi, mutta tällaisia hankkeita ei ole rahoitettujen joukossa. Tämän voinee tulkita myös niin, että jos jollakin hyväksytyllä hankkeella on kielteisiä ympäristövaikutuksia, ovat ne niin vähäisiä tai myönteisten vaikutusten varjoon jääviä, että ne eivät ole estäneet hankkeen rahoittamista. Ympäristövaikutukset on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7.

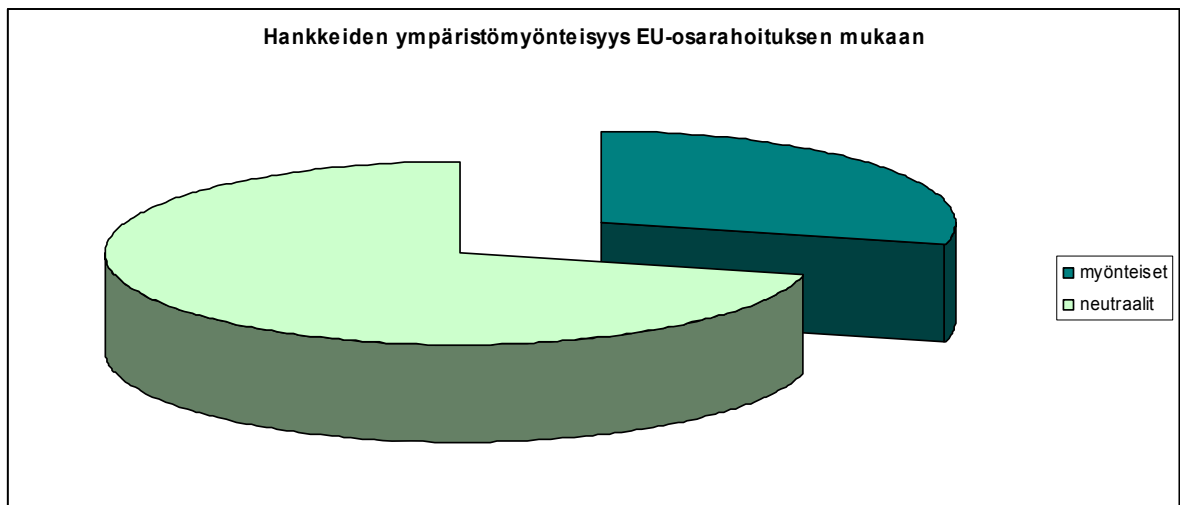
HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAHOITUS YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN MUKAAN

ympäristövaikutukset	kpl	%	1 000 €	%
myönteiset	161	27,1	30740	28,9
neutraalit	434	72,9	75476	71,1
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Ympäristövaikutuksiltaan myönteisiksi on todettu lähes 30 % hankkeista ja neutraaleiksi hieman yli 70 %.

Ympäristöhankkeet ovat hieman pienempiä kuin vaikutuksiltaan neutraalit hankkeet.

Kuvio 6.

Tasa-arvoaikutukset

Myös tasa-arvohankkeita luokitellaan yksinkertaisella "on tasa-arvohanke – ei ole tasa-arvohanke" -jaot-
telulla. Tasa-arvohankkeilla tarkoitetaan myönteisesti
tasa-arvoon vaikuttavia hankkeita, ja EU-ohjelma-

työssä tasa-arvolla tarkoitetaan nimenomaan suku-
puolten välistä tasa-arvoa. Sitä edistäviä hankkeita
ovat mm. naisryrittäjäyshankkeet.

Taulukko 8.

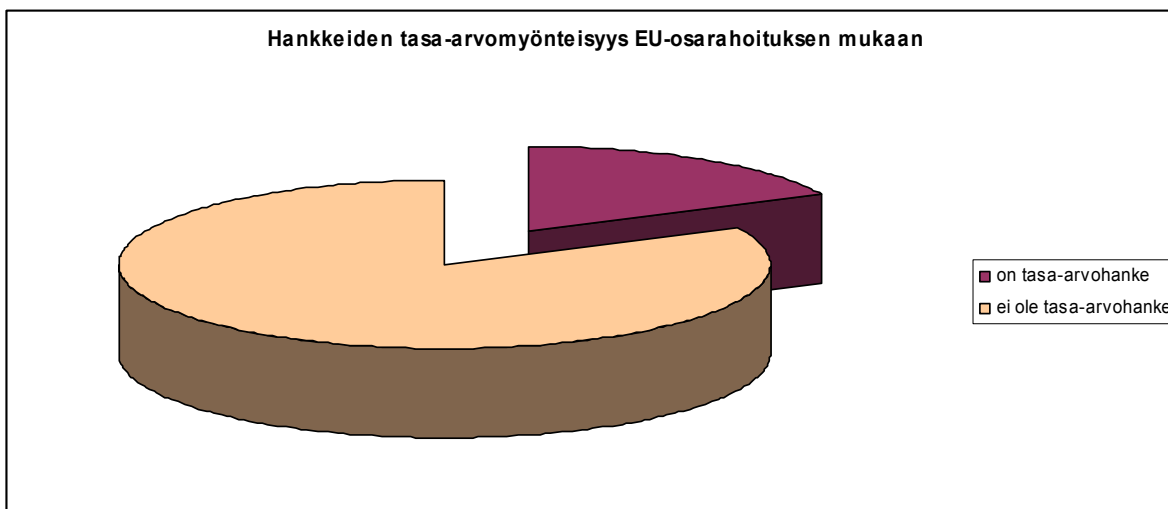
HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAHOITUS TASA-ARVOAIKUTUSTEN MUKAAN

tasa-arvoaikutukset	kpl	%	1 000 €	%
on tasa-arvohanke	92	15,5	18891	17,8
ei ole tasa-arvohanke	503	84,5	87325	82,2
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Taulukon 8 mukaan tasa-arvohankkeiksi on luokiteltu
noin 15 % kaikista hankkeista, rahoituksella mitaten
noin 18 %. Aikaisemmin ohjelmakaudella osuus on
ollut hieman suurempi. Hankkeita suunniteltaessa ja
niitä hyväksyttäessä ei tasa-arvoon kiinnitetäne niin
suurta huomiota kuin EU:n ohjelmia suunniteltaessa

on haluttu. On myös mahdollista että tasa-arvohank-
keiksi on luokiteltu muitakin kuin sukupuolten tasa-
arvoa edistäviä hankkeita, vaikka tässä yhteydessä ta-
sa-arvolla on pääasiassa tarkoitettu juuri sukupuolten
tasa-arvoa. Tasa-arvohankkeet ovat rahoitukseltaan
vähän suurempia kuin ei-tasa-arvohankkeet.

Kuvio 7.

Tietoyhteiskuntavaikutukset

Tietoyhteiskunnan edistäminen on ollut yksi EU:n näkyvimpiä tavoitteita. Tavoite 1 -ohjelman yhteydessä hankkeiden on kirjattu joko olevan tietoyhteiskuntahankkeita tai että ne eivät ole sellaisia. Tarkkaa määritelmää tietoyhteiskuntahankkeesta ei ole, mutta tällaisten hankkeiden katsotaan joka tapauksessa eri tavoin auttavan etenemistä kohti tietoyhteiskuntaa. Taulukon 9 mukaan tietoyhteiskuntahankkeita on

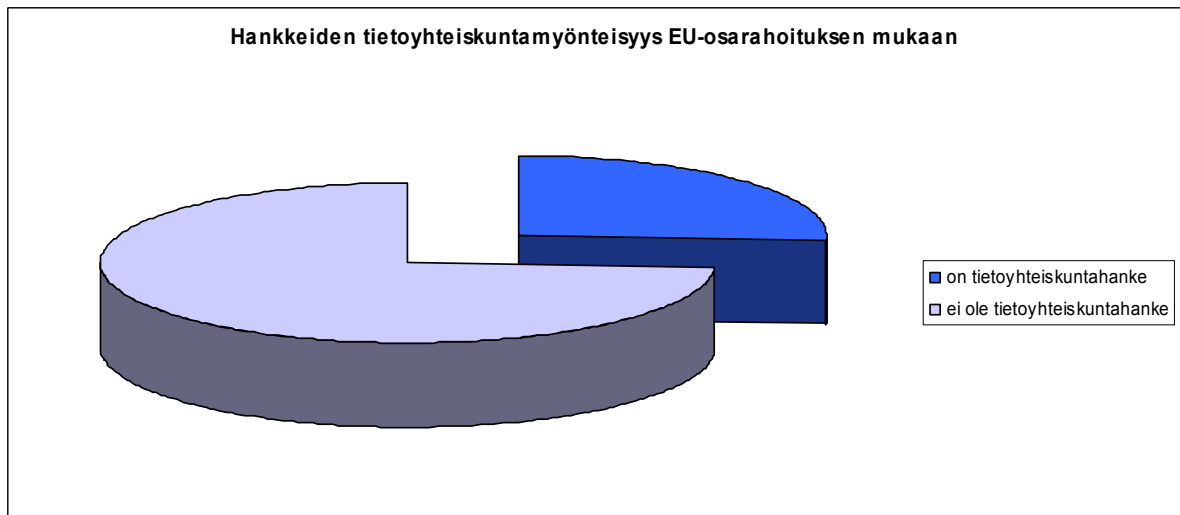
EU-osarahoituksella mitaten noin neljännes ja kapalemäärällä mitaten vähän vaille neljännes. Tietoyhteiskuntahankkeiksi luokitellut ovat rahoituksen keskiarvon mukaan hieman suurempia kuin ei-tietoyhteiskuntahankkeet, mutta ero ei ole suuri. Tietoyhteiskuntahankkeiden osuus on ohjelmakauden kuluessa ollut jonkin verran suurempi kuin sen lopussa.

Taulukko 9.

HANKKEIDEN JAKAUMA JA EU-OSARAOITUS TIETOYHTEISKUNTAVAIKUTUSTEN MUKAAN

tietoyhteiskuntavaikutukset	kpl	%	1 000 €	%
on tietoyhteiskuntahanke	139	23,4	27471	25,9
ei ole tietoyhteiskuntahanke	456	76,6	78745	74,1
yhteensä	595	100,0	106216	100,0

Kuvio 8.

IV Muuttujien välistä tarkastelua

Seuraavassa tarkastellaan eri muuttujien välisiä yhteyksiä ristiintaulukoimalla aina kaksi muuttujaa keskenään. Näin pyritään saamaan selville esim. se, mihin klustereihin eri toteuttajien hankkeet suuntautuvat, mihin toimenpidekokonaisuuksiin eri alueiden hankkeet kuuluvat tai minkä tyyppisillä tai minkä hakijoiden hankkeilla on eniten myönteisiä ympäristövaikutuksia. Tekstin yhteydessä tehtävään tarkasteluun on valittu niitä ristiintaulukointeja, jotka vaikuttavat mielenkiintoisimmilta. Klustereista ja kohdealueista esitetään tekstisivuilla miltei kaikki taulukot. Ympäristö-, tasa-arvo- ja tietoyhteiskuntavaikutusten taulukoista esitetään tekstin yhteydessä suurin osa. Muiden muuttujien välisiä yhteyksiä on etsitty niiltä osin kun jollakin muuttujalla oletetaan olevan vaikutusta toisen jakaumaan.

Tarkastelun mittayksikkönä käytetään hankkeiden lukumäärää, mitä voidaan tekstissä täydentää myönnetyllä EU-osarahoituksella. Taulukoissa hankkeiden lukumäärissä olevat desimaaliluvut aiheutuvat siitä, että yksi hanke on voitu klusterin ja hanketyypin osalta koodata kahteen luokkaan. Tällöin hanke, joka lasketaan esim. sekä matkailu- että kulttuuriklusteriin, saa molemmissa klustereissa arvon 0,5.

Klusteri

Maakunnan kehittämisen avainaloiksi valitut klusterit muodostavat arvioinnin perustan. Sen vuoksi seuraavassa on esitetty kaikki taulukot, joissa klusteri on toisena muuttujana.

koska eri toimenpidekokonaisuuksiin hyväksytään hankkeita, joiden ala määräytyy varsin pitkälti rahoitettavuusohjeiden mukaan. Tavallisesti hankkeille löytyy niiden alan perusteella yhdestä kolmeen sopivaa toimenpidekokonaisuutta.

Taulukossa 10 esitetty klusterien ja toimenpidekokonaisuuksien ristiintaulukointi ei tarjoa yllätyksiä,

Taulukko 10.
HANKKEIDEN KLUSTERIT TOIMENPIDEKOKONAISSUUKSITTAIN

toimenpidekok.	klusteri								klust. yht.	klust. ulk.	yht.
	metsät	elintarvike	metalli	matkailu	kulttuuri	informaatio	hyvinvointi				
1.2	20,5	9	9,5	37	6,5	14	2,5	21	52	172	
2.1	3	1		1,5	3	16	6	34,5	6	71	
2.2	6	9	4	8	5,5	10,5	6	28	13	90	
2.3	0,5					1	5	6,5	7	20	
2.4		1				2	5	2	15	25	
3.1		31	1	10			3	15	18	78	
3.2	12									12	
3.3	2	10						1	1	14	
4.1	3,5	2	3	9	19,5	11	2	12	7	69	
4.2				0,5	1,5	7			6	15	
4.3				1,5	7,5			13		22	
4.4							4		3	7	
yhteensä	47,5	63	17,5	67,5	43,5	61,5	33,5	133	128	595	

Toimenpidekokonaisuudet ovat: 1.2 yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen, 2.1 koulutusjärjestelmien kehittäminen, koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, 2.2 osaamis pääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen, 2.3 työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistäminen, 2.4 työelämän tasa-arvon edistäminen, 3.1 maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen, 3.2 metsätaloustoimienpiteet, 3.3 koulutustuki, 4.1 osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen, 4.2 sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen, 4.3 luonnon ja rakennetun ympäristön hoito, 4.4 arkielämän rakenteiden kehittäminen.

Taulukossa 11 näkyy se, mitkä tahot ovat toteuttaneet eri klustereihin kuuluvia hankkeita. *Yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset* -luokka on suurin toteuttajaryhmä. Klustereittain tarkasteltuna sen osuus on suunnilleen puolet tai enemmän kolmessa luokassa eli hyvinvointi-, informaatio- ja elintarvikeklustereissa. Myös metallissa sen osuus on merkittävä. *Kunnat*

ovat toteuttaneet erityisesti matkailuun, kulttuuriin ja informaatioon liittyviä hankkeita. Luokka *muu yhteisö* on toiseksi suurin kulttuurihankkeiden toteuttaja kun taas *valtion viranomaiset* ovat työskennelleet useimmiten joko klusterien ulkopuolisissa tai metsäalan hankkeissa.

Taulukko 11.
HANKKEIDEN KLUSTERIT TOTEUTTAJITTAIN

toteuttaja	klusteri									yht.
	metsät	elintarvike	metalli	matkailu	kulttuuri	informaatio	hyvinvointi	klust. yht.	klust. ulk.	
kunta	4	6	4	24	16,5	17	3,5	20	23	118
maakuntaliitto	2			0,5	1,5	2		6	4	16
muu yhteisö	7	10		21,5	4	1	4	17,5	15	80
valtion viranom.	6	4		1				6	11	28
yliopisto ym.	16,5	31	7,5	10	9	34,5	22	60,5	58	249
muu oppilaitos	8	2	5	2	1	7	2	11	6	44
yritys	2	3		2	9			2	2	20
muu	2	7	1	6,5	2,5		2	10	9	40
yhteensä	47,5	63	17,5	67,5	43,5	61,5	33,5	133	128	595

Yhden alan kehittämisestä huolta kantavat ns. sektoriviranomaiset pyrkivät hanketoiminnallaan edistämään tieteenkin omaa alaansa. Sen vuoksi lääninhallituksen sivistysosasto valvoo vastuuviranomaisena informaatiohankkeita, työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TEK) maaseutuosasto elintarviketalouden ja (maaseutu)matkailun hankkeita jne. TEK:n työvoimaosaston työvoimahankkeille ei ole klusteriluokituksessa omaa luokkaa, minkä vuoksi suurin osa sen hankkeista jää luokkaan *klusterien ulkopuoliset*. Myöskään ympä-

ristöhankeille ei ole luokkaa ja ympäristökeskuksen hankkeet ovat joko matkailun tai kulttuurin hankkeita, klusterien yhteisiä tai klusterien ulkopuolisia. Klusterien yhteisistä valtaosa - useat koulutukseen liittyviä - on lääninhallituksen sivistysosastolla. Matkailun ja kulttuurin hankkeista noin puolet on ollut maakuntaliiton valvonnassa. Tekesillä painottuvat jossain määrin metsäklusterin hankkeet. Klusterien ja vastuuviranomaisten kytkennät on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12.
HANKKEIDEN KLUSTERIT VASTUUVIRANOMAISITTAIN

vastuuviranomainen	klusteri									yht.
	metsät	elintarvike	metalli	matkailu	kulttuuri	informaatio	hyvinvointi	klust. yht.	klust. ulk.	
maakuntaliitto	12	5	4,5	32,5	22,5	11	6,5	23	17	134
ympäristökeskus	2	4	1	9	8		2	15	15	56
TEK / työvoimaosasto	1	7	1	6,5	4	5	2	13,5	36	76
TEK / maaseutuos.	14	41	1	10			3	16	19	104
TEK / yritysosasto	2,5		3,5	3	1	6	1	8	14	39
Tekes	8	3	3			6			16	36
LH:n sivistysosasto	8	2	3,5	6,5	8	33,5	13	57,5	5	137
tiepiiri									4	4
STM		1					6		1	8
Ratahallintokeskus									1	1
yhteensä	47,5	63	17,5	67,5	43,5	61,5	33,5	133	128	595

Kuten aikaisemmin taulukon 5 yhteydessä on todettu, tarkoitetaan tässä raportissa hanketyypillä sitä, millaisin keinoin hanketta on toteutettu. Näiden hanke-

tyyppien ja klusterien välinen yhteys on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13.

HANKKEIDEN KLUSTERIT HANKETYYPEITTÄIN

klusteri	hanketyyppi										yht.
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
metsät ja puu	6,5	8,5	4	6,5	6,5					15,5	47,5
elintarvike	17,5	9,5	1	7,5	10,5				3	14	63
metalli	1	6	1	3	2,5					4	17,5
matkailu	3,75	2	8,25	10,5	13		5,25		5,25	19,5	67,5
kulttuuri	3,75	1	12	4	4	0,25	3,25		0,25	15	43,5
informaatioala	18,5	5	9,75	6,75	5	6,75	3,75			6	61,5
hyvinvointi	7	4,5		1,5	7,5		1,5	3,5		8	33,5
klusterien yht.	37,5	14	22,5	4,25	17,5	1	0,75	3,5	0,5	31,5	133
klust. ulkop.	10,5	16,5	17,5	7,5	23,5		1	19,5	5	27	128
yhteensä	106	67	76	51,5	90	8	15,5	26,5	14	140,5	595

Hanketyypit: A = koulutus ja sen suunnittelu, B = tutkimus ja sen suunnittelu, C = investoinnit, D = tuotekehitys, E = verkottuminen ja yhteistyö, F = tietoliikenneyhteydet, G = tietopalvelu ja markkinointi, H = työllisyyden hoito, I = ympäristön hoito, J = muu suunnittelu- ja kehittämistyö

Taulukosta käy ilmi, että elintarvikehankkeita on toteutettu erityisesti koulutushankkeina, usein myös tutkimus- tai verkottumishankkeina. Metallin hankkeet ovat useimmiten olleet tutkimusta, informaatioalan puolestaan koulutusta tai investointeja. Kulttuurissa käytetyin keino on ollut investointi. Metsäklusterissa ja hyvinvointi-klusterissa on käytetty melko monipuolisesti useita keinoja. Taulukon ilmaisevuutta hämärtää jonkin verran se, että miltei neljänneksellä hankkeista hanketyypiluokitus on *muu suunnittelu- ja kehittämistyö* ja yli 40 % hankkeista on klusteriluokissa *klusterien yhteinen* tai *klusterien ulkopuolinen*. Se johtopäätös tarkastelusta kuitenkin voidaan tehdä, että eri klusterien hankkeissa on käytetty melko monipuolisesti eri toteuttamiskeinoja ja niiden yhdistelmiä.

Taulukossa 14 on esitetty klustereihin luokitellut hankkeet kohdealueittain. Koko maakunnan hankkeita ovat olleet erityisesti elintarviketalouden hankkeet, minkä lisäksi myös hyvinvoinnin sekä metsä- ja puuklusterin hankkeista useat kohdentuvat koko maakuntaan. Metallin hankkeita on tasaisesti eri kaupunkiseuduilla. Matkailun hankkeita on eniten Savonlinnan seudulla, mutta monet niistä ovat myös koko maakuntien yhteisiä, koko maakunnan tai Mikkelin seutukunnan hankkeita. Metsäklusterin keskittymä on Savonlinnan seutukunnassa, sillä kolmannes hankkeista on toteutettu siellä. Kulttuurihankkeet keskittyvät Savonlinnan ja Mikkelin seuduille, informaatiohankkeiden voimakkain painotus – lähes puolet – on Mikkelin seutukunnassa. Pieksämäen seutukunta on hyvinvointialan alue, joskin hyvinvointihankkeista useimmat ovat koko maakuntaan kohdentuneita.

Taulukko 14.

HANKKEIDEN KLUSTERIT KOHDEALUEITTAIN

kohdealue	klusteri									yht.
	metsät	elintarv.	metalli	matkailu	kulttuuri	informaatio	hyv.vointi	klust. yht.	klust. ulk.	
Mikkelin seutukunta	4	6	6	12,5	12,5	29	4,5	29,5	35	139
Juvan seutukunta	1	5		3	1	5		6	8	29
Savonlinnan seutuk.	15	1	4,5	20	12	13,5	1	15	14	96
Pieksämäen seutuk.	0,5	1	3,5	2	3		2	7	11	30
usean seutuk:n yht.	4	4		5	1	1,5	2	5,5	12	35
Etelä-Savon maakunta	17	41	2,5	12	11	9,5	18	57	31	199
maakuntien yhteinen	5	5	1	13	1	3	6	8	11	53
kansainvälinen	1				2			5	6	14
yhteensä	47,5	63	17,5	67,5	43,5	61,5	33,5	133	128	595

Kohdealue

Hankkeiden toteuttamisen alueellinen jakauma kiinnostaa useimmin maakunnan eri osissa asuvia ja näitä osia edustavia henkilöitä. Tämän jakauman hanke- ja EU-osarahoitusmäärät on esitetty aikaisemmin. Taulukossa 14 esitettiin hankkeiden klusterien aluejakauma. Seuraavassa tarkastellaan alueellisia jakaumia mm. hanketyypin ja toteuttajien osalta.

Taulukossa 15 on hankkeiden määrä kohdealueittain ja toimenpidekokonaisuuksittain. Tässäkin pätee se, että hankkeiden ala ja toteuttaja vaikuttavat huomattavasti siihen, minkälaisia hankkeita kullekin alueelle tulee. Tästä seuraa erilainen toimenpidekokonaisuusien jakauma eri alueilla. Joka tapauksessa Mikkelin seutukunnassa on huomattava osa yritystoiminnan toimin-

tauympäristön parantamisen (toimenpidekokonaisuus 1.2), koulutusjärjestelmien kehittämisen (tpk 2.1) ja osaamispääoman kehittämisen (tpk 2.2) hankkeita. Muut esille nousevat ovat luonnon ja rakennetun ympäristön hoito (tpk 4.3) sekä osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen (tpk 4.1). Savonlinnan seutukunnassa painottuvat pääasiassa samat toimenpidekokonaisuudet kuin Mikkelin seutukunnassa eli 1.2, 2.1 ja 4.1 sekä lisäksi osaamispääoman kehittäminen (tpk 2.2) ja maaseutualueiden kehittäminen (tpk 3.1). Juvan seutukunnassa on suhteellisesti eniten yhteysverkon kehittämishankkeita (tpk 4.2). Toinen usean hankkeen toimenpidekokonaisuus siellä on 1.2. Pieksämäen seutukunnassa on kasaantumista toimenpidekokonaisuusien 1.2, 4.1 ja 4.3 hankkeisiin.

Taulukko 15.

HANKKEIDEN KOHDEALUEET TOIMENPIDEKOKONAISSUUKSITTAIN

toimenpidekokon.	kohdealue								yht.
	Mikkelin sk	Juvan sk	Savonlinnan sk	Pieksämäen sk	usean sk:n yht.	Etelä-Savon mk	maakuntien yht.	kans.-välinen	
1.2	56	9	28	13	7	29	22	8	172
2.1	15	1	9	2	1	37	6		71
2.2	20	3	12	1	5	44	2	3	90
2.3	5		1	1	2	7	4		20
2.4	5	1	2	2	6	7	2		25
3.1	6	4	10	1	8	38	11		78
3.2			1		3	8			12
3.3		1			1	12			14
4.1	23	2	22	5	1	11	2	3	69
4.2		4	4	1	1	4	1		15
4.3	7	4	6	4		1			22
4.4	2		1			1	3		7
yhteensä	139	29	96	30	35	199	53	14	595

Toimenpidekokonaisuudet ovat: 1.2 yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen, 2.1 koulutusjärjestelmien kehittäminen, koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, 2.2 osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen, 2.3 työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistäminen, 2.4 työelämän tasa-arvon edistäminen, 3.1 maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen, 3.2 metsätaloustoimenpiteet, 3.3 koulutustuki, 4.1 osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen, 4.2 sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen, 4.3 luonnon ja rakennetun ympäristön hoito, 4.4 arkielämän rakenteiden kehittäminen.

Koko maakunnan hankkeina on toteutettu erityisesti koulutusjärjestelmien kehittämisen (tpk 2.1), osaamispääoman kehittämisen ja työvoiman lisäämisen (tpk 2.2) sekä maaseutualueiden sopeuttamis- ja kehittämishankkeita (tpk 3.1). Suhteellisesti eniten koko maakunnan hankkeita on kuitenkin toimenpidekokonaisuuksissa 3.3 ja 3.2. Maaseutualuehankkeita (tpk 3.1) on myös usean seutukunnan yhteishankkeina. Maakuntien yhteishankkeet ovat pääasiassa toimenpidekokonaisuuksissa 1.2 ja 3.1, mutta suhteellinen osuus on suuri myös 2.4:ssä.

Hankkeiden toteuttajien ja kohdealueiden yhteyksiä etsitään taulukossa 16. Kunnat ovat olleet toteutta-

jina maakunnan kaikissa seutukunnissa, mutta niiden rooli korostuu jonkin verran väkiluvultaan pienemmissä Pieksämäen ja Juvan seutukunnissa. Yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rooli puolestaan korostuu paitsi koko maakunnan, myös erityisesti Mikkelin seutukunnan ja vähäisemmässä määrin Savonlinnan seutukunnan hankkeissa. Savonlinnan seudulla toteuttajina nousevat esiin lisäksi luokat *muu yhteisö* ja *muu oppilaitos*. Maakuntien yhteishankkeissa on paljon muiden yhteisöjen sekä yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten hankkeita. Kansainvälisissä hankkeissa yliopistojen ym. osuus on yli puolet.

Taulukko 16.

HANKKEIDEN KOHDEALUEET TOTEUTTAJITTAIN

toteuttaja	kohdealue								yht.
	Mikkelin sk	Juvan sk	Savonlinnan sk	Pieksämäen sk	usean sk:n yht.	Etelä-Savon mk	maakuntien yht.	kans. välinen	
kunta	32	16	29	14	4	11	10	2	118
maakuntaliitto	1				1	7	4	3	16
muu yhteisö	14	7	13	4	5	23	14		80
valtion viranomainen	2	2	3	2	4	14	1		28
yliopisto, korkeak. ym.	71	1	20	7	15	110	17	8	249
muu oppilaitos	8		12	1	3	15	4	1	44
yritys	8	1	4	1		4	2		20
muu	3	2	15	1	3	15	1		40
yhteensä	139	29	96	30	35	199	53	14	595

Taulukosta 17 voidaan nähdä, että koko maakunnan hankkeiden vastuuviranomaisina ovat olleet erityisesti TE-keskuksen maaseutuosasto ja lääninhallituksen sivistysosasto. Tämä pätee kuitenkin vain hankkeiden määriin, sillä rahoitusosuudella mitaten sivistysosasto on ylivoimainen ykkönen ja TE-keskuksen työvoimaosasto nousee toiseksi. Maaseutuosasto on rahoittanut myös usean seutukunnan yhteishankkeita, mutta koska sen hankkeet ovat pienehköjä se jää rahoituksessa sekä maakuntaliiton että TE-keskuksen työvoimaosaston jälkeen.

Ratahallintokeskuksen yksi ratahanke riittää nostamaan sen ensimmäiseksi maakuntien yhteishankkeiden rahoittamisessa. Tämä hanke on poikkeuksellisesti luokiteltu maakuntien yhteishankkeeksi, vaikka se onkin rahoitettu Etelä-Savosta. Perusteena on

koko Savonradan merkitys myös muille Itä-Suomen maakunnille. Maakuntien yhteishankkeita runsaasti rahoittaneet muut tahot ovat lääninhallituksen sivistysosasto ja maakuntaliitto.

Seutukunnittain maakuntaliiton ja ympäristökeskuksen valvomien hankkeiden jakauma on hyvin lähellä seutukuntien väestöjakaumaa. TE-keskuksen maaseutuosaston hankkeita kohdistuu seutukunnista eniten Savonlinnan seutukuntaan. Tekesin hankkeet keskittyvät Mikkelin seutukuntaan. Lääninhallituksen sivistysosaston hankkeet painottuvat koko maakunnan hankkeiden lisäksi Mikkelin ja Savonlinnan seuduille, joissa on koulutuslaitosten keskittymät. Kansainväliset hankkeet ovat lähes yksinomaan maakuntaliiton valvomia.

Taulukko 17.

HANKKEIDEN KOHDEALUEET VASTUUVIRANOMAISITTAIN

vastuuviranom.	kohdealue								yht.
	Mikkelin sk	Juvan sk	Savonlinnan sk	Pieksämäen sk	usean sk:n yht.	Etelä-Savon mk	maakuntien yht.	kans. välinen	
maakuntaliitto	25	10	21	8	7	38	16	9	134
ympäristökeskus	16	6	14	7	1	10	1	1	56
TEK / työvoimaos.	16	3	11	5	9	27	4	1	76
TEK / maaseutuos.	6	5	11	1	12	58	11		104
TEK / yritysosasto	12	4	9	6	1	6	1		39
Tekes	22		1		2	2	7	2	36
LH:n sivistysosasto	42		26	2	2	56	8	1	137
tiepiiri		1	2	1					4
STM			1		1	2	4		8
Ratahallintokeskus							1		1
yhteensä	139	29	96	30	35	199	53	14	595

Hankkeen kohdealue ei vaikuta hankkeen toteuttamiskeinoihin, mutta riippuvuutta syntyy sitä kautta että alueilla on tietyn alan tai toteuttajan hankkeita ja näissä käytetään niille tyyppisiä keinoja. Niinpä Mikkelin seutukunnassa, jossa on paljon koulutuslaitosten hankkeita, yleisimmät hanketyypit ovat koulutus, tutkimus ja investoinnit. Juvan seutukunnassa investoinnit nousevat etualalle ja Savonlinnan seutukunnassa investoinnit on selvästi käytetyin keino.

Samoin Pieksämäen seutukunnassa investoinnit ovat ensimmäisenä. Koko maakuntaan kohdentuvia ovat erityisesti koulutushankkeet. Sen lisäksi koko maakunnan hankkeista suurehko osa on monen keinoon hankkeita, jotka luokitellaan *muuhun suunnittelu- ja kehittämistyöhön*. Kansainväliset hankkeet ovat hyvin johdonmukaisesti verkottumis- ja yhteistyöhankkeita. Hanketyypien kohdealueittainen jakauma on taulukossa 18.

Taulukko 18.

HANKKEIDEN KOHDEALUEET HANKETYYPEITTÄIN

kohdealue	hanketyyppi										yht.
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
Mikkelin sk	17	27	25	8,5	15	1,5	4,5	8	5,5	27	139
Juvan sk	1,5	1	8	2,5	4,5	3		1		7,5	29
Savonlinnan sk	13	5	30	7,5	9,5	1	1,5	3	1	24,5	96
Pieksämäen sk	0,5	3	10	2,5	5		2	1	1	5	30
usean sk:n yht.	6	1	1	2,5	7		0,5	4,5	2,5	10	35
Etelä-Savon maak.	58	26	1	19	31	2,5	4,5	5,5	3	48,5	199
maakuntien yht.	8	2	1	9	10,5		2,5	3,5	1	15,5	53
kansainvälinen	2	2			7,5					2,5	14
yhteensä	106	67	76	51,5	90	8	15,5	26,5	14	140,5	595

Hanketyypit: A = koulutus ja sen suunnittelu, B = tutkimus ja sen suunnittelu, C = investoinnit, D = tuotekehitys, E = verkottuminen ja yhteistyö, F = tietoliikenneyhteydet, G = tietopalvelu ja markkinointi, H = työllisyyden hoito, I = ympäristön hoito, J = muu suunnittelu- ja kehittämistyö

Hanketyyppi

Hanketyyppi on edellä ollut toisena muuttujana taulukoissa 13 ja 18. Näiden lisäksi tarkastellaan seuraavana olevassa taulukossa 19 sitä, minkälaiset hanketyypit ovat ominaisia eri toimenpidekokonaisuuksissa. Nämä määräytyvät paljolti jo kullekin toimenpidekokonaisuudelle annettujen hankkeistusohjeiden mukaan.

Koulutusjärjestelmien kehittämisessä ja koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantamisessa (tpk 2.1) on käytetty miltei pelkästään koulutusta ja sen suunnittelua. Muut koulutusvaltaiset toimenpidekokonaisuudet ovat *osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen* (tpk 2.2) sekä *koulutustuki* (tpk 3.3). Tutkimusta on käytetty *yritystoiminnan toimintaympäristön parantamisessa* (tpk 1.2) ja myös edellä mainitussa toimenpidekokonaisuudessa 2.2. Investoinnit painottuvat *rakenteiden ja hyvän ympäristön kehittämisen* toimintalinjan 4 toimenpidekokonaisuuksissa *osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen* (tpk 4.1), *sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen* (tpk 4.2) ja *luonnon ja rakennetun ympäristön hoito* (4.3). Tuotekehityshankkeita on *maaseudun sopeuttamisessa ja kehittämisessä* (tpk 3.1) ja yritystoiminnan toimintaympäristöhankkeissa (tpk 1.2). Verkottumisen ja yhteistyön hankkeita on näissä samoissa toimenpidekokonaisuuksissa 1.2 ja 3.1, ja tietoliikenneyhteyshankkeita luonnollisesti yhteysverkon kehittämisen toimenpidekokonaisuudessa 4.2. Työllisyyden hoitoon liittyviä keinoja on käytetty *työelämän tasa-arvon edistämishankkeissa* (tpk 2.4), ympäristön hoitoa miltei yksinomaan yritystoiminnan toimintaympäristön toimenpidekokonaisuudessa 1.2.

Taulukko 19.

HANKKEIDEN HANKETYYPIT TOIMENPIDEKOKONAISSUUKSITTAIN

toimenpidekok.	hanketyyppi										yht.
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
1.2		30	16	27,5	38	1,5	6	1	12	40	172
2.1	47,5	8,5			6,5		1,5			7	71
2.2	32,5	19		7	10,5		2,5	1		17,5	90
2.3	6,5				1			8		4,5	20
2.4	4,5				1,5			14,5		4,5	25
3.1	1,5	2	7	11,5	23				2	31	78
3.2				2,5	0,5					9	12
3.3	12				1					1	14
4.1		6,5	25	3	7,5	1,5	4,5			21	69
4.2		1	7			5	1			1	15
4.3			21							1	22
4.4	1,5				0,5			2		3	7
yhteensä	106	67	76	51,5	90	8	15,5	26,5	14	140,5	595

Toimenpidekokonaisuudet: 1.2 yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen, 2.1 koulutusjärjestelmien kehittäminen, koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, 2.2 osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen, 2.3 työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistäminen, 2.4 työelämän tasa-arvon edistäminen, 3.1 maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen, 3.2 metsätaloustoimintatavat, 3.3 koulutustuki, 4.1 osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen, 4.2 sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen, 4.3 luonnon ja rakennetun ympäristön hoito, 4.4 arkielämän rakenteiden kehittäminen

Hanketyypit: A = koulutus ja sen suunnittelu, B = tutkimus ja sen suunnittelu, C = investoinnit, D = tuotekehitys, E = verkottuminen ja yhteistyö, F = tietoliikenneyhteydet, G = tietopalvelu ja markkinointi, H = työllisyyden hoito, I = ympäristön hoito, J = muu suunnittelu- ja kehittämistyö.

Ympäristö-, tasa-arvo- ja tietoyhteiskuntavaikutukset

Tässä arvioinnissa ympäristö-, tasa-arvo- ja tietoyhteiskuntavaikutusten selvittäminen ei etene kovinkaan pitkälle. Vaikutuksista ei arvioida sitä, minkälaisia ne ovat tai kuinka voimakkaita ja merkittäviä ne ovat. Arvioijat ovat vain esittäneet käsityksensä siitä, onko jollakin hankkeella näitä (myönteisiä) vaikutuksia vai ei. Ainakin ympäristövaikutusten osalta sellaiset hankkeet, joilla on merkittäviä kielteisiä vaikutuksia, ovat karsiutuneet pois. Hankkeilla ei varmaankaan oleteta olevan kielteisiä vaikutuksia tasa-arvoon tai tietoyhteiskuntaan, sillä kaikkien näissä suhteissa hankkeisiin merkittyjen vaikutusten katsotaan olevan myönteisiä.

Taulukossa 20 vaikutusten esiintymistä on etsitty toimenpidekokonaisuuksittain. Suhteellisesti useimmin on myönteisiä ympäristövaikutuksia merkitty metsätaloustoimenpiteiden (tpk 3.2) ja koulutustuen (tpk 3.3) hankkeisiin. Toisen laidan toimenpidekokonaisuuksia ovat yhteysverkon (tpk 4.2) ja arkielämän rakenteiden

(4.4) kokonaisuudet, joissa kaikki hankkeet on luokiteltu "neutraaleiksi".

Tasa-arvomyönteisyyttä on useimmin löytynyt arkielämän rakenteiden (tpk 4.4) ja työelämän tasa-arvon (tpk 2.4) hankkeista. Näille vastapainoksi luonnon ja rakennetun ympäristön hoidon (tpk 4.3) ja metsätaloustoimenpiteiden (tpk 3.2) hankkeilla ei ole tasa-arvovaikutuksia.

Tietoyhteiskuntavaikutuksia on koulutusjärjestelmien kehittämisen (tpk 2.1) ja sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon (tpk 4.2) hankkeilla. On niitä muissakin toimenpidekokonaisuuksissa, mutta ei suhteellisesti yhtä usein. Metsätaloustoimenpiteet (3.2), koulutustuki (3.3), luonnon ja rakennetun ympäristön hoito (4.3) sekä arkielämän rakenteet (4.4) kuuluvat tietoyhteiskuntavaikutuksiltaan nolaluokkaan.

Taulukko 20.

YMPÄRISTÖ-, TASA-ARVO- JA TIETUYHTEISKUNTAVAIKUTUKSET TOIMENPIDEKOKONAISSUUKSITTAIN

toimenpidekokonaisuus	ympäristövaikutukset		tasa-arvovaikutukset		tietoyhteiskuntavaik.	
	myönteiset	neutraalit	on	ei ole	on	ei ole
1.2	65	107	14	158	41	131
2.1	19	52	25	46	39	32
2.2	19	71	18	72	27	63
2.3	4	16	5	15	3	17
2.4	2	23	10	15	3	22
3.1	22	56	2	76	1	77
3.2	7	5		12		12
3.3	7	7	3	11		14
4.1	8	61	10	59	17	52
4.2		15	2	13	8	7
4.3	8	14		22		22
4.4		7	3	4		7
yhteensä	161	434	92	503	139	456

Toimenpidekokonaisuudet: 1.2 yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen, 2.1 koulutusjärjestelmien kehittäminen, koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, 2.2 osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen, 2.3 työmarkkinoiden toimivuuden ja työllisyyden edistäminen, 2.4 työelämän tasa-arvon edistäminen, 3.1 maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen, 3.2 metsätaloustoimenpiteet, 3.3 koulutustuki, 4.1 osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen, 4.2 sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen, 4.3 luonnon ja rakennetun ympäristön hoito, 4.4 arkielämän rakenteiden kehittäminen.

Taulukon 21 perusteella klustereista ympäristömyönteisimmäksi osoittautuu metsäklusteri. Toinen melko ympäristömyönteinen on elintarvikeklusteri. Kulttuurin ja metallin hankkeissa tähän asiaan ei juuri ole kiinnitetty huomiota.

Tasa-arvo on ollut eniten esillä informaatioklusterin hankkeissa. Myös hyvinvointihankkeissa ja matkailu-

hankkeissa asia on huomattu. Kaikista hankkeista vain 15 % on merkitty tasa-arvohankkeiksi, mikä osoittaa ohjelmassa tasa-arvoon kiinnitetyn huomion vähäisyyttä.

Tietoyhteiskuntavaikutukset kasaantuvat luonnollisesti informaatioklusteriin, mutta muissa klustereissa näitä vaikutuksia on sangen vähän. Muista klustereista erottuu hieman parempana metalli.

Taulukko 21.

YMPÄRISTÖ-, TASA-ARVO- JA TIETOYHTEISKUNTAVAIKUTUKSET KLUSTEREITTAIN

klusteri	ympäristövaikutukset		tasa-arvoaikutukset		tietoyhteiskuntavaik.	
	myönteiset	neutraalit	on	ei ole	on	ei ole
metsät ja puu	24	23,5	4,5	43	8	39,5
elintarviketalous	26	37	5	58	2	61
metalli	3	14,5	2	15,5	6	11,5
matkailu	14	53,5	8,5	59	9	58,5
kulttuuri	4	39,5	3,5	40	6,5	37
informaatioala	13	48,5	19	42,5	57	4,5
hyvinvointi	4	29,5	8	25,5	3	30,5
klustereiden yhteinen	34	99	22,5	110,5	29,5	103,5
klustereiden ulkopuolinen	39	89	19	109	18	110
yhteensä	161	434	92	503	139	456

Taulukossa 22 on vertailtu sitä, minkä toteuttajien hankkeissa vaikutuksia esiintyy. Ympäristövaikutuksia on muita useammin valtion viranomaisten hankkeissa. Jakauma ei kuitenkaan erottele toteuttajia tässä suhteessa mitenkään selkeästi, joten toteuttajan perusteella ei voida ennakoita ympäristömyönteisyyttä.

Tasa-arvoaikutuksia on eniten *muiden oppilaitosten* hankkeilla. Maakuntaliiton hankkeista vain yhdellä on havaittu näitä vaikutuksia, yritysten hankkeista ei

yhdelläkään. Useiden hankkeiden luonne on ollut sellainen, että tasa-arvoaikutukset eivät ole mitenkään nousseet esille.

Tietoyhteiskuntavaikutuksia on ollut erityisesti *muiden oppilaitosten* hankkeissa. Myös kuntien ja yliopistojen ym. hankkeet ovat olleet melko usein tietoyhteiskuntaa edistäviä. Muiden toteuttajien hankkeissa näitä vaikutuksia on hyvin harvoin, ja valtion viranomaisilla vaikutuksia ei ole kirjattu yhdessäkään hankkeessa.

Taulukko 22.

YMPÄRISTÖ-, TASA-ARVO- JA TIETOYHTEISKUNTAVAIKUTUKSET TOTEUTTAJITTAIN

toteuttaja	ympäristövaikutukset		tasa-arvoaikutukset		tietoyhteiskuntavaik.	
	myönteiset	neutraalit	on	ei ole	on	ei ole
kunta	28	90	11	107	36	82
maakuntaliitto	4	12	1	15	3	13
muu yhteisö	24	56	12	68	6	74
valtion viranomainen	11	17	7	21		28
yliopisto, korkeakoulu, ym.	71	178	40	209	75	174
muu oppilaitos	12	32	14	30	17	27
yritys	3	17		20	1	19
muu	8	32	7	33	1	39
yhteensä	161	434	92	503	139	456

Kohdealue tuskin selittää hankkeiden ympäristö-, tasa-arvo- tai tietoyhteiskuntamyönteisyyttä mitenkään. Mahdolliset erot aiheutuvat pikemminkin siitä, että eri alueilla toteutetaan erityyppisiä hankkeita. Ympäristövaikutuksissa ei synnykään merkittäviä eroja. Juvan

seutukunnan ja maakuntien yhteishankkeet ovat hie- man muita useammin ympäristömyönteisiä, Pieksämäen seutukunnan ja kansainväliset hankkeet muita harvemmin. Näiden erojen perusteella ei kuitenkaan voida vetää selkeitä johtopäätöksiä suuntaan tai toiseen.

Tasa-arvomyönteisimmiltä näyttävät usean seutukunnan yhteiset sekä Juvan seutukunnan hankkeet. Vähiten tasa-arvoon on kiinnitetty huomiota kansainvälisiä yhteyksiä sisältäneissä hankkeissa ja Pieksämäen seutukunnan hankkeissa. Sama varovaisuus johtopäätösten tekemisessä kuin ympäristövaikutusten kohdalla pätee tässäkin.

Tietoyhteiskuntaa edistävissä hankkeissa maakunnan seutukuntien suhteelliset erot (tietoyhteiskuntahankkeet / kaikki hankkeet) ovat niin pienet, että ne eivät selitä mitään. Taulukosta voidaan kuitenkin todeta, että eri seuduilla on tietoyhteiskuntaa edistäviä hankkeita suunnilleen yhdestä neljäsosasta yhteen kolmasosaan kaikista hankkeista.

Taulukko 23.

YMPÄRISTÖ-, TASA-ARVO- JA TIETOYHTEISKUNTAVAIKUTUKSET KOHDEALUEITTAIN

kohdealue	ympäristövaikutukset		tasa-arvovaikutukset		tietoyhteiskuntavaik.	
	myönteiset	neutraalit	on	ei ole	on	ei ole
Mikkelin sk	41	98	22	117	48	91
Juvan sk	11	18	7	22	8	21
Savonlinnan sk	26	70	18	78	27	69
Pieksämäen sk	4	26	2	28	7	23
usean sk:n yhteinen	14	21	9	26	5	30
Etelä-Savon maakunta	51	148	27	172	33	166
maakuntien yhteinen	13	40	7	46	8	45
kansainvälinen	1	13		14	3	11
yhteensä	161	434	92	503	139	456

V Hankkeet klusterien ja tavoitteiden toteuttajina

Klusteriarviointien lähtökohta ja tekeminen

Tässä raportin viidennessä luvussa, mikä on suunnilleen puolet koko raportista, tavoite 1 –ohjelman Etelä-Savon kehittämishankkeita pyritään arvioimaan sen mukaan miten ne ovat auttaneet klusterien tavoitteiden saavuttamista. Taloudellisena käsitteenä klusterilla tarkoitetaan useiden toisiaan vuorovaikuteisesti tukevien toimialojen keskittymää, osaamiskeskittymää (Kielitoimiston sanakirja). Tavallisesti siihen kuuluu joukko yrityksiä, jotka yleensä toimivat samalla toimialalla ja ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Klusteriin kuuluvat myös tarvittavat tuotannontekijät sekä kyseisen toimialan lähi- ja tukialat. Klusterit ovat verkostomaisia kokonaisuuksia, joissa keskinäiset kytkennät ovat tärkeempiä kuin rajat (Ennakoinnin sähköinen tietopalvelu Ensti).

Maakunnan strategisen kehittämisen lähtökohtina ovat olleet mm. Etelä-Savon aluekehittämishohjelma 1997–2000 ja Itä-Suomen tavoite 1 –ohjelma 2000–2006. Näiden sekä lisätarkastelujen avulla Etelä-Savolle on valittu joukko klustereita eli avaintoimialoja, joiden merkitys maakunnan kehitykselle on ratkaisevan tärkeä. On ajateltu, että keskittämällä voimavaroja avaintoimialoille saadaan pysyviä myönteisiä vaikutuksia aluetalouteen.

Etelä-Savon tärkeimmiksi klustereiksi on valittu:

- 1) metsät ja puu
- 2) elintarviketalous
- 3) metalli
- 4) matkailu
- 5) kulttuuri
- 6) informaatioteknologia
- 7) hyvinvointi

EU-osarahoitteisella hankkeella *Etelä-Savon avaintuotantoketjut ja niiden toimintaympäristö* kullekin klusterille tehtiin kehittämissuunnitelma, ja nämä suunnitelmat esitettiin ns. klusteriraporteissa v. 2001. Seuraavissa kappaleissa esitetyt eri klusterien tavoitteet perustuvat näihin raportteihin. Yhdessä tapauksessa tästä on poikettu: informaatioteknologian raportti oli

pääasiassa selvitys alan kehitysympäristöstä eikä niinkään tavoitteita asettava. Tämän vuoksi informaatioteknologian tavoitteet on otettu vuonna 2004 valmis-tuneesta maakunnan tietoyhteiskuntastrategiasta.

Kehittämishankkeet annettiin arvioitaviksi hankkeita valvoneiden viranomaisten eli vastuuviranomaisten hankekäsittelijöille. Arvioijat olivat olleet mukana hankkeita hyväksyttäessä sekä niiden valvonnassa ja seurannassa. Tosin ohjelmakauden seitsemän vuoden aikana osa henkilöstöä oli vaihtunut, eivätkä kaikki arvioijat tunteneet kaikkia oman viranomaisensa valvomia hankkeita.

Arvioijia pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka hyvin hankkeet olivat toteuttaneet klusterin tavoitteita, EU-tavoiteohjelman tavoitteita sekä hankkeen omia tavoitteita. Lisäksi päätettiin tehdä merkintä siitä, oliko hankkeilla saatu aikaan pysyviä muutoksia omassa (toteuttajan) organisaatiossa tai sen ulkopuolella. Arvioijat voivat myös antaa hankkeen onnistumiselle numeroarvion kolmesta miinus kolmeen. Tämä numeroarvio voitiin tehdä sekä hankkeesta kokonaisuudessaan että tavoitteisiin pääsyn ja kestävien vaikutusten osalta. Nämä olivat kuitenkin vain taustalla, eikä niistä laskettu keskiarvoja tai muita tunnuslukuja. Arviointeihin voitiin myös tehdä tiiviitä sanallisia luonneldintoja hankkeiden sisällöistä sekä niiden heikoista tai vahvoista ominaisuuksista. Nämä olivatkin usein arviointien parasta antia. Lisäksi pyrittiin luonnollisesti selvittämään mitä kussakin hankkeessa oli tehty. Tätä sekä muitakin arviointeja haittasi jonkin verran se, että jotkin hankkeet ovat vielä kesken.

Suurimmasta osasta hankkeita saatiin arviot, mutta ei kaikista. Täten klusterittaiset yhteenvedot perustuvat joissakin tapauksissa hieman vajanaiseen aineistoon ja joissakin tapauksissa ennen toteuttamista tehtyihin hankekuvauksiin. Mahdolliset vajavaisuudet liittyvät kuitenkin vain hankkeiden sanallisiin arviointeihin, eivätkä hankkeiden määriin, niille myönnettyyn EU-tukeen tai klusteri-, hanketyyppi-, kohdealue- ym. luokituksiin.

Kukin kehittämishanke voitiin luokitella paitsi vain yhteen klusteriin myös haluttaessa kahteen, mikäli

siinä oli merkittävästi aineksia kahdesta klusterista. Numeroyhteenvedoissa tällaisten hankkeiden lukemat (kappalemäärät, EU-osarahoitus) puolitettiin ko. klustereiden kesken. Mikäli hankkeessa oli merkittävästi aineksia vähintään kolmesta klusterista, luokiteltiin se "klusterien yhteiseksi", ja mikäli se ei liittynyt Etelä-Savon klustereiksi määriteltyihin, luokka oli "klusterien ulkopuolinen". Selvityksen alkuosasta käy ilmi, että yhteen tai kahteen klusteriin luokiteltujen hankkeiden osuus oli 56,1 %, klusterien yhteisiä oli 22,4 % ja niiden ulkopuolisia 21,5 %. Tässä osassa kiinnitetään huomio nimenomaan yhden tai kahden klusterin hankkeisiin,

mutta lopuksi esitetään joitakin piirteitä myös klusterien yhteisistä ja niiden ulkopuolisista hankkeista.

Seuraavana esitettyssä yhteenvedossa arvioista vertaillaan nimenomaan klusterien tavoitteita siihen, kuinka hankkeita on suunnattu näiden tavoitteiden saavuttamiseen ja miten niillä on edistetty tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi tarkastellaan tilastollisesti kunkin klusterin kehitystä maakunnassa tavoite 1 –ohjelmakauden aikana. Tilastolliseen kehitykseen ovat luonnollisesti vaikuttaneet tavoite 1 –ohjelman hankkeita suuremmassa määrin monet muut kehitystekijät.

Metsäklusteri

Klusterin tavoitteet

Etelä-Savon metsä- ja puuklusterin kehittämissuunnitelma (Etelä-Savon maakuntaliitto, 2001) määrittelee metsien kehittämispainopisteiksi seuraavat: 1) laadukkaan puuraaka-aineen tuottaminen, 2) pk-yritysten puunhankinta, 3) puun energiakäyttö, 4) metsätalouden työvoima ja yrittäjyys ja 5) puunjalostus maaseutuyrityksissä.

Suunnitelmassa kerrotaan myös mitattavat tavoitteet *puutuotealalle*. Klusteriraportin puutuotealalla tarkoitettiin nykyisen toimialaluokituksen 2002 luokkaa *Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus* lisättynä *huonekalujen valmistuksella*. Huonekalujen valmistus

on nykyisessä luokituksessa eriytetty puutuotteista – koska suuri osa huonekaluista on muuta kuin puuta – ja Etelä-Savossa monia sen kehityksen tunnuslukuja ei saa tietosuojamenettelyjen vuoksi. Lähimmät mahdolliset vertailuluvut klusteriraportin puutuotealalle saadaan vertaamalla sen tavoitteita vuoden 2002 toimialaluokkaan *metsäteollisuus*. Tähän ei siis lueta huonekalujen valmistusta, mutta siihen luetaan massan ja paperin valmistus, jonka toimipaikkoja on Etelä-Savossa vuosina 1999–2006 ollut vain yksi tai kaksi. Kehitysluvut on seuraavassa esitetty koko ohjelmakaudelta 2000–2006, vaikka tavoitteet onkin tehty vasta 2001. Tilastovertailun lähtökohta on vuoden 1999 loppu (lähde: Tilastokeskus).

Vertailu antaa seuraavat tulokset:

	klusteriraportin tavoite	metsäteollisuus –luokan toteuma v. 1999–2006
* liikevaihdon kasvu	5 % / vuosi	yht. 34 %, n. 4,3 % / v (käyvin hinnoin)
* syntyneet työpaikat	1 % / vuosi	- 5,6 %, n. -0,8 % / v
* jalostusarvon kasvu	8 % / vuosi	yht. 32,7 %, n. 4,1 % / v (käyvin hinnoin)
* tutkim.- ja kehitt. kulut	1 % liikevaihdosta	n. 0,06 % / v
* viennin kasvu	8 % / vuosi	yht. 25 %, n. 3,2 % / v (käyvin hinnoin)
* toimipaikkojen nettolisäys	10 / vuosi	yht. -30, n. -4 / v
* käyttöomaisuuden investoinnit	4 % liikevaihdosta	n. 3,2 % / v

Vaikka vertailuryhmä ei olekaan täysin sama kuin klusteriraportin puutuoteala, antaa se melko luotettavan kuvan kehityksestä. Huomattavimmat poikkeamat tavoitteisiin nähden ovat olleet toimipaikkojen määrässä ja syntyneissä nettotyöpaikoissa, joissa kehitys on ollut negatiivinen. Myös huonekalujen valmistuksen toimipaikat ovat 2000-luvulla vähentyneet n. 15 %.

Liikevaihto, jalostusarvo ja vienti ovat käyvin hinnoin mitattuina lisääntyneet, mutta eivät tavoitteen mukaisesti. Viennissä ero tavoitteeseen on suurin. Tutkimus- ja kehittämiskulujen osuus ei ole ollut lähelläkään tavoitetta. Investointeja on sen sijaan tehty tavoitteeseen nähden tyydyttävästi.

Suunnitelma asettaa kullekin metsäosan painopisteelle 2–5 tavoitetta, muutamassa kohdassa myös numeeriset tavoitteet. Tiivistetysti painopisteiden tavoitteet (ilman numeerisia) ovat:

(painopiste 1)

- metsänhoito- ja metsänparannustöiden nostaminen hakkuumäärien edellyttämälle tasolle
- metsänomistajien kiinnostuksen lisääminen metsätalouteen

(2)

- pk-yritysten raaka-aineen saannin turvaaminen
- raaka-aineen tarjonnan ja kysynnän kohtaamisen parantaminen
- metsänomistajien omatoimisuuden ja asiakaslähtöisyyden lisääminen raaka-aineen markkinoinnissa
- yhteistyön ja luottamuksen vahvistaminen puukaupan osapuolten välillä

(3)

- metsäenergian kilpailukyvyyn parantaminen
- metsähakkeen käytön lisääminen
- puupellettien tuotannon nostaminen

(4)

- puunkorjuuyritysten kannattavuuden parantaminen
- metsätöiden vetovoiman lisääminen
- metsänhoitotöiden tuottavuuden parantaminen

(5)

- tuotteiden jalostusasteen nostaminen
- sahatavaran jatkojalostuksen lisääminen
- osaamisen tason ja toiminnan kannattavuuden parantaminen
- yrityskoon kasvattaminen mahdollisuuksien (edellytykset ja halu) mukaan
- uusien yritysten syntyminen

Hankkeiden ominaisuuksia

Metsäklusteriin luokiteltiin laskennallisesti 47,5 hanketta (45 vain metsäklusteriin ja 5 hanketta puolitain jonkin muun klusterin kanssa), eli 8 % kehittämissankkeista. Seuraavassa on yhteenvetoa klusterin hankkeista selvityksen alkuosassa esitetyn jaottelun mukaisesti.

lukumäärä

47,5 hanketta, joista 45 vain metsäklusterissa ja 5 yhteistä jonkun muun klusterin kanssa

hanketyyppi

Useimmin käytetty oli tutkimus (8,5), sitten koulu- tus (6,5), tuotekehitys (6,5), verkottuminen ja yhteistyö (6,5) sekä investoinnit (4).

toteuttaja

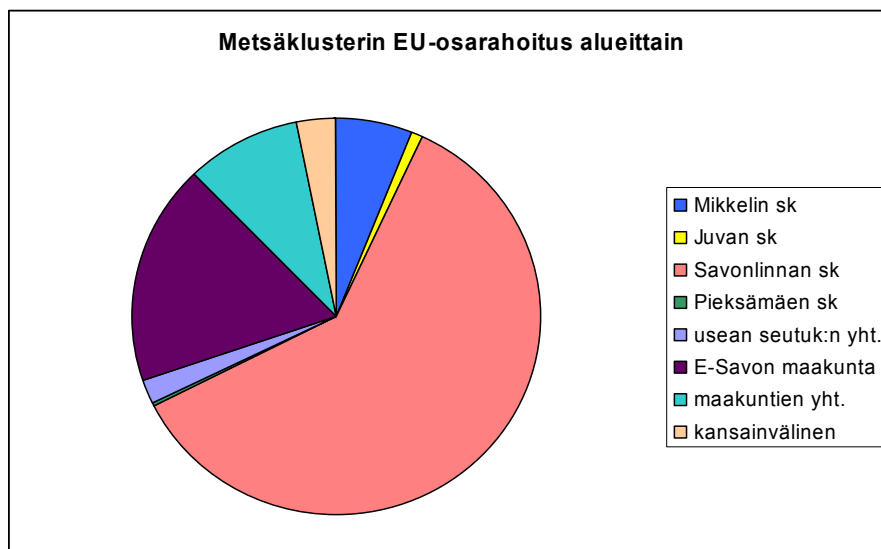
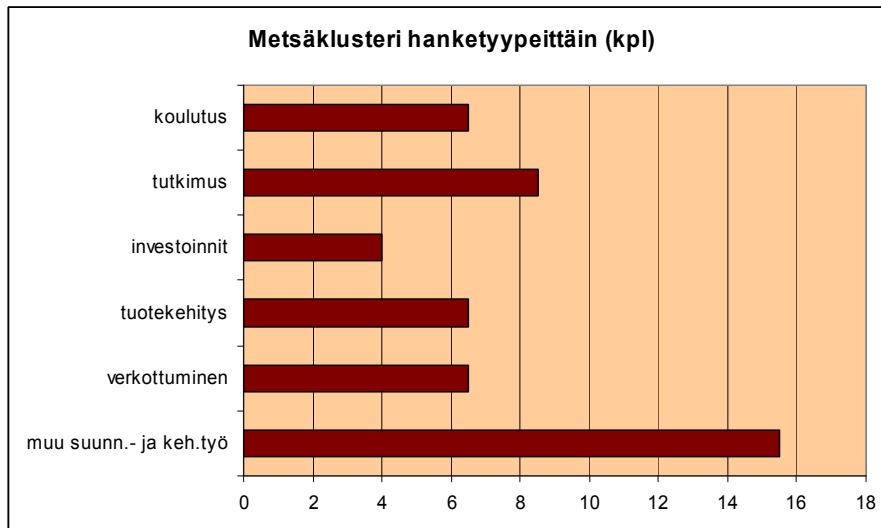
Toteuttaja on useimmin ollut yliopisto, korkeakoulu tai tutkimuslaitos (16,5), sitten "muu oppilaitos" (8), "muu yhteisö" (7) ja valtion viranomainen (6). Kunnat ovat toteuttaneet 4 hanketta.

vastuuviranomainen

Eniten tähän klusteriin ovat suuntautuneet TEK:n maaseutuosasto (14) ja maakuntaliitto (12). Sekä Tekesillä että LH:n sivistysosastolla on 8 hanketta.

kohdealue

Eniten on "koko maakunnan" hankkeita (17). Seutukunnista Savonlinna on ehdoton ykkönen (15). Muutama hanke on maakuntien yhteinen (5), muutama seutukuntien yhteinen (4) ja muutama Mikkelin seutukunnassa toteutettu (4). Muita ei juuri olekaan. Keskittyminen koko maakunnan hankkeisiin ja Savonlinnan seutukuntaan on siis voimakas.

Suurimmat hankkeet

(EU-rahoitusosuudet on seuraavassa merkitty täysiin tuhansiin pyöristettyinä)

Suurin hanke on ollut *Savonlinnan kuitulaboratorio* (EU-osarahoitus 983 000 €), mikä on saanut rahoitusta myös avainhenkilöresursseihinsa (92 000). Toinen suuri hanke on ollut *Uudisrakennus Lappeenrannan teknillisen yliopiston kuitutekniikan pilot-laitteiston ja laboratorion käyttöön* (601 000). Muita suuria ovat *Cleantech 2006* (343 000), *Puuteollisuuden kehityskeskusten kone- ja laitehankinnat* (330 000) ja *Kaveri*-hanke (305 000).

Edellisten lisäksi EU-rahoitusta ovat saaneet yli 100 000 € seuraavat: *Simago-kiertokoulu* (223 000), *Puuteollisuuden kehityskeskus PuuSampo* (210 000), *Puu- ja huonekalukeskuksen perustaminen Mikkeliin* (195 000), *Japanilainen kuivaus- ja modifiointitekniikka ja kuivauslaatuvaatimukset JAKUMO* (182 000), *Mekaanisen puun jatkojalostusteollisuuden sopimusvalmistaja- ja alihankintaverkostojen kehittäminen Etelä-Savon maakunnassa* (170 000), *Hyvinvointia metsistä* (153 000), *Uudet menetelmät paperikemikaalien syötön parantamiseksi* (143 000), *Puusta metsäksi* (135 000) ja *Metsäkulttuurihanke* (101 000). Itä-Suomen ja Etelä-Savon energiatoimistohankkeita on ollut kolme (yht. 191 000).

Keskeiset hankeryhmät

Hankejoukkoa voidaan ryhmitellä sen mukaan mihin klusterin alajaotteluun ne kuuluvat eli mitä toimenpiteitä niissä on tehty ja mihin tavoitteisiin hankkeilla on pyritty. Metsäklusterissa näitä alaryhmiä on monia:

- Metsäenergian hyödyntämishankkeita on useita. Sellaisiksi voidaan luokitella noin 12 eli suunniteltua neljännes klusterin hankkeista. Hankkeet ovat kuitenkin melko pieniä, sillä niiden EU-rahoitus on yhteensä vain n. 600 000 euroa eli vähän yli 10 % klusterin EU-rahoituksesta. Metsäenergian hyödyntämistä on yritetty edistää mm. puuenergian neuvonnalla (erit. Itä-Suomen ja Etelä-Savon energiatoimistot), lisäämällä energiayrittäjyyttä ja puuenergian käyttöä maatiloilla, luomalla logistisia ratkaisuja energiapuun korjaamiseen niin, että sitä saataisiin lämpölaitoksille, selvittämällä polttopuun vientimahdollisuuksia sekä yrittämällä saada yhteistyötä kotimaisen puuhiilen tuottajien välille.
- Kuitutekniikan hankkeita on kolme ja ne ovat rahallisesti suuria, yht. 1 676 000 € eli lähes 30 prosenttia koko klusterin rahoituksesta. Näillä hankkeilla on Savonlinnassa rakennettu ja autettu toiminnan al-

kuun laboratorio, joka on tarkoitettu sellu- ja paperiteollisuuden prosessilaitteiden, jätekomponenttien ja prosessien innovaatiotoimintaan sekä teollisuusyhteistyöhön. Hankkeessa ovat tehneet yhteistyötä Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja Mikkelin ammattikorkeakoulun YTI-tutkimuskeskus.

- Puun lämpökäsittelyyn liittyviä hankkeita on muutamia (3), mutta nämä ovat pieniä.
- Mittava hankekokonaisuus oli *PuuSampo*, jonka kahta hanketta rahoitettiin yhteensä 540 000 eurolla (EU-rahoitus). Tarkoituksena oli kehittää harvennuspuun tai hakkuutähteen käyttöä puuhiilen, tervan ja pilkkeiden valmistukseen. Tätä kautta pyrittiin saamaan uusia työpaikkoja, markkinapula-jikkeita ja tuotteita. Toisen hankkeen tarkoituksena oli puuteollisuuskeskuksen synnyttäminen. Puuteollisuuden kehityskeskus syntyi, mutta sen hyöty on ollut kyseenalainen. Arvioija on luonnehtinut hanketta "ehkä kalleimmaksi epäonnistumiseksi koko ohjelmakaudella".
- Tutkimusyhteistyön lisäämiseen kahden yliopiston ja YTI-tutkimuskeskuksen välillä on tarkoitettu melko mittava *Cleantech 2006*-hanke. Siinä on ohjattu metsä- ja puuteollisuuteen liittyviä opinnäytetöitä ja ideoitu soveltavan tutkimuksen hankkeita yhdessä teollisuuden kanssa. Tavoitteena on työpaikkojen ja yritystoiminnan lisäämisen ohella ollut tutkimus- ja tuotekehitysyksikön vakinaistaminen Savonlinnassa. Lisäksi Lappeenrannan teknillisen yliopiston tiloja on lisätty kuitulaboratorion tilojen rakentamisella. *Metsäalan tutkimus- ja kehitystoiminnan vahvistaminen Etelä-Savossa* -hanke on puolestaan tähdännyt metsäalan pitkäjänteisen tutkimus- ja kehittämistyön aloittamiseen palkkaamalla alan tutkimusjohtaja Mikkelin ammattikorkeakouluun.
- Metsäalan koulutuksen hankkeita on muutama. On mm. pyritty saamaan informaatiotekniikkaa metsäopetukseen ja luomaan yhteistyötä koulutuksen tarjoajien kesken. *Simago-kiertokoulu* -hankkeessa tehtiin metsäkoneopetusta varten siirrettäviä opetussimulaattoreita. Hanke onnistui laitehankintojen osalta, mutta henkilöstön kouluttamisessa tuli viivästyksiä. Merkittävä Itä-Suomen yhteishanke on *Kaveri*. Sen tarkoituksena on ollut turvata alueen metsätalouden ja siihen liittyvän kuljetuksen ja maanrakennuksen työvoima kehittämällä alan perus- ja lisäkoulutusta sekä siihen kytkeytyviä toimenpiteitä.
- Selvityksiä on tehty pieniläpimittaisen koivun käytömahdollisuuksista huonekaluteollisuudessa ja koneistuksen mahdollisuuksista metsän uudistamisessa.

- Passiivisia metsänomistajia on pyritty aktivoimaan neuvontaa ja tiedotusta tehostamalla. *Hyvinvointia metsistä* –hanke tähtäsi teollisuuden puunsaannin turvaamiseen kohdistamalla toimenpiteitä niille metsänomistajille, jotka eivät viime vuosina ole teettäneet hakkuita. Tämän lisäksi kaksi hanketta on keskittynyt nimenomaan naismetsänomistajien aktivoimiseen. Tulokset näistä kahdesta hankkeesta olivat arviointien mukaan odotettua parempia.
 - Yhden pienen hankkeen tavoitteena oli saada suuri osa Etelä-Savon metsäalueesta sertifioiduksi luomutuotekeruualueeksi. Tämä tavoite saavutettiin, mutta hankkeen tulokset menettävät merkityksensä nopeasti, koska tietojen päivitystä ei ole järjestetty.
 - Kahdessa hankkeessa yritettiin lisätä tiettyjen puuteollisuusalojen yrittäjien verkottumista Etelä-Savossa. Näissä ei kuitenkaan onnistuttu tavoittamaan kohdeyrityksiä tai epäonnistuttiin muuten, ainakin osittain.
 - *Rantasalmen ekoteollisuuspuisto* on mielenkiintoinen hanke, jossa pyritään yhdistämään taloudellinen kilpailukyky ja ekologiset periaatteet. Siinä on perustettu Rantasalmen alueen puuteollisuusyrittäjien osaamiskeskittymä, jossa kilpailukykyä lisätään mm. yrittäjien yhteistyöllä sekä materiaalien ja energian käytön tehostamisella. Ekologisia tavoitteita edistetään pienentämällä ympäristöpäästöjä ja vähentämällä loppusijoitettavan jätteen määrää.
- 2) Puukauppaan hankkeilla ei ole kovin voimakkaasti yritetty puuttua. Kuitenkin metsänomistajien aktivoiminen on tähännyt puun tarjonnan turvaamiseen.
 - 3) Metsäenergian käytön lisääminen, siihen liittyvien tekniikoiden, kuljetusten ja neuvonnan kehittäminen, puupellettien tuotanto ym. ovat ohjelman hankkeissa saaneet runsaasti huomiota. Jopa niin, että metsäenergia on metsäklusterin hankkeissa ehkä useimmin esiintyvä kehittämiskohde.
 - 4) Metsänhoitotöiden tuottavuus, metsätöiden vetovoima ja puunkorjuuyritysten kannattavuus ovat esillä muutamassa hankkeessa, joskaan kovin suurta osaa ohjelmasta ne eivät vie.
 - 5) Tuotteiden jalostusasteen nostaminen, osaamistason lisääminen, toiminnan kannattavuuden parantaminen ja uusien yritysten synnyttäminen ovat joko suoria tai välillisiä tavoitteita useissa hankkeissa. Monet näistä ovat koulutus- tai tutkimushankkeita.

Kaiken kaikkiaan metsäklusteriin luettavat hankkeet kohdentuvat sisällöltään melko hyvin klusteriraportissa esitetyille kehittämisalueille. Hankkeissa on myös eräissä tapauksissa lähdetty rohkeasti kehittämään uutta. Näin esim. kuitulaboratorio- ja ekoteollisuuspuistohankkeissa.

Myös pettymyksiä koettiin. Usein nämä olivat sitä, että hankkeilla ei arvioijien mielestä katsottu saavutetun kestäviä vaikutuksia. Joissakin tapauksissa suunnitelmien tuli viivytyksiä, joissakin toiminta ei lähtenyt käyntiin toivotulla tavalla, joissakin hankkeilla ei tavoitettu kohderyhmää. Muutamassa hankkeessa suunnitellut toimenpiteet tehtiin, mutta arvioijille heräsi epäilyksiä siitä, vaikuttavatko toimenpiteet ajatellulla tavalla mihinkään.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Etelä-Savon metsäklusteri ei ole edennyt niin hyvin kuin klusteriraportin tavoiteasettelussa toivottiin, eivätkä tätä kehitystä ole saaneet aikaan myöskään tavoite 1 –ohjelman hankkeet. Pelkästään hankkeiden avulla, joiden EU-osarahoitusta on noin 6 milj. euroa, tällaista ei ole mahdollistakaan saavuttaa. Hankkeita on kuitenkin kohdennettu vaikeisiin kapeikkoihin, ja tämä auttaa maakunnalle tärkeää metsäklusteria tukemaan maakunnan muiden tavoitteiden saavuttamista.

Verrattaessa tavoite 1 –ohjelman metsähankkeita klusteritavoitteen viiteen painopisteeseen, jotka on esitetty aikaisemmin klusterin tavoitteet –luvussa, voidaan tehdä seuraavia havaintoja:

- 1) Metsien hoitoa, hakkuiden suorittamista ja metsänomistajien kiinnostuksen lisäämistä metsätalouteen on vauhditettu useilla hankkeilla. Näiden vaikutusta on vielä vaikea arvioida ja se saattaa ilmetä laajalti vasta usean vuoden kuluttua.

Elintarvikeklusteri

Klusterin tavoitteet

Etelä-Savon elintarviketalouden kehittämissuunnitelmas (Etelä-Savon maakuntaliitto, 2001) asetettu visio on: "Laadukasta ruokaa ekomaakunnasta huippuosaamisella". Elintarvikeklusterille on määritelty neljä yleistavoitetta (numerot eivät tarkoita tärkeysjärjestystä):

- 1) elintarvikeketjun taloudellisen lisäarvon kasvattaminen
- 2) elintarvikeketjun osien koonti klusteriksi
- 3) Etelä-Savossa tuotetun raaka-aineen jalostaminen täällä mahdollisimman suuressa määrin
- 4) Etelä-Savossa tuotetun ruoan käyttäminen ulosviennin ohella mahdollisimman paljon omissa maakunnassa

Suunnitelmassa asetetut määrälliset tavoitteet olivat:

- Raaka-ainetuotanto säilyy nykytasolla, puutarhatuotannon alat (ha) kasvavat 20 %.
- Luomuala (ha) kasvaa 15 %:iin.
- Uusia yrityksiä syntyy elintarvikeketjuun 30 kpl, joista 20 kpl varsinaiseen jatkojalostukseen.

työpaikat	säilytetyjä	uusia
raaka-ainetuotanto	4 500	20
jalostus	1 440	100
kauppa-, majoitus- ja ravitsemispalvelut	8 500	1 000

(osa näistä sis. muihin klustereihin)

Määrällisten, vuosille 2000-2006 asetettujen tavoitteiden täysin yhteensopiva vertailu tapahtuneeseen kehitykseen ei tilastolähteiden ja käytettyjen luokitusten vuoksi ole mahdollista (esim. tilastollisen tarkastelun lähtökohtavuoden tulisi olla 1999), mutta kehityksen suunnasta ja suuruudesta saadaan kuitenkin luotettava kuva.

Työpaikkojen osalta kehitys on ollut seuraava (lähde: Tilastokeskus, Altika ja Fimos -tietokannat):

	1999	2006
Maa-, riista- ja kalatalous	5 655 ¹	4 172 ²
Elintarviketeollisuus	723	811
Kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta	7 685	8 284

¹⁾ tieto vuodelta 2000 ²⁾ tieto vuodelta 2005

Maatalouden työpaikat ovat viiden vuoden kuluessa vähentyneet lähes 1 500:lla ja maatalouden ja elintarviketeollisuuden yhteenlasketut työpaikat yli 1 400:lla. Kaupan sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan

työpaikat ovat lisääntyneet, mutta elintarvikeklusterin työpaikkoja niistä on vain osa, eikä niiden lisääntymisestä ole tietoa. Kasvua on tapahtunut majoitus- ja ravitsemistoiminnassa.

Maa-, riista- ja kalatalouden arvonlisäys on käyvin hinnoin laskettuna vuosina 2000-05 pysynyt suunnitteen ennallaan noin 71-72 milj. euron suuruisena, eli reaalisesti se on vähentynyt. Vuonna 2006 se näyttäisi kuitenkin taantuneen 51 milj. euroon (Tilastokeskus, Aluetilinpito). Elintarviketalouden arvonlisäys on noussut 37,5 milj. eurosta 63,4 milj. euroon, joten sen reaalinainen nousu on merkittävä. Tosin arvonlisäys oli vuonna 2000 poikkeuksellisen alhainen.

Avomaan puutarhatuotannon ala ei ole kasvanut tavoitteeksi asetettua 20 prosenttia vaan vähentynyt vuosina 2000-06 lähes 10 %. Kasvihuonetuotannon ala on kuitenkin samana aikana kasvanut lähes 8 % (Puutarhayritysrekisteri 2000 ja 2006 sekä Pirjo Kivi-järvi). Myöskään luomuviljelyala ei ole kehittynyt tavoitteiden mukaisesti, sillä vuonna 2005 se oli 7,9 % (tavoite: 15 %). Elintarvikeketjuun on syntynyt uusia yrityksiä, mutta kokonaismäärä on jonkin verran vähentynyt. Vuonna 2007 Etelä-Savossa oli elintarvikkeita jalostavia yrityksiä 114 (Etelä-Savon elintarvikealan kehittämissuunnitelma 2008-2013, Sari Mäkinen-Hankamäki ja Ruoka-Suomi 5/2007).

Klusteriraportissa lueteltiin laadullisiksi tavoitteiksi seuraavat:

- 1) ympäristönäkökohtien painottaminen kaikissa ketjun osissa
- 2) olemassa olevan tiedon hyödyntäminen investointi- ja kehittämishankkeissa
- 3) kokonaisvaltainen laatuajattelu

Osaamistavoitteet ovat:

- 1) "seinätön yhteistyö" tutkimus-, koulutus- ja neuvontaorganisaatioiden kesken
- 2) hankkeiden ja koulutuksen vaikutuksesta ammatitaidon ja motivaatio/sitoutumistason nousu kaikissa osallistuvissa tahoissa
- 3) elintarvikeketjun teknologia/liiketoimintaosaamisen kasvu

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Klusteriin on luokiteltu 63 hanketta, kaikki yhden klusterin hankkeita. Lukumäärä on suuri, lähes 11 % kaikista hankkeista. Kun hankkeet kuitenkin ovat pieniä, on niiden EU-rahoitusosuus vain 5 % kaikista.

hanketyyppi

Eniten käytetty toteuttamistapa on koulutus ja sen suunnittelu (17,5 hanketta). Sen jälkeen tulevat verkottuminen ja yhteistyö (10,5), tutkimus (9,5) ja tuotekehitys (7,5). Ympäristön hoidon hankkeista suhteellisen paljon (3) kuuluu elintarvikeklusteriin.

toteuttaja

Klusterin hankkeista ylivoimaisesti eniten eli lähes puolet (31) on toteuttanut yliopisto, korkeakoulu tai tutkimuslaitos. Seuraavana on "muu yhteisö". Kunnat ovat toteuttajana kuudessa hankkeessa.

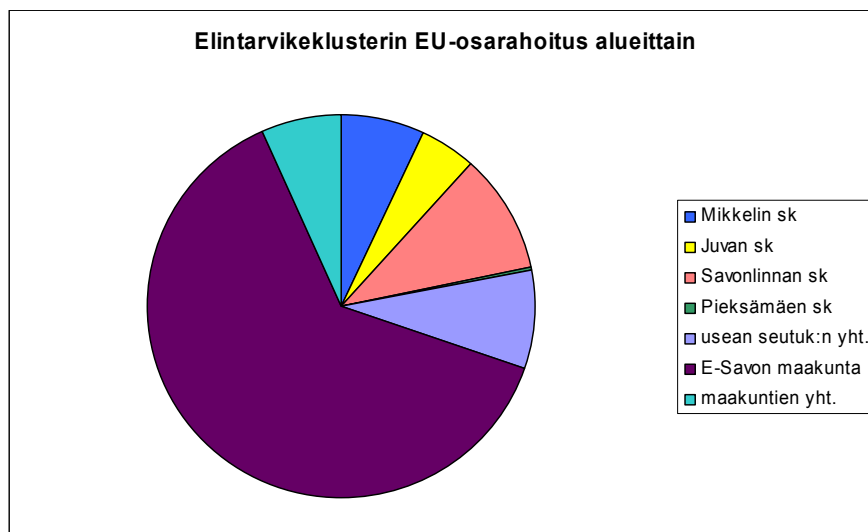
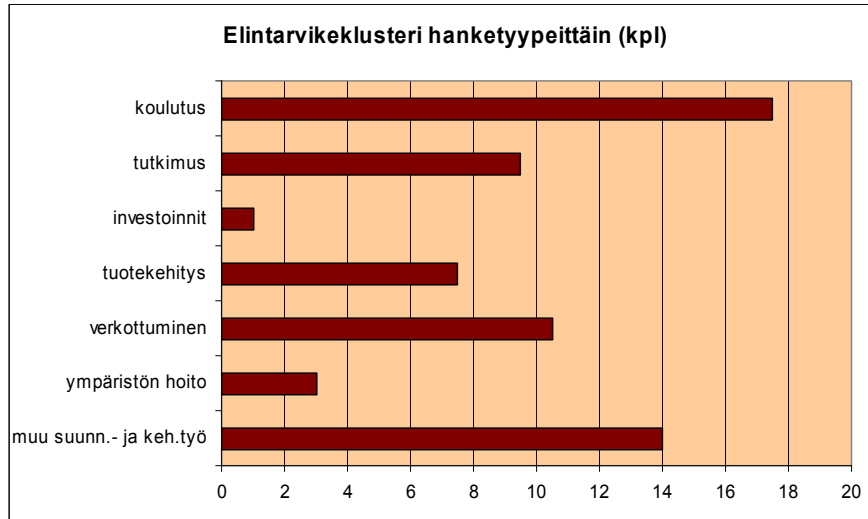
vastuuviranomainen

Klusterin hankkeista kaksi kolmasosaa (41) on TE-keskuksen maaseutuosaston valvomia ja osarahoittamia. Miltei kaikilla muillakin vastuuviranomaisilla on elintarvikehankkeita, mutta niiden lukumäärä

on vähäinen. Läninhallituksen sivistisosastolla on tässä ainoastaan kaksi hanketta, mutta niiden osarahoitus kohoaa viidesosaan klusterin EU-osarahoituksesta.

kohdealue

Elintarvikehankkeista kaksi kolmasosaa (41) on luokiteltu koko maakunnan hankkeiksi. Tämä aiheutuu siitä, että hankkeet ovat useimmiten tutkimusta, koulutusta, neuvontaa tai menettelytapojen kehittämistä, joita voidaan soveltaa koko maakunnassa tai joita on tarjolla koko maakunnalle. Seutukunnista eniten hankkeita on Mikkelin (6 hanketta) ja Juvan (5) seutukunnilla. Joitakin hankkeita on myös maakuntien tai seutukuntien yhteishankkeina. Seutukunnista Savonlinna nousee EU-osarahoituksella mitaten ensimmäiseksi, koska sen hankkeet ovat suurempia kuin Mikkelin ja Juvan.

Suurimmat hankkeet

Muihin kehittämishankkeisiin verrattuna elintarvikehankkeet ovat pieniä. Niiden EU-osarahoituksen keskiarvo on 86 400 €, kun kaikkien kehittämishankkeiden keskiarvo on 178 500 €. Vain kulttuurihankkeet ovat elintarvikehankkeita pienempiä.

Suurimmat hankkeet ovat *Eco-studies –ohjelmakokonaisuus* (EU-osarahoitus 657 000 €) ja *Varpalan kalatalouden uudisrakennus ja peruskorjaus* (552 000 €). Muista hankkeista vain kolme ylittää 200 000 euron tukiosuuden: *Valttikorttina luomuvihannekset*, *ERIKAS-viljelyhanke* ja *Vihanneshanke 2004–2006*. Näiden lisäksi kaksi *Terve lehmä* –hanketta ylittää yhteensä 300 000 euron tukiosuuteen.

Keskeiset hankeryhmät

- Luomutuotannon edistämiseen on kiinnitetty paljon huomiota jo senkin perusteella miten hankkeita on nimetty (noin 10 hanketta). *Luomu itää* –hankkeilla – joista yksi kolmesta oli ylimaakunnallinen – pyrittiin tehostamaan luomutilojen tuotantoa ja saamaan uusia viljelijöitä tuotantoon. Koulutus oli onnistunutta, mutta ainakaan lihantuotannossa tilojen määrä ei lisääntynyt. Ylimaakunnallinen hanke ei lisännyt tietämystä, mutta koordinoitupyrykimyksissä onnistuttiin. *Luomunet* –hankkeella luotiin Internetiin tietoverkosto, minkä kautta on mahdollista siirtää tutkimustietoa yleistajuisessa muodossa yrittäjien ja kuluttajien käyttöön. Hanke oli onnistunut ja sillä on pysyviä vaikutuksia. Näiden lisäksi hankkeilla etsittiin ratkaisuja luomuviljelyn ongelmiin (taudit, hyönteiset) ja koulutettiin sekä viljelijöitä että kuntien maataloushenkilöstöä. *Eco-studies* –ohjelmakokonaisuuden hankkeilla tehtiin mm. oppikirja "Luonnonmukainen maatalous". *EKONEUM ELOssa* –hankkeet ovat elintarvikealan valtakunnallisen verkosto-osaamiskeskus ELO:n Ete-lä-Savon elintarvikeosaamiskeskus ELO:n Ete-lä-Savon elintarvikeosaamiskeskus ELO:n hanketoimintaa ja toiminnan vakiinnuttamista. EKONEUMin erityisala on luomutuotanto, minkä lisäksi se on mm. tehnyt maakunnan elintarvikestrategian.
- Toinen ala mikä on usein esillä, on yrtytien viljely. Tämä on muutaman kerran samassa hankkeessa keräilytuotteiden kehittämisen kanssa. Kuminan viljely on näkyvästi esillä. Muutamit hankkeet onnistuivat saavuttamaan tavoitteensa hyvin, mutta pyrkimykset luoda yrtyiharrastuksesta ammatti-maista toimintaa ja työpaikkoja eivät onnistuneet.

- Puutarhatuotannon kehittämiseksi oli myös hankkeensa. Nämä suuntautuivat mm. vihannesten, hedelmien ja marjojen tuottamiseen ja tähtäsivät uusien lajikkeiden löytämiseen, tuotannon tehostamiseen ja viljelijöiden yhteistyöhön. Keräilytuotteet ja mehiläishoito täydensivät hankevalikoimaa. Ehkä omaperäisimmällä hankkeella kokeillaan tryffelien kasvattamista ja perustetaan tryffelikeskus.
- Kotieläintaloudessa on erityisesti lehmien eläinaineksen ja terveyden kehittämishankkeita. Lisäksi on maidontuotannon ja lihantuotannon (naudanliha, sianliha, kalkkunanliha) hankkeita. Lihantuotannossa pyrittiin turvaamaan korkealaatuiset tuotteet.
- Kalatalouden merkittävin hanke sisälsi mittavan investoinnin. Varpalan oppilaitokseen rakennettiin ja kunnostettiin tarkoituksenmukaiset tilat kalanjalostukseen. Tiloja käytetään mm. alan yrittäjäkoulutukseen alueella. Toisella hankkeella yritettiin saada lisää rapujen kasvattajia, mutta tulokset eivät olleet kovin hyvät.
- Laatujärjestelmien opettamiseen ja kehittämiseen oli kaksi hanketta. Myös maataloustukien saamiseen ja hyödyntämiseen opastettiin.
- Muutamalla hankkeella edistettiin alueellisten raaka-aineiden ja lähiruoan käyttöä.
- Maatalouden ympäristökysymyksiä tai tuoteturvallisuutta käsiteltiin lähes kymmenessä hankkeessa. Näistä *Jalottelutarhojen valumavesien ympäristökuormitus ja käsittely* sai arvioijalta korkean arvosanan ja luonnehdinnan "hyvä hanke!".
- Yleinen pyrkimys monissa hankkeissa näyttää olleen maatilayritysten yhteistyön lisääminen ja verkottuminen.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Elintarvikeklusterin monissa, joskin pienissä hankkeissa löytyy varmasti pyrkimyksiä kaikkien klusteritavoitteiden edistämiseen. Neljästä yleistavoitteesta kolmen – elintarvikeketjun taloudellisen lisäarvon kasvattaminen, täällä tuotetun raaka-aineen jalostaminen täällä mahdollisimman suuressa määrin ja täällä tuotetun ruoan käyttäminen ulosviennin ohella mahdollisimman paljon täällä – toteuttamiseen ovat tähänneet useat hankkeet joko suoraan tai välillisesti. Neljästä

tavoitetta – elintarvikeketjun osien koonti klusteriksi – ei näy ainakaan suoraan hankkeiden nimistä. Hankkeista useissa on kuitenkin yhtenä päämääränä ollut verkottumisen lisääminen, ja tämä voidaan ymmärtää paitsi saman alan toimijoiden yhteistyönä myös yhteyksien luomisena lähialoihin ja tuotantoketjujen muodostamisena.

Klusterin laadulliset tavoitteet ja osaamistavoitteet ovat yleistavoitteita tarkempia. Laadullisia tavoitteita ovat ympäristönäkökohdat, tiedon hyödyntäminen investointi- ja kehittämishankkeissa ja kokonaisvaltainen laatuajattelu. Sekä ympäristönäkökulmaa että laatuajattelua on painotettu monissa hankkeissa. Tiedon hyödyntäminen investointihankkeissa jää syrjään, koska kehittämishankkeissa on näitä vain muutama. Tiedon hyödyntämistä kehittämishankkeissa on varmasti toteutettu ja useat kehittämishankkeet on rakennettu niin, että niissä yhdistetään tietoja, tarjotaan hankkeen tietoja saataville laajalti ja edistetään tiedon käyttämistä käytännön toiminnassa, niin tuotteiden kasvattamisessa kuin niiden jalostamisessakin.

Osaamistavoitteita ovat "seinätön yhteistyö", ammatitaidon ja motivaatio/sitoutumistason nousu osallistuvissa tahoissa sekä elintarvikeketjujen teknologia/liiketoimintaosaamisen kasvu. Kahden ensimmäisen tavoitteen toteutumistasosta on ilman erillisselvi-

tyksiä mahdoton sanoa mitään. Elintarvikeketjujen teknologiaosaaminen ja liiketoimintaosaaminen ovat varmasti näidenkin hankkeiden koulutus- ym. toimenpiteillä parantuneet jonkin verran.

Etelä-Savossa ei kilpailukykyinen elintarviketuotanto voi perustua suuriin määriin muualla laajalti kasvatettuja tuotteita. Kasvuolosuhteiden sekä tuotanto- ja kuljetuskustannusten vuoksi tuotannon on oltava erikoistunutta, pienimuotoista tuotantoa, jossa on hyödynnettävä valikoivaa kysyntää (esim. luomutuotteita) ja lähimarkkinoita. Nämä pyrkimykset valikoivaan ja laadukkaaseen tuotantoon näkyvät myös kehittämishankkeiden valinnassa: ne sisältävät melko laajan kirjon eri tuotteita, joiden kilpailukykyisyyttä halutaan lisätä tuottavuutta ja laatua parantamalla. Tähän liittyy oleellisena osana koulutus ja tiedon hyödyntäminen.

Kuten elintarviketuotannon määrällisten tavoitteiden loittonemisesta tai ainakin vaikeasta saavutettavuudesta voi päätellä, näyttää Etelä-Savon elintarviketuotanto käyvän pikemminkin torjunta- tai viivytystaistelua kuin lähtevän hyökkäykseen. Tämän taistelun osana kehittämishankkeet puoltavat paikkaansa. Taistelun suunnan muuttumisesta ei ole takeita, mutta esimerkiksi muutokset ilmasto- ja kasvuolosuhteissa tai kulutustottumuksissa voisivat saada sen aikaan.

Metalliklusteri

Klusterin tavoitteet

Metalliklusterin kehittämissuunnitelmassa *Etelä-Savon tuotantoketjut ja niiden toimintaympäristö* (Etelä-Savon maakuntaliitto, 2001) on asetettu kaksi tavoitetta: 1) metallin kasvun turvaaminen ja 2) metallin monipuolistaminen (sähkö-/elektroniikkateollisuuden synnyttäminen alueelle). Kun näitä tavoitteita avataan, löydetään seuraavia kehittämiskeinoja:

kasvun turvaaminen

- o nykyisten metalliyritysten kasvun kehittäminen (järjestelmätoimittajuus, verkostot, yksityiskohdalliset hankkeet, sukupolvenvaihdokset)
- o uusien metalliyritysten Etelä-Savoon siirtymisen edistäminen (markkinointi, tiedottaminen, henkilötason suhteet)
- o työvoiman saatavuuden turvaaminen (imagon parantaminen, yritysten ja oppilaitosten yhteistyö, opettajien jatkokoulutus, opetusmenetelmät, työvoiman kysynnän ja työvoimatarpeiden hallintojärjestelmä)

monipuolistaminen

- o sähkö-/elektroniikkateollisuuden synnyttäminen
- o (metallialan) yritystoiminnan vahvistaminen alueella
- o sähkö-/elektroniikkateollisuutta tukevan metallin vahvistaminen alueella
- o työvoiman saatavuuden turvaaminen elektroniikkaan

Määrälliseksi tavoitteeksi on asetettu Etelä-Savon metallin liikevaihdon nostaminen lähtökohtavuoden 2001 noin 2 mrd. markasta vuonna 2004 noin 3 miljardiin markkaan (euromääräisinä luvut ovat n. 335 milj. ja 505 milj. euroa). Toinen määrällinen tavoite on nostaa sähkö-/elektroniikkateollisuuden liikevaihto n. 0,2 mrd. markasta n. 1 mrd. markkaan (euroina n. 34 milj. euroa ja n. 170 milj. euroa).

Klusteriraportin tiedot metalliteollisuuden liikevaihdosta vuodelta 2001 poikkeavat jonkin verran siitä, mitä ne ovat Tilastokeskuksen tiedostoissa, vaikka toimipaikkamäärä ja henkilökunnan määrä ovat molemmissa lähteissä suunnilleen samat. Tämä ei kuitenkaan estä kehitysverailua.

METALLITEOLLISUUDEN LIIKEVAIHDON TAVOITE JA KEHITYS ETELÄ-SAVOSSA (MILJ. EUROA)

	klusteriraportti		kehitys (Tilastokeskus)		
	2001	2004	2001	2004	2006
metalliteollisuus	335	505	433	461	512
sähkö ja elektr.	34	170	50	65	60

(kehitystarkastelun lähde: Tilastokeskus, StatFin. Metalliteollisuus sisältää toimialaluokituksen luokat 27-35, sähkö- ja elektroniikkateollisuus toimialat 30-33)

Vaikka klusteriraportissa ei olekaan käytetty täysin samaa luokitusta kuin kehitystarkastelussa, on helppo havaita, ettei kehitys ole ollut yhtä vauhdikasta kuin tavoitteissa. Metalliteollisuuden liikevaihto on noussut, mutta ei tavoitteissa esitetyllä tavalla. Sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa, joka kehitystarkastelussa sisältyy metalliteollisuuteen, tavoitteet ovat olleet vielä toiveikkaampia. Elektroniikkateollisuuden liikevaihto on kehittynyt hyvin vuoteen 2005 saakka. Silloin liikevaihto oli 79 milj. €, mutta laski seuraavana vuonna. Etelä-Savon metalliteollisuuden toimipaikat vähenivät 2001-06 kymmenellä 323:sta 313:een, henkilöstön määrä kasvoi noin 250:llä 3 531:een, jalostusarvo lisääntyi n. 20 % käyvin hinnoin laskettuna (193 milj. euroon) ja vienti väheni runsaat 20 % (130 milj. euroon).

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Metalliklusterissa on 17,5 hanketta: 16 vain metalliklusteriin luettuja ja 3 yhteistä muiden kanssa. Kaksi näistä on luokiteltu puolittain metsäklusteriin. Hankkeet eivät ole kovin mittavia, sillä niiden EU-osarahoituksen keskiarvo on 134 000 €.

hanketyyppi

Kolmasosa (6) on tutkimushankkeita. Muutama hanke (3) on tuotekehitystä ja muutama (2,5) verkottumista ja yhteistyötä. Yksi investointihanke riittää nostamaan investoinnit tuen määrällä mitattuna toiseksi suurimmaksi hanketyypiksi "klusterien ulkopuoliset" -luokan kanssa.

toteuttaja

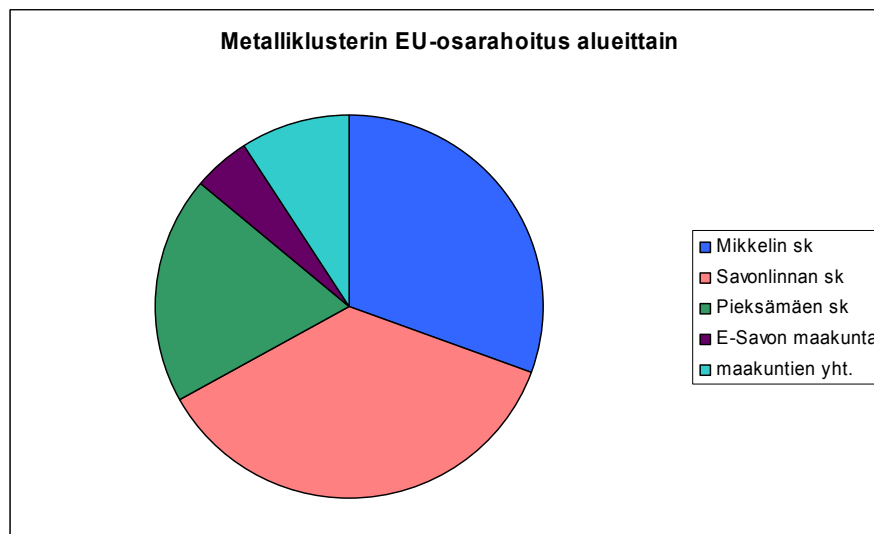
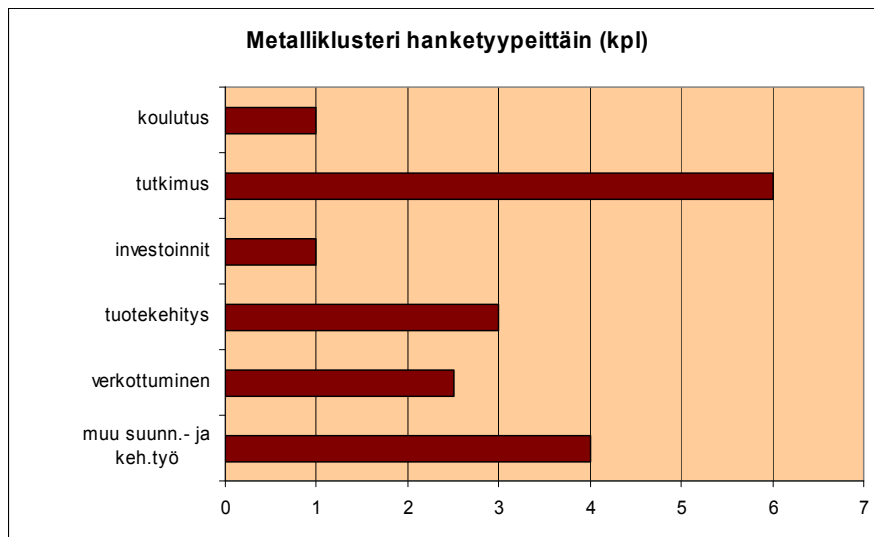
Klusterin hankkeista yli 40 % on yliopiston, korkeakoulun tai tutkimuslaitoksen toteuttamia. Muissa toteuttajia on ollut "muu oppilaitos" tai kunta. "Muiden oppilaitosten" hankkeet ovat keskikooltaan suurempia kuin kuntien tai yliopiston ym. hankkeet.

vastuuviranomainen

Metallihankkeiden vastuuviranomaisena on ollut useimmin maakuntaliitto, mutta miltei yhtä usein lääninhallituksen sivistysosasto, TEK:n yritysosasto sekä Tekes. Yritysosaston ja Tekesin hankkeet ovat pienempiä kuin maakuntaliiton, ja LH:n sivistysosaston hieman suurempia kuin maakuntaliiton.

kohdealue

Kohdealueena on muita useammin (6) ollut Mikkelin seutukunta, mutta väkilukuun suhteutettuna Savonlinnan (4,5) ja Pieksämäen (3,5) seutukuntien hankemäärät ovat hyvät. Metalliklusterissa ei ole monta koko maakunnan hanketta. Seutukunnittainen jakauma muuttuu otettaessa EU-rahoitus mitaluksi. Silloin Savonlinna nousee ensimmäiseksi ohi Mikkelin. Pieksämäen osuus on noin puolet Savonlinnan osuudesta.

Suurimmat hankkeet

Metallin suurin hanke on *Elektroniikan koulutuksen, kehityksen ja tutkimuksen infrastruktuurin kehittäminen*. Tämän investointihankkeen EU-rahoitusosuus on 443 000 €. Muita suuria hankkeita ovat *Rautatielogistiikan ja teknologioiden kehittämiskeskus* (310 000 €), *Prosessiteollisuuden elinkaariottojen hallinta YTI Savonlinna* (254 000 €) ja *Rautainen Savo, metalliteollisuuden kehittäminen Savossa* (218 000 €).

Keskeiset hankeryhmät

Metalliklusterin hieman alle kahtakymmentä hanketta ei ole yksinkertaista ryhmitellä, sillä useat niistä sisältävät yhdistelmän monista toimenpiteistä, joiden avulla alan yritystoimintaa pyritään tukemaan parempiin tuloksiin pääsemiseksi. Väljän luokittelun voi kuitenkin tehdä, vaikka siinä luokitukset joissakin tapauksessa menevät osittain päällekkäin.

- Pieksämäen mahdollisuudet rautatieteknologian ja logistiikan kehittämisalueena on otettu huomioon niin, että sinne halutaan saada aikaan alan kehittämiskeskus. Tämän ajatuksen edistämiseksi ohjelmassa on kolme hanketta. Kaikki hankkeet eivät ole vielä loppuneet. Niillä on saavutettu joitakin tuloksia, mutta arvioijan mielestä hankkeista puhuminen on ylittänyt niiden tulokset.
- Tutkimushankkeet ovat olleet Tekesin hallinnoimia ja niissä on tutkittu erilaisia pinnoite- ym. teknisiä ratkaisuja. Näitä hankkeita on ollut kolme.
- Tutkimus- ja koulutuslaitosten voimavarojen lisäämistä on suunniteltu muutamassa hankkeessa, joiden tarkoituksena on myös ollut yritystoiminnan tukeminen tutkimuksen avulla. Tällaisia ovat olleet esim. *YTI-tutkimuskeskuksen materiaalitekniikan toimialan perusressursointi* ja *Komposiittilaboratorion käynnistämisen laitehankinnat*. Nämä olivat rinnakkaishankkeita, ja niitä molempia on arvioija pitänyt erittäin onnistuneina. YTI Savonlinnan hanke *Prosessiteollisuuden elinkaariottojen hallinta* pyrki muodostamaan soveltavan tutkimuksen ja kehittämisen osaamiskeskittymän Varkaus-Savonlinna –akselille.
- Joissakin hankkeissa on päämääränä ollut metalliyri-tysten toimintakyvyn parantaminen monentyyppisillä toimenpiteillä. Ylimaakunnallinen Varkauden seudun hanke *Rautainen Savo* vastasi hyvin ohjelmatavoitteita. *Mikkelin seudun ykkösosaajan* tarkoitus oli luoda perusta ja strategia osaamiskeskukseksi, joka hyödyttäisi erityisesti teknologiate-

ollisuutta. *Elektroniikan koulutuksen, kehityksen ja tutkimuksen infrastruktuurin kehittäminen* oli laaja hanke, jossa Savonlinnan elektroniikan 3K-tehdas, Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu ja Mikkelin ammattikorkeakoulu tekivät yhteistyötä elektroniikkateollisuuden kehittämiseksi. Tähän liittyi *Elektroniikan tuoteprosessi* –hanke, jonka tavoitteena oli elektroniikan ja sähkötekniikan osaamispääoman kehittäminen Etelä-Savossa elektroniikan tuotekehitystä harjoittavien yritysten, opiskelijoiden ja korkeakoulujen yhteistyöllä. Pieksämäen seudulla *Innomix* valmisteli tuotekehityskeskusta ja toimintatapaa yritysten tuoteinnovaatioiden suunnittelulle sekä markkinoinnille ja koulutukselle.

- Ammattitaitoisen työvoiman saannin vaikeudet on metalliteollisuudessa nähty uhkana jo jonkin aikaa. Tähän on kiinnitetty huomiota jo edellisen luetelmaviivakohdan hankkeissa. Keinoja ovat olleet koulutus ja tutkimus. Savonlinnan ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen hanke *Konepajaosaajat* tähtäsi metalliteollisuuden koulutuksen kehittämiseen yhdessä korkeakoulujen ja yritysten kanssa. Erään toisen hankkeen tavoite oli tuotannonohjaustehtävissä olevien kouluttaminen ja mahdollisen erikoisammattitutkinnon suunnittelu heille.
- Yksi hanke, nimeltään *Meta*, selvitteli maaseudun pienyritysten mahdollisuuksia metallin alihankintatoimintaan ja onnistui hyvin verkoston luomisen tavoitteissaan. *Metallisampo* –hankkeessa oli niinkään tavoitteena alihankintatoimintamahdollisuuksien löytäminen. Niitä löydettiin. Yksi hanke käsitteli romuautojen kierrätystä ja käsittelyä, eikä sekään epäonnistunut.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Edellä on jo kerrottu metallin klusteriraportissa esitetyt laadulliset tavoitteet. Tiivistetysti ne ovat:

- 1) **metallin kasvun turvaaminen**
 - a) nykyisten yritysten kasvun kehittäminen
 - b) uusien yritysten alueelle siirtymisen edistäminen
 - c) työvoiman saatavuuden turvaaminen
- 2) **metallin monipuolistaminen**
 - a) sähkö-/elektroniikkateollisuuden synnyttäminen
 - b) metallin yritystoiminnan vahvistaminen
 - c) sähkö-/elektroniikkateollisuutta tukevan metallin vahvistaminen
 - d) työvoiman saatavuuden turvaaminen elektroniikkaan

Nämä tavoitteet ovat näin ilmaistuina niin yleispiirteisiä, että kaikki metalliklusterin hankkeet toteuttavat ainakin jotain niistä. Kasvun turvaamistavoitteista hankkeissa on kiinnitetty paljon huomiota luonnollisesti nykyisten yritysten kasvuun, mutta myös metalliyrietysten työvoiman saatavuuteen ja sen osaamistasoon. Sekä kasvun että siihen liittyvän työvoiman kehittämistoimenpiteitä on melko paljon toteutettu yritysten, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä kuntien elinkeino-organisaatioiden yhteistyönä. Tämä tietoisesti valittu linja, joka on muodikkaan mutta hyödyllisen verkottumisperiaatteen mukainen, on tuonut kehittämiseen laaja-alaista näkemystä. Erityisesti on hankkeissa haettu yhteyksiä Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun ja Mikkelin ammattikorkeakoulun yksiköihin. Yhtenä tavoitteena on ollut saada niiden osaamista ja toimintaa siirtymään pysyvästi alueelle (esim. Savonlinnaan) ja saada pysyvää yhteistyötä metalliteollisuuden yritysten ja korkeakoulujen välille.

Kasvun turvaamisen toista tavoitetta, uusien yritysten saamista siirtymään maakuntaan, ei näy hankkeista ainakaan suoraan. Tällaiseen houkutteluun onkin paljon vaikeampi rakentaa hankkeita kuin täällä olevien kehittämiseen.

Metallin monipuolistamistavoitteissa elektroniikateollisuus on erikoisasemassa ja monipuolistamistavoitteet kohdistuvatkin miltei pelkästään siihen. Elektroniikkaan on suunnattu kaksi hanketta, joista toinen on koko metalliklusterin suurin. Alaan sijoituista kehittämispanoksista ja toiveista huolimatta se ei ole kehittynyt toiveiden mukaisesti, vaan on ainakin liikevaihdolla mitaten jäänyt ohjelmakaudella miltei polkemaan paikallaan. Monipuolistamisen yksi tavoite, metallin yritystoiminnan vahvistaminen, vaikuttaa niin yksilöimättömältä, että sen saavuttamista on varmasti tuettu monilla metalliklusterin hankkeilla.

Matkailuklusteri

Matkailusta ja kulttuurista on tehty erillinen, tätä tarkastelua laajempi hankearviointi *Selvitys Itä-Suomen tavoite 1 –ohjelman Etelä-Savon matkailu- ja kulttuurihankkeista* (Pia Tuunanen, Etelä-Savon maakuntaliitto 2007). Siinä matkailu- ja kulttuuriklustereihin luokitellut hankkeet poikkeavat hyvin pieneltä osin tässä käytetystä luokittelusta. Ero on kuitenkin niin pieni, ettei sillä ole merkitystä. Sen vuoksi tässä kerrotaan hankkeiden määrästä ja tietyistä luokituksesta (hanketyyppi, toteuttaja ym.) samalla tavalla kuin muiden klusterien kohdalla, mutta johtopäätöksiä on lainattu tiivistetysti Tuunanen selvityksestä.

Klusterin tavoitteet

Matkailun klusteriraportissa *Etelä-Savon matkailun kehittämissuunnitelma* (Etelä-Savon maakuntaliitto 2001) on kehitykselle asetettu neljä määrällistä tavoitetta:

- 1) kokonaismatkailutulon kasvu (3 %/v)
- 2) matkailutyöpaikkojen lisääminen (keskim. 100 henkilötyövuotta/v)
- 3) yöpymisvuorokausien kasvaminen (3 %/v)
- 4) ulkomaalaisten matkailijoiden osuuden kasvattaminen 20 %:iin

"Kokonaismatkailutulo" –käsitettä käytettiin vuodelta 2000 lasketuista tiedoista (*Sami Laakkonen: Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset*, KTM 2002). KTM:n viimeisimmän vastaavan julkaisun tiedot ovat vuodelta 2002 (*Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – matkailun alueellinen tilinpito*, KTM 2006) ja siinä käsitteet ovat hieman muuttuneet. Vuonna 2002 Etelä-Savossa matkailukysynnän aikaansaama arvonlisäys (sis. työntajien kulut) oli 72 milj. € ja matkailun aikaansaama laskennallinen työllisten määrä oli 1 803. Näitä tietoja ei kuitenkaan saada koko ohjelmakauden ajalta.

Lähimmät käyttökelpoiset korvaavat tunnusluvut ovat majoitus- ja ravitsemistoiminnasta. Niihin ei sisälly kaikkea sitä mitä matkailun alueellisen tilinpidon määrittelemään matkailuun, mutta majoitus- ja ravitsemistoiminta sisältää huomattavimman osan matkailutoimialaa. Vuosina 1999–2006 ala kehittyi Etelä-Savossa seuraavasti:

MAJOITUS- JA RAVITSEMISTOIMINTA
Etelä-Savossa vuosina 1999 ja 2006

	br.arvonlis. perushin- taan, käyvin hinnoin, milj. €	työlliset
1999	37,1	2 123
2006	52,7	2 141

(lähde: Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito)

Kiintein, vuoden 2000 hinnoin laskettuna arvonlisäys on kuitenkin vuosina 2000–2006 vähentynyt 37,2 milj. eurosta 33,5 milj. euroon.

Erityisesti yöpymisvuorokausien kasvattamisen mutta myös ulkomaisten matkailijoiden osuuden kasvattamisen tavoitteet ovat olleet liian suuret. Yöpymisvuorokausien määrä maakunnassa oli (pyöristettynä) 703 000 vuonna 1999 ja 639 000 seitsemän vuotta myöhemmin. Korkeimmillaan yöpymisten määrä oli v. 2002, jolloin se oli 702 000. Ainoastaan vuonna 2001 kasvu ylitti 3 %. (lähde: Tilastokeskus, StatFin)

Ulkomaalaisten osuus yöpymisistä oli 12,6 % vuonna 1999 ja 13,0 % vuonna 2006. Tässä suhteessa paras vuosi oli 2003, jolloin ulkomaalaisten osuus oli 14,3 %. Edellisenä vuonna tosin ulkomaisten yöpymisten määrä oli suurimmillaan, 99 000. Vuoden 2008 ennakkotietojen mukaan osuus on kasvanut 15,8 %:iin, mutta kotimaiset ja ulkomaiset yöpymiset yhteensä ovat vain 90 % siitä mitä vuonna 1999. (lähde: Tilastokeskus, StatFin)

Laadullisia tavoitteita on viisi:

- 1) matkailutoimijoiden osaamisen kehittäminen etenkin markkinoinnin, laadun ja laadun varmistuksen, informaatioteknologian sekä ympäristövastuullisuuden osalta
- 2) matkailun kärkiyritysten integroiminen kehittämishankkeisiin sekä sitoutumaan toimintaan myös hankerahoituksen jälkeen
- 3) kehitetään ja vahvistetaan matkailutoimijoiden yhteistyömuotoja ja verkostoja
- 4) pidennetään matkailukautta
- 5) kehitetään monipuolista ohjelmatarjontaa ja sen markkinointia

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Pelkästään matkailuklusteriin on luokiteltu 54 hanketta. Tämän lisäksi 27 hanketta on luokiteltu puoleksi matkailuklusteriin. Näistä 23 on yhteisiä kulttuuriklusterin kanssa. Matkailuklusterin laskennalliseksi hankemääräksi saadaan siten 67,5 (54+13,5).

hanketyyppi

Lukuun ottamatta vähän epätasmallista *muu suunnittelu- ja kehittämistyö* –luokkaa on yleisin kehittämiskeino *verkottuminen ja yhteistyö* (13). *Tuotekehitys* (10,5) on seuraavana ja sen jälkeen *investoinnit* (8,25). Muiden hanketyyppien osuus on melko vähäinen.

toteuttaja

Matkailuhankkeista kaksi kolmasosaa on kuntien (24) tai luokkaan *muu yhteisö* (21,5) kuuluvien toteuttamia. Yliopistojen, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten toteuttamia on 10.

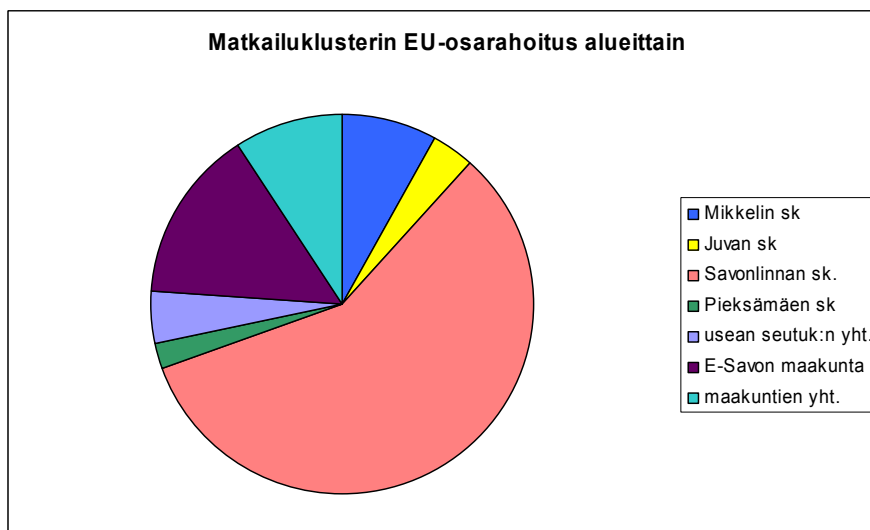
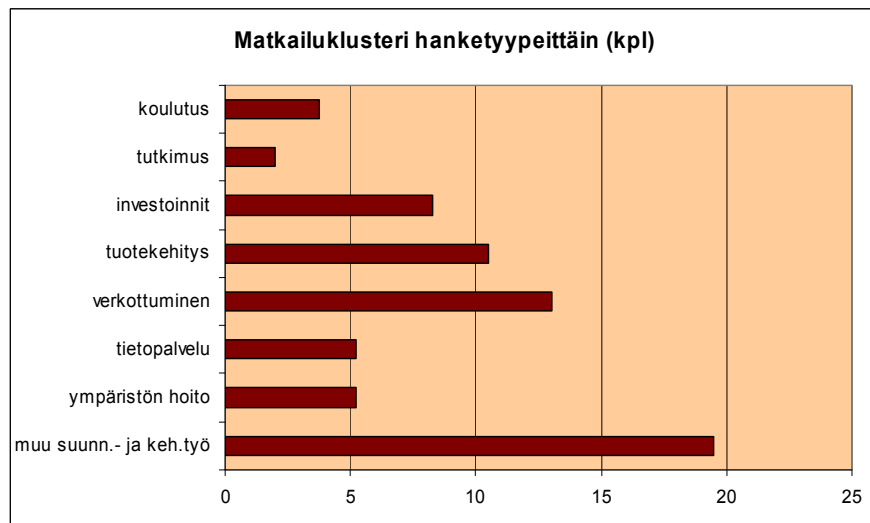
vastuuviranomainen

Viranomaisista maakuntaliitto on rahoittanut matkailuhankkeista miltei puolet (32,5). TEK:n maaseutuosastolla, ympäristökeskuksella, TEK:n työvoimaosastolla ja lääninhallituksen sivistysosastolla on kullakin 6-10 hanketta. Kuva kuitenkin muuttuu rahoitusosuuksia tarkasteltaessa. Sivistysosaston hankkeet ovat maakuntaliiton hankkeita huomattavasti suurempia ja niiden EU-osarahoitus nousee suurimmaksi (3,5 milj. €). Maakuntaliitto on seuraavana (2,8 milj. €) ja sen jälkeen tulevat TEK:n työvoimaosasto ja maaseutuosasto, joiden kummankin EU-osarahoitus on n. 0,9 milj. €.

kohdealue

Matkailuhankkeet painottuvat luonnollisesti vetovoimaisimmille matkailualueille. Etelä-Savossa sellainen on Savonlinnan seutukunta, jonka hankkeiden määrä (20) on 30 % kaikista. Mikkelin seutukunnassa on kohtalaisesti (12,5) hankkeita, mutta Pieksämäen ja Juvan seutukunnissa vain muutama. Matkailun rajoittamattomuutta hallinnollisiin rajoihin osoittaa se, että 37 % hankkeista on joko maakuntien yhteisiä (13) tai koko maakuntaan (12) luokiteltuja.

Savonlinnan seutukunta korostuu vielä enemmän hankkeiden rahoituksella mitaten. EU-osarahoituksen osuus on siellä 5 milj. € eli 57,5 % koko matkailuklusterista. Seuraavana ovat koko maakunnan hankkeet, joiden osuus on noin 15 %.

Suurimmat hankkeet

Selvästi suurin hanke on *Innovaatioympäristön rakentaminen* (EU-rahoitus 1 770 000 €). Sen jälkeen tulevat *Valamon luostarin kulttuurimatkailuhanke* (660 000 €), *Savonlinna – kulttuurikaupunki* (430 000 €), *Vesistömatkailuprojekti* (340 000 €) ja *Matkailun innovaatiojärjestelmän kehittäminen* (340 000 €). Puolittain matkailuklusteriin kuuluvia noin 300 000 euron hankkeita ovat *Vapaa-ajan ja virkistyspalvelujen maisteriohjelma* sekä *Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus, perustamishanke SKK*. Näiden lisäksi yli 200 000 euron hankkeita on viisi, joista kolme on matkailun ja kulttuurin yhteishankkeita.

Keskeiset hankeryhmät

Aikaisemmin mainitussa selvityksessä tavoite 1 –ohjelman Etelä-Savon matkailuhankkeista hankkeet jaettiin kolmeen suunnilleen yhtä suureen ryhmään: 1) suunnittelu- ja selvityshankkeet, 2) tuotanto- ja investointihankkeet ja 3) markkinointi-, verkostoitus- ja tuotekehityshankkeet. Koska ryhmittelyjä on mahdollista tehdä monella tavalla, on seuraavassa luokkia lisätty sen mukaan mitkä kehittämistoimet ovat olleet hankkeille tyypillisiä. Matkailuhankkeet tarjoavat mahdollisuuden monenlaisille ryhmittelyille, joten seuraavassa on vain yksi näkemys. Erityisesti joillakin rajatuilla alueilla – esim. pienissä kunnissa tai niiden osissa – toteutetut hankkeet voivat sisältää monentyyppisiä kehittämiskeinoja, jolloin on valintakysymys mitä niistä pidetään tärkeimpänä. Tällaiset hankkeet voidaan myös luokitella tietyn alueen kehittämiseksi matkailun avulla. Seuraava ryhmittely on siten syytä nähdä yrityksenä paloitella suuri hankejoukko helpommin käsitettäviin ryhmiin.

- Markkinointi ja tunnettavuus. Melko monet matkailuhankkeet sisältävät markkinointia, koska tarjonnan saaminen matkailijoiden tietoon on elinehto matkailuyrittäjille. *The Thousand Lakes* –hankekokonaisuus on ollut ylizaakunnallinen ja sen tarkoitus on ollut luoda järvialueen matkailutuotteistoa ja organisoida sen jakelu. Hankkeen hallinnointi oli työlästä. *Verkostoveto VV* sai tarjontaansa hyvin esille. *Iloista lomaa Itä-Suomessa* oli ylizaakunnallinen, valtakunnallista näkyvyyttä saanut markkinointi, joka ei kuitenkaan saanut matkailijamääriä odotettuun kasvuun. *Kotimaan matkailukampanja 2000, 2001* suuntautui kotimaahan, mutta siinä jäätettiin matkailijatavoitteista.
- Verkottuminen. Alueen matkailuyrittäjien ja heidän tarjontansa verkottaminen yhteistyötujen saavuttamiseksi sekä matkailijoiden palvelemiseksi

on koettu yhdeksi tärkeimmistä kehittämistoimista. *Verkostoveto VV* –hankkeen tarkoitus oli matkailupalvelujen sisällön ja markkinoiden kehittäminen sekä verkostomaisen toimintamallin kehittäminen, tutkiminen ja vakiinnuttaminen. Hankkeen onnistumista on pidetty erittäin hyvänä. Tunnetuin osa siitä on kärkiyrityksistä koostunut *Saimaan Charmantit* –kokonaisuus, jossa tiettyjen matkailuyritysten yhteenliittymä on saanut huomiota ja menestynyt myös valtakunnallisesti.

- Matkailutarjonnan kehittäminen. Edellä jo mainitun *Verkostoveto VV*:n yksi osa oli matkailupalvelujen sisällön kehittäminen. *Ohjelmapalvelut osaksi menestyvää matkailutuotetta* –hanke on Mikkelin seudulla vielä kesken ja siinä täytäntöönpano ja yhteinen tahto muodostavat kriittiset tekijät.
- Työvoiman osaaminen ja osaamisen kehittäminen. *Vesistömatkailuprojekti* voitaisiin lukea myös luontomatkailuun, mutta sen pääasiana oli kuitenkin matkailutoimijoiden tietojen ja verkko-osaamisen lisääminen järvialueen matkailussa. *Matkailuosaimisen tietokeskus* on toiminnassa ja hankkeella saatiin luoduksi Pohjoismaiden laajin matkailun tietokokoelma, vaikka hankkeen kansainvälisyys- ja yrittäjyystavoitteet eivät toteutuneet. Matkailuyritysten kehittämishankkeita olivat mm. matkailun yrityshautomohankkeet.
- Maaseutu-, luonto- ja kulttuurimatkailun niputtaminen yhteen ryhmään tuntuu hieman väkinäiseltä ratkaisulta, varsinkin kun näissä hankkeissa on muitakin kehittämistoimenpiteitä.

Joka tapauksessa maaseutumatkailussa oli muutamia selvitys- ja kehittämishankkeita, mm. ylizaakunnallinen markkinointihanke *Aavan meren täällä puolen. Koloveden seutu 2006* –hankkeessa koottiin vesistömatkailun ympärille monipuolinen ja onnistunut hanke. Muita vesistömatkailuhankkeita olivat mm. *Saimaan laivamatkat, Teemamatkat Saimaalle* sekä *Linnansaaren palvelurakenteen parantaminen*. Liikunnassa oli ylizaakunnalliset pyöräily- ja melontahankkeet. Myös metsästyksen ja kalastukseen, hiihtoon ja moottorikelkkailuun oli hankkeita. Eräissä liikuntahankkeissa epäonnistuttiin.

Kulttuurimatkailuhankkeita tulee esille kulttuuriklusterissa, mutta tässä voidaan mainita esimerkeinä *Tarinamäen taikaa* –lastenkulttuurikokonaisuus, *Ristiinan kallioidekeskushankkeen* edistäminen sekä *Mäntyharjun ja Pertunmaan alueiden luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämissuunnitelma*.

- Investoinnit. Innovaatioympäristön rakentaminen –hankkeella kunnostettiin Savonlinnassa olevat toimitilat matkailun tutkimus- ja kehitystoiminnan (osaamiskeskittymän) käyttöön. *Valamon luostarin kulttuurimatkailuhanke* sisälsi kokousteraan ja näyttelymuseotilan uusimisen. *Kevyen liikenteen silta* –hankkeella rakennettiin Savonlinnan satamaan matkailijoita palveleva kävelysilta.
- Matkailualueiden kehittäminen. Savonlinna – kulttuurikaupunki –hanke sisälsi laajan ja monipuolisen valikoiman kehittämiskeinoja, joista etualalla olivat matkailutarjonnan kehittäminen, markkinointi ja verkottuminen. Kuntaa suppeammalle alueelle suuntautuivat mm. Pyhäkosken, Pistohiekan, Kenkäveron ja Läsäkosken hankkeet.
- Mökkimatkailu. Maakunnan vapaa-ajan asumisen strategiaa vietiin eteenpäin *Mökkiunelmia* –hankkeella.
- Tutkimushankkeet. Tutkimusta edistettiin mm. *MATTA – Matkailutalouden tutkimushankkeessa* ja muihinkin hankkeisiin sisältyi tutkimusta tai sen edellytysten parantamista. *ESS vaikuttaa, tapahtumien vaikutusten arviointihanke* selvitti itäsuomalaisten matkailu- ja kulttuuritapahtumien vaikutuksia.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Matkailuklusterin määrälliset tavoitteet alan kasvamisesta sekä matkailutulosten ja työpaikkojen lisääntymisestä Etelä-Savossa eivät ole toteutuneet tavoite 1 –ohjelmakaudella. Syyn löytäminen vaatimattomaan kehitykseen ei ole helppoa. Syytä ei ainakaan löydy tavoiteohjelmasta, sillä matkailu on siinä lukuisine hankkeineen lähes etuoikeutetussa asemassa.

Klusteriraportissa esitetyistä viidestä laadullisesta tavoitteesta on matkailun lukuisissa hankkeissa kiinni-

tetty huomiota jokaiseen, tosin niin, että tavoitteiden rajauksen vuoksi eräät niistä ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Matkailukauden pidentäminen (tavoite 4) ei näytä olevan kovin paljon esillä, mutta se liittyy paljolti matkailutarjonnan monipuolisuuden kehittämiseen. Matkailutoimijoiden osaamisen kehittämiseen (tavoite 1) on mm. markkinoinnissa kiinnitetty huomiota ja järjestetty koulutusta. Tavoite 2 – kärkiyritysten integroiminen kehittämishankkeisiin ja sitouttaminen niihin hankerahoituksen jälkeen – ei oikein taivu kehittämishankkeiksi. Mutta jos hankkeissa on saatu aikaan yritysten verkottumista ja jos yritykset ovat olleet mukana onnistuneissa hankkeissa, on syytä uskoa sitoutumisen lisääntyneen. Näin onkin tapahtunut muutamissa hankkeissa nimenomaan kärkiyritysten osalta. Laajempi kuin kärkiyritysten sitoutuminen on vaikeampaa saavuttaa ja siinä, mukaan lukien yritysten ulkopuolisten tahojen sitouttaminen, on koettu vastoinkäymisiä

Tavoite 3 oli matkailutoimijoiden yhteistyömuotojen ja verkostojen vahvistaminen ja 5 monipuolisen ohjelmatarjonnan ja sen markkinoinnin kehittäminen. Nämä molemmat tavoitteet ovat ohjelman hankkeissa paljon esillä. Verkottumista ja yhteistyötä on jo useiden vuosien ajan pidetty lähes tärkeimpänä kehittämiskeinona alalla kuin alalla, näin myös matkailussa. Yhteistyömuotojen ja verkostojen kehittämisestä ja vahvistamisesta on tavoite 1 –kauden hankkeissa saatu hyviä kokemuksia ja tuloksia, joten on syytä uskoa linjan jatkuvan.

Ohjelmatarjonnan monipuolistaminen ja sen markkinointi ovat parempien taloudellisten tulosten edellytys. Ovatko puutteet näissä asioissa sitten olleet yksi syy Etelä-Savon matkailun kehityksen hitauteen? Ohjelman hankkeista ainakin saa sen käsityksen, että näihin ongelmiin on puututtu ja yritetty poistaa niitä useilla hankkeilla. On mahdollista, että toimenpiteet eivät ole tehonneet tai ne vaikuttavat pitkällä viiveellä ja vain osaan matkailuyrityksistä.

Kulttuuriklusteri

Myös kulttuurihankkeita on käsitelty samassa selvityksessä kuin matkailuhankkeita (Tuunanen, 2007), joten tässä yhteydessä niitä käsitellään tiivistetysti.

Klusterin tavoitteet

Kulttuurin klusteriraportissa *Kulttuurista työtä ja toimeentuloa* (Etelä-Savon maakuntaliitto 2001) on perustavoitteiksi määritelty seuraavat:

- 1) Kulttuurin kehittäminen elinkeinona ja työllistäjänä, uuden yrittäjyyden mahdollistaminen sekä työpaikkojen säilyttäminen ja lisääminen
- 2) Yhteistoiminnan ja verkostoitumisen aikaansaaaminen
- 3) Alueellisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen

Toiminnallisia tavoitteita on lueteltu viisi (esitetty tässä hieman tiivistetysti):

- 1) Lisätä Etelä-Savon kulttuuriyrittäjyyttä ja kulttuurin elinkeinomerkitystä
- 2) Lisätä alueen kulttuuriperinnön hyödyntämistä, tuotteistamista ja tunnetuksi tekemistä
- 3) Kehittää ja monipuolistaa kulttuurialan koulutusta ja edistää tutkimustoimintaa
- 4) Luoda ja edistää harrastajapohjaista ja ammatillista kulttuuriohjelmatuotantoa
- 5) Luoda kulttuurin kehittämisen yhteistoimintamuotoja, koordinaatio- ja verkostorakenteita, kulttuurin toimialan kehittämiskeskus

Määrällisiä tavoitteita on kuusi:

- 1) Vakiinnuttaa ja lisätä kulttuurikohteiden ja -tapahtumien kävijämääriä (tarkkoja numerotavoitteita ei ole esitetty)
- 2) Kuntien toiminnallisten kulttuurimäärärahojen lisääminen ja työpaikkojen säilyttäminen ja lisääminen. Edellytys: määrärahojen lisääminen opetusministeriön kehittämisvaihtoehdon mukaisesti vähintään 5 % vuosittain
- 3) Kulttuurin toimialan työpaikkojen lisääntyminen keskimäärin 3 % vuosittain eli 400 työpaikkaa vuoteen 2006 mennessä
- 4) Rakennetun kulttuuriympäristön kuntoon saattaminen seuraavien kymmenen vuoden aikana
- 5) Omien kulttuurilaitosten kävijämäärien kasvattaminen ja niiden aseman vakiinnuttaminen asukkaiden peruspalvelujen tarjoajina
- 6) Saada kehittämisikään aikana 2-3 uutta tapahtumaa tai kohdetta valtionavun piiriin

Lisäksi on viisi laadullista tavoitetta (hieman tiivistetysti):

- 1) Lisätä kulttuurilaitosten ja -kohteiden sekä kulttuuritapahtumien (koko kulttuurituotannon) korkeatasoisuutta
- 2) Vakiinnuttaa tapahtumat ja kohteet, lisätä niiden jatkuvuutta, näkyvyyttä ja tunnettavuutta alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti
- 3) Kehittää keskeisten tapahtumien laatua ja kansainvälisyyttä valtion tuen maksimaaliseksi saamiseksi
- 4) Käyttää kulttuuria terveyden ja hyvinvoinnin lisäämiseen ja erityisesti nuorten syrjäytymisen vähentämiseen
- 5) Kasvattaa kulttuurista, inhimillistä pääomaa sekä vahvistaa alueellista identiteettiä

Määrällisten tavoitteiden seurannassa vaikeuksia aiheuttaa se, että tarkkoja numerotavoitteita ei kaikissa kohdissa ole asetettu ja eräissä kohdissa lisäksi seurantatietojen saaminen on joiltakin osin hankalaa. Määrällisiksi sanotut tavoitteet ovatkin osittain laadullisia.

Määrällisistä tavoitteista ensimmäinen on "vakiinnuttaa ja lisätä kulttuurikohteiden ja -tapahtumien kävijämääriä. Matkailukohteiden kävijämäärätutkimusten (MEK / Tuomas Santasalo Ky: *Matkailun kävijämäärät*, 2000-2007) perusteella ei voi tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä maakunnan matkailukohteissa käyneiden kokonaismäärän kehityksestä. Joidenkin kulttuurimatkailukohteiksi luokiteltavien kävijämäärät ovat lisääntyneet, joidenkin vähentyneet ja useimpien tehneet jonkinasteista aaltoliikettä. Vuodesta 1999 vuoteen 2006 mennessä selkein nousija on Mikkelin Kenkävero. Savonlinnan Oopperajuhlien, Taidekeskus Salmelan, Savonlinnan maakuntamuseon ja eräiden taidemuseoiden kävijämäärät ovat olleet melko vakaita. Muutamat klassiseen musiikkiin suunnatut musiikkitapahtumat näyttävät menettäneet kävijämääräänsä jonkin verran. Arviona klusteriraportin ensimmäisen tavoitteen toteutumisesta voi siten sanoa, että kävijämääriä on saatu vakiinnutetuksi kohtalaisessa määrin mutta ei lisätyksi ainakaan merkittävästi.

Kulttuurin työpaikkojen lisäystavoite on 3 % vuodessa. Klusteriraportin mukaan Etelä-Savossa oli 2 028 kulttuurin työpaikkaa vuonna 1995 ja 2 572 kolme vuotta myöhemmin. Tilastokeskuksen hieman eri tavalla laskettu aikasarja kulttuurin henkilöstöstä alkaa

vuodesta 2000. Sen mukaan Etelä-Savossa oli vuonna 2000 "kulttuuriammattien työllistä työvoimaa" 1 493. Tämä oli 2000-luvulla korkeimmillaan kaksi vuotta myöhemmin (1 513) ja laski vuoteen 2006 mennessä 1 412:een, joskin se oli kahtena sitä edellisena vuonna vielä alempana. Kulttuurin toimipaikkojen määrä on tilastoinnin alettua vuonna 2002 lisääntynyt silloisesta 322:sta 354:ään vuonna 2006 (Tilastokeskus, Kulttuuritilasto). Kulttuuritoimipaikoiksi luokiteltujen liikevaihto on vuosina 2002-06 vähentynyt käyvin hinnoin mitattuna 237 milj. eurosta 230 miljoonaan. Kehitys ei siten työpaikkojen osalta ole edennyt klusterin tavoitteiden mukaisesti, vaan työpaikat ovat vähentyneet jonkin verran toimipaikkojen lisääntymisestä huolimatta.

Kulttuuritilastossa lueteltuja kulttuuritapahtumia (Kulttuuritilasto: Valtakunnallisia kulttuuritapahtumia) on vuosina 2003-07 ollut Etelä-Savossa seitsemän tai kahdeksan, ja tapahtumat ovat pysyneet lähes täysin samoina. Opetusministeriön tuki näille on ollut 713 000 -789 000 euroa. Leijonanosan tuesta on saanut Savonlinnan Oopperajuhlat.

Muut tavoitteet ovat joko laadullisia tai niin vaikeasti mitattavissa, että ne jäävät tämän pääasiallisesti tilastollisen tarkastelun ulkopuolelle.

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Kulttuurihankkeiden laskennallinen kokonaismäärä on 43,5. Tämä muodostuu siten, että 29 hanketta on luokiteltu kulttuuriklusteriin ja 29 puolittain siihen (29+14,5=43,5). Puolittain kulttuurihankkeiksi luokitelluissa toinen puoli on useimmiten matkailu. Näitä hankkeita on 23, minkä lisäksi sekä kulttuuri-että informaatiohankkeiksi on luokiteltu viisi.

hanketyyppi

Eniten käytetty toteuttamistapa on *investoinnit* (12 hanketta). Sitäkin useammin hankkeet on tosin luokiteltu ryhmään *muu suunnittelu- ja kehittämistyö* (15), mutta se on vaikeasti hahmottuva jäännösluokka. Hanketyypeissä *koulutus, tuotekehitys, verkottuminen ja yhteistyö* sekä *tietopalvelu ja markkinointi* on kussakin kolmesta neljään hanketta.

toteuttaja

Kulttuurihankkeet ovat ennen kaikkea kuntien toteuttamia, sillä 38 %:ssa (16,5 kpl) toteuttaja on kunta. *Yritykset ja yliopisto ym.* ovat kummatkin

toteuttaneet yhdeksän hanketta. Kuntien hankkeet ovat tässäkin rahoituksella mitaten melko pieniä, sillä EU-osarahoitus on yritysten yhdeksässä hankkeessa lähes yhtä suuri (n. 0,9 milj. €) kuin kuntien 16,5:ssä. Yliopiston ym. hankkeissa EU-rahoitus on yhteensä n. 0,7 milj. €.

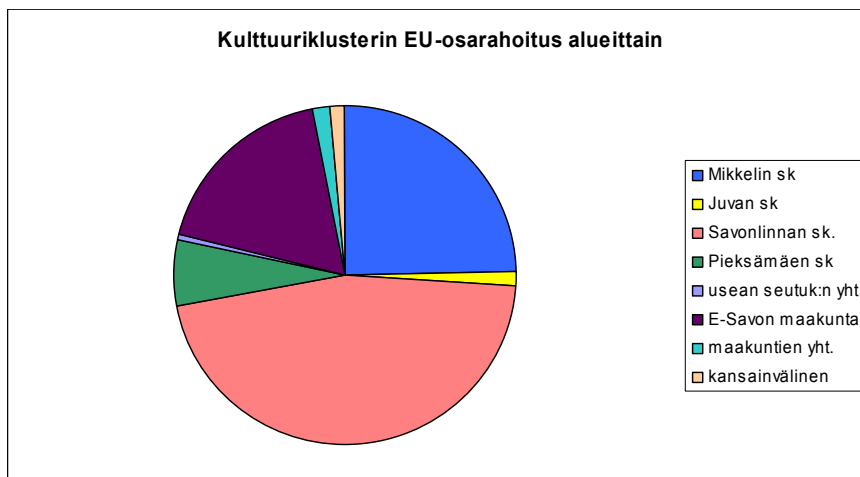
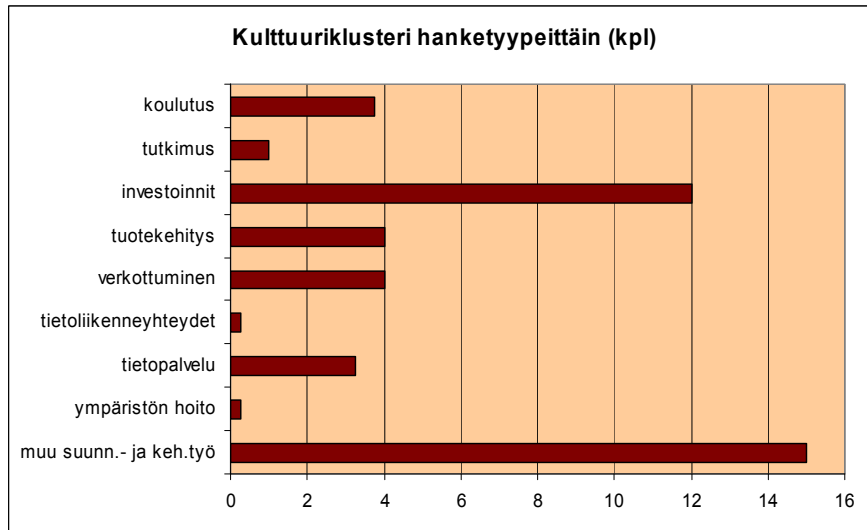
vastuuviranomainen

Kulttuurihankkeissa maakuntaliitto on toiminut vastuuviranomaisena 50-prosenttisesti (22,5 hanketta). Ympäristökeskus ja LH:n sivistysosasto ovat molemmat valvoneet 8:aa hanketta. Rahoituksella mitaten hieman yllättäen kärkeen nousee TE-keskuksen työvoimaosasto, jonka neljän hankkeen EU-osarahoitus on noin 1,3 milj. euroa. Maakuntaliitto jää tästä yli 0,4 ja LH:n sivistysosasto yli 0,5 milj. euroa.

kohdealue

Kulttuurihankkeet kohdentuvat voimakkaasti kahteen seutukuntaan. Mikkelin seutukunnassa on 12,5 hanketta, Savonlinnan seutukunnassa 12. Näiden lisäksi kolmas kohdentumishuippu on koko maakunnan hankkeissa, joita on 11.

EU-osarahoituksella mitaten kohdentuminen tiivistyy selvästi Savonlinnan seudulle. Sinne luokiteltujen hankkeiden EU-rahoitus on yli 1,4 milj. €, kun Mikkelin seutukunnan hankkeita on rahoitettu hieman vajaalla 0,8 milj. eurolla. Savonlinnan suurin hanke on suunnilleen yhtä suuri kuin Mikkelin seudun kaikki kulttuurihankkeet. Koko maakuntaan kohdentuvien hankkeiden EU-osarahoitus on vajaat 0,6 milj. €.

Suurimmat hankkeet

Kulttuurihankkeiden EU-rahoituksen keskipakko on vain 72 000 €, joten hankkeet ovat kaikkien klusterien pienimpiä. Yksi suuri hanke erottuu muista. *Wanhan kassinin ja juhlasalin* investointihanke Savonlinnassa on kooltaan 751 000 € (EU-osarahoitus). Muut suurehkot hankkeet ovat yhteishankkeita matkailuklusterin kanssa: *Kevyen liikenteen silta* (290 000, Savonlinna), *Valamon luostarin kulttuurimatkailuhanke* (290 000) ja *Tarinämäen taikaa – lasten kulttuuritapahtuma* (240 000, Pieksämäki). Lisäksi on kaksi 200 000 euron hanketta, *Naisvuoren kesäteatteri* ja *Tapahtuma-akatemia*.

Keskeiset hankeryhmät

Kuten matkailuhankkeiden myös kulttuurihankkeiden ryhmittelyyn voi tehdä monella tavalla. Ja kuten matkai-

luhankkeet myös monet yksittäiset kulttuurihankkeet saattavat sisältää ominaisuuksia useista ryhmistä. Tämän vuoksi seuraava ryhmittely on syytä nähdä yhtenä mahdollisena tapana jäsentää hankejoukkoa. On lisäksi huomattava, että matkailun ja kulttuurin yhteishankkeita oli 29, joten ne voivat ryhmittelyssä tulla esille kummassa tahansa klusterissa tai molemmissa.

- Kulttuuritoiminnan suunnitteluun – laajasti, suppeasti tai yhteen kohteeseen rajoittuvana – on muutamia hankkeita. Laaja-alaisin näistä on *KUVE – kulttuurista vetovoimaa*. Sen tavoitteena oli tehdä Etelä-Savon kulttuurin kehittämissuunnitelma. Tuloksena oli kulttuuristrategiaohjelman luonnos. Kahden muun hankkeen päämääränä oli selvittää mahdollisuuksia järjestää kulttuuriyöntekijöille toimintatiloja. Myös yhden kohteen tulevaa toimintaa voitiin suunnitella, esimerkkinä taidekeskus Retretti.

- Kulttuurin tuotekehitys oli tavoitteena melko monessa hankkeessa. Suurin näistä oli *Savonlinna – kulttuurikaupunki*, jossa pääasiassa kehitettiin sisältöä kaupungin kulttuuritarjontaan ja –toimintaan. Arvioija arvioi hankkeen pitkäkestoiset tulokset vähäisiksi. *LUOVIEN* –hankkeen tavoitteena oli kehittää yritystoimintaa ja kulttuuria luovasti yhdistämällä uusia kilpailukyisiä tuotteita. *Punkkaharju 200* –hankkeella tehtiin kulttuurimatkailun tuotekokonaisuutta, jonka lähtökohtina olivat itäinen kulttuuri ja maisema. Kolmessa hankkeessa kehitettiin kulttuuri- ja urheilutapahtumien tallentamista ja äänidigitointia. Metsämuseo Lustoon tehtiin *Metsäkulttuuri* –hankkeessa museon vetovoiman lisäämiseksi mm. uusi Metsäkulttuuritapahtuma kahdesta aikaisemmasta tapahtumasta.
- Yksittäisiä näyttelyjä tai esityksiä tuettiin myös. Etelä-Savo esittäytyi Pietarin kaupungin 300-vuotisjuhliin, Macbeth-näytelmästä tehtiin nukketeatteriversio, *Tarinamäen taikaa* loi lastenkulttuuritapahtuman, Uuden Valamon luostarissa uusittiin mm. museonäyttelytiloja, ja toinen museohanke sai aikaan näyttelyn elämästä Saimaan rannoilla. *Savonlinna 2011*: ssä tehtiin esiselvitys Savonlinnan mahdollisuuksista Euroopan kulttuuripääkaupungiksi. Mahdollisuudet todettiin, mutta hakemusta ei tehty.
- Koulutus oli yhtenä osana joissakin hankkeissa. *Aino Ackté –instituutti* projektin tähtäsi ennen kaikkea nuorten muusikoiden kouluttamiseen. Kulttuurialan yritystoiminnan kehittäminen oli päämääränä *Kulttuurista katetta* –hankkeella ja *Artiaksi –esiselvitys* suuntautui teatteritekniikan koulutuksen ja yritystoiminnan kehittämiseen.
- Rakennusperinnön hankkeita oli lähes kymmenen. Valtaosaltaan näillä kunnostettiin kartanoita, ja hankkeilla oli myös merkitystä matkailulle. Mukana oli myös Pien-Toijolan talomuseon kunnostaminen sekä *Pieksämäen keskustan funktistalohanke*.
- Selvityksiä tehtiin paitsi Savonlinnan sopivuudesta kulttuuripääkaupungiksi myös kulttuurialan yrityshautomon synnyttämismahdollisuuksista. Hautomoa ei syntynyt. *ESS vaikuttaa* –hankkeen tarkoitus oli selvittää itäsuomalaisten kärkihankkeiden nykytila ja niiden aluetaloudelliset vaikutukset.
- Investoinneista huomattavin oli *Wanha kasino ja juhlasali* –hanke. Salin rakentamisella saatiin tiloja mm. konserttiesityksille. Naisvuoren kesäteatterin katsomon korjaus ja kattaminen Mikkelissä oli paljon pienempi, mutta myös hyödyllinen investointi.
- Muita hankkeita olivat mm. kirjat Savon kansankulttuurista ja Saimaasta sekä *Elokuva Etelä-Savos-*

sa –hanke, jolla pyrittiin aloittamaan elokuvatuotanto maakunnassa ja tekemään siitä haluttu alue elokuvantekijöille.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Klusteriraportissa esitettyjen laadullisten tavoitteiden edistämisen toteaminen on hyvin vaikeaa, sillä kulttuurin korkeatasoisuuden, kansainvälisyyden, näkyvyyden ja tunnettavuuden lisääntymistä, kulttuurin aikaansaamaa hyvinvointia, inhimillisen pääoman lisäämistä ja identiteetin vahvistamista on vaikea mitata. Monien hankkeiden, varsinkin maakunnan kulttuurin kärkihankkeiden, kehittämisessä on kuitenkin selvästi tavoiteltu näiden laadullisten tavoitteiden saavuttamista.

Viisi toiminnallista tavoitetta ovat jo helpommin lähestyttävissä. Kulttuuriyrittäjyyttä ja kulttuurin elinkeinomerkitystä on tuotu esille monissa hankkeissa. Samoin oman kulttuuriperinnön hyödyntämistä, tuotteistamista ja tunnetuksi tekemistä. Muutamalla hankkeella on pyritty parantamaan koulutustasoa ja tehty joitakin tutkimuksia. Neljäs toiminnallinen tavoite – harrastajapohjaisen ja ammatillisen kulttuuri-ohjelmatuotannon kehittäminen – ei ole kovin paljon esillä. Mutta viides tavoite kehittämisen yhteistoimintamuotojen sekä koordinaatio- ja verkostorakenteiden luomisesta on poikunut useita hankkeita, joissa on saatu hyvinkin myönteisiä tuloksia.

Kolme perustavoitetta ovat yleisiä, ja varsinkin kahden ensimmäisen osalta hankkeet vievät samaan suuntaan kuin tavoitteet. Kulttuurin merkitys elinkeinona ja työllistäjänä on ollut hyvin mielessä hankkeita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Samoin yhteistoiminnan ja verkottumisen synnyttäminen, jossa tuloksetkin ovat olleet hyviä. Alueellisen kulttuuri-identiteetin vahvistaminen ei hankkeiden avulla onnistu kovin hyvin eikä sitä ollut hankkeilla tavoiteltukaan suoraan. Maakunnassa järjestettävät kulttuuritapahtumat ja maakunnassa itse tuotettu kulttuuri vahvistavat kuitenkin identiteettiä erityisesti silloin, kun myönteinen tieto tapahtumista leviää myös maakunnan ulkopuolelle. Täten ainakin osa hankkeista on tukenut myös identiteetin vahvistamista.

Joidenkin vuosien kuluttua selvinnee se, mitkä hankkeet ovat jättäneet pysyvän jäljen maakunnan kulttuuriin, matkailuun ja elinkeinotoimintaan. Nyt sitä on vielä useimpien kohdalla vaikea arvioida. Mutta jotkin yhteistyöverkostot ja tapahtumat näyttävät vahvistuneen tai tulleen pysyviksi ja tarjoavan vahvistusta myös elinkeinotoiminnalle. Osa hankkeista ei onnistunut toivotulla tavalla eikä niistä jää pysyviä vaikutuksia. Mutta kulttuuri ja matkailu ovat maakunnan kehittämiseksi niin tärkeitä, että suureen hankejoukkoon mahtuu joitakin osittaisia epäonnistumisiakin.

Informaatioklusteri

Klusterin tavoitteet

Etelä-Savon informaatioteknologian kehittämissuunnitelma -klusteriraportin toisessa osassa (Etelä-Savon maakuntaliitto 2001) on tehty 11 kehittämisehdotusta. Niiden toteutumista on kuitenkin melko vaikea verrata tavoite 1 -ohjelman hankkeiden suuntautumiseen ja saavutuksiin. Laaja-alaiset tavoitteet on ilmaistu selkeämmin muutama vuosi klusteriraportin jälkeen tehdyssä maakunnan tietoyhteiskuntastrategiassa (*Tietoyhteiskuntastrategia. Etelä-Savon maakuntahallituksen nimeämän työryhmän loppuraportti 19.1.2004*). Seuraavassa tämän raportin esittämät tavoitteet on esitetty hieman tiivistetysti ja niihin on lisätty kursivointi:

1. Kansalaisten vuorovaikutteisen *osallistumisen mahdollistaminen* tietoverkoissa oleviin palveluihin
2. Verkoissa olevien *palvelujen tuottaminen ja kehittäminen* niin, että ne mahdollisimman tehokkaasti palvelevat kansalaisia
3. *Yritystoiminnan kehittäminen* erityisesti kärkitoimialoilla sekä tieto- ja viestintäteknologia-alan vahvistaminen hankkeilla. Laajempaan tavoitteena *yritysten verkostojen kehittäminen*.
4. *Tietoyhteiskuntakoulutuksen kehittäminen* - koulutus seutuportaalien sisällöksi sekä oppilaitosten verkko-opetuksen tehostaminen ja laadukas sisälöntuotanto
5. Riittävän tarkoituksenmukaisen *tietoliikenneverkon turvaaminen* maakunnan kaikille asukkaille, yrityksille ja yhteisöille

Kun edellistä tavoitteistoa tiivistetään ja yksinkertaistetaan lisää, saadaan maakunnan tietoyhteiskuntatavoitteiksi seuraavat: 1) osallistumisen mahdollistaminen, 2) palvelujen tuottaminen ja kehittäminen, 3) yritystoiminnan kehittäminen (yritysten verkostojen kehittäminen), 4) tietoyhteiskuntakoulutuksen kehittäminen ja 5) tietoliikenneverkon turvaaminen.

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Kun informaatioklusterissa on 57 hanketta ja lisäksi 9 hanketta jotka on laskettu puoliksi johonkin toiseen klusteriin, saadaan hankkeiden kokonaismääräksi 61,5 (57+4,5). Puolittain informaatioklusteriin laskettujen hankkeiden toinen puoli on yleensä ollut kulttuuriklusteri.

hanketyyppi

Informaatioalan hankkeista selvästi eniten on koulutuksen hankkeita. Noin kuudestakymmenestä hankkeesta niitä on 18,5. Investointihankkeita on kymmenen, tuotekehityshankkeita ja tietoliikenneyhteyshankkeita molempia seitsemän. Tietoliikenneyhteydet -luokka ei tässä yhteydessä ole kovin hyvä, koska esim. investointihankkeita ja monia muitakin hankkeita olisi varmasti voitu luokitella myös tietoliikenneyhteyksien hankkeiksi.

Investointihankkeet ovat tässäkin klusterissa suurimpia. Niiden EU-osarahoituksen määrä on lähes puolet (6,3 milj. €) klusterin EU-rahoituksesta, vaikka hankkeiden määrä on alle kolmannes. Koulutushankkeiden EU-rahoitusosuus on 3,9 milj. euroa. Muiden hanketyyppien osuus on näihin kahteen verrattuna pienehkö.

toteuttaja

Yli puolet (34,5 kpl) hankkeista on yliopiston, korkeakoulun tai tutkimuslaitoksen toteuttamia. Kuntien toteuttamia hankkeita on 17, luokan *muu oppilaitos* toteuttamia 7. Muiden luokkien osuus on vähäinen.

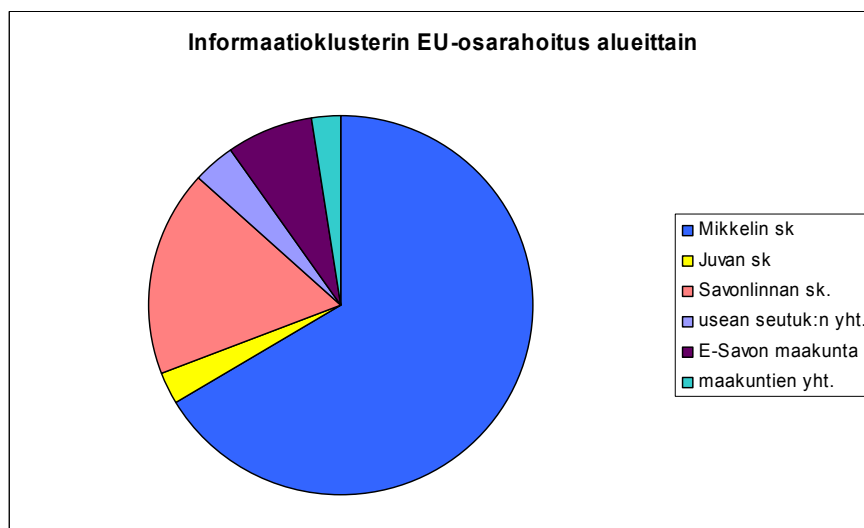
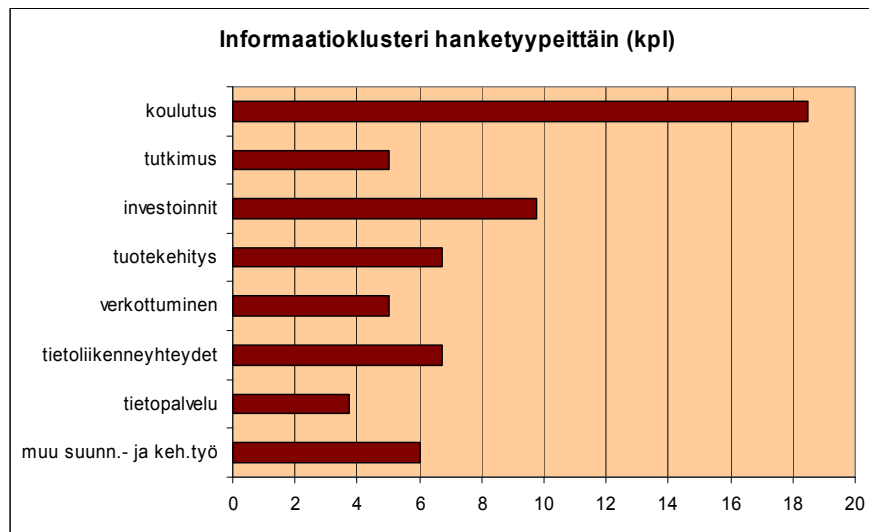
EU-osarahoituksella mitaten yliopistojen ym. hankkeiden osuus nousee miltei 70 %:iin.

vastuuviranomainen

Lääninhallituksen sivistisosasto on ollut klusterin hankkeissa vastuuviranomaisena yli 50 %:ssa (33,5 hanketta). Maakuntaliiton valvomia hankkeita on 11, samoin TE-keskuksen osastojen (ilman Tekesiä). EU-tukirahoitusosuudesta LH:n sivistisosaston osuus on vielä hankeosuutta paljon suurempi eli 80 %.

kohtealue

Hankkeista lähes puolet (29) ja EU-tukirahoituksesta lähes 2/3 (9,3 milj. €) on kohdentunut Mikkelin seutukuntaan. Osittain tätä selittävät arkistointi- ja digitointihankkeet sekä Mikpolin toiminnan informaatio- ja mediateknologian kehittäminen, jotka ovat painottuneet Mikkelin seudulle. Savonlinnan seutukuntaan on kohdentunut 13,5 hanketta (2,5 milj. €) ja koko maakuntaan 9,5 hanketta (1 milj. €). Juvan seutukunnassa on 5 hanketta, mutta niiden keskikoko on pieni. Pieksämäen seutukuntaan ei ole luokiteltu yhtään informaatioalan hanketta.

Suurimmat hankkeet

Informaatioklusterin hankkeista suurin osa on pienehköjä, mutta hankkeiden keskikoko on kuitenkin selvästi yli kehittämishankkeiden keskiarvon ja klustereiden suurin. Tämä aiheutuu siitä, että muutama hanke kuuluu kaikkein mittavimpien joukkoon ja kohtalaisen suuria hankkeita on useita. Suurin hanke on *Mikpoli – informaatio- ja mediateknologian opetuksen ja T&K toiminnan toimintaympäristön rakentaminen* (EU-osarahoitus 2 651 000 €) ja toiseksi suurin *Informaatio- ja mediatekniikan laboratorio/studiokokonaisuus* (1 461 000). Muita suuria ovat *Mikpoli – kilpailukykyinen innovaatioympäristö* (642 000), *Digitalisoin-*

tilaboratorio (570 000), *Ohjelmistojen testauskeskus (Softa test)* (434 000), *Ohjelmistojen testauskeskus* (383 000) ja Maakunnan *haja-asutusalueiden laaja-kaistayhteyksien rakentaminen - toteuttaminen; vaihe 2* (379 000). Näiden lisäksi muita vähintään 300 000 euron (EU-osarahoitus) hankkeita on viisi.

Keskeiset hankeryhmät

Kun tarkastellaan klusteriin luokiteltuja noin 60 hanketta ja verrataan niitä edellä esitettyihin viiteen Etelä-Savon tietoyhteiskuntastrategian tavoitteeseen, huomataan että eniten hankkeita on tietoyh-

teiskuntakoulutuksessa (tavoite 4). Siihen voidaan hieman karkean luokittelun perusteella lukea noin 20 hanketta. Toinen hyvin esillä oleva tavoite on palvelujen tuottaminen ja kehittäminen (tavoite 2), johon kohdistuu suunnilleen 10 hanketta. Seuraavina ovat tavoitteet 3, yritystoiminnan kehittäminen ja 5, tietoliikenneverkon turvaaminen, joilla kummallakin on 6-7 hanketta. Selvästi vähimmälle osalle jää tavoite 1, osallistumisen mahdollistaminen, jossa näyttäisi olevan vain yksi hanke. Edellä olevat hankemäärät ovat tosin tulkinnanvaraisia ja siten parhaimmassa tapauksessa suuntaa antavia. Viiteen tavoitteeseen luokiteltavissa olevien hankkeiden lisäksi mukana on muutamia niiden ulkopuolella olevia tietotekniikan laitteisto- ja toimintaympäristöhankkeita.

- Osallistumisen mahdollistamiseen voidaan lukea ainakin yksi hanke. *Digitaalisen viestinnän työpaja* voidaan tosin käsittää myös koulutushankkeeksi, koska siinä nuoria työttömiä kuuroja koulutettiin tietotekniikan avulla. Koulutus onnistui, mutta nuorten työmarkkina-asema ei parantunut toivotulla tavalla. Kansalaisten vuorovaikutteista osallistumista on ainakin välillisesti parannettu muillakin hankkeilla.
- Palvelujen tuottamista ja kehittämistä oli monissa hankkeissa joko tärkeimpänä tai sivutavoitteena. *Mikpoli – kilpailukykyinen innovaatioympäristö* –hankkeella ei vielä tarjottu palveluja, mutta suunniteltiin rakennettuihin tietotekniikkatiloihin yhteistä palvelukokonaisuutta. *Campus-TV:n* tarkoituksena oli paitsi luoda TV-tuotantoa myös tarjota mahdollisuus koulutukseen tuotannon yhteydessä. *Softa Testin* päämääränä oli luoda Savonlinnaan oppilaitosten ja yritysten yhteistyönä pysyvä ohjelmistojen testausympäristö. *Avoin kampus I* sisälsi sekä verkkopalvelujen kehittämistä että koulutusta ja tutkimusta Savonlinnan kampuksella. Pyrkimykset muodostaa Mikkeliin digitaalisen arkistoinnin osaamiskeskittymä oli otettu huomioon useassa hankkeessa. Hankkeet liittyivät mm. Helsingin yliopiston Mikkelin digitointikeskukseen, Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkistoon ja Sota-arkistoon. Muutamit muutkin hankkeet sivusivat osaamiskeskittymäajatusta.
- Yritystoiminnan kehittäminen ei ollut pääasiana monessa hankkeessa, mutta koulutuksen ja yritystoiminnan yhdistäviä hankkeita oli, samoin yritystoiminnan informaatiotekniikan kehittämishankkeita. *Pk-yritysten palveluverkon* tarkoituksena oli luoda pk-yritysten ja Mikkelin ammattikorkeakoulun välille "uusi informaatio- ja mediateknologian soveltava vuorovaikutuskanava", jossa kumpikin osapuoli hyötyisi toisen osaamisesta. Toinen hanke

– nimeltään *e2eSAVO* – pyrki auttamaan yrityksiä hyödyntämään tieto- ja viestintätekniikkaa paremmin toiminnassaan.

- Tietoyhteiskuntakoulutus oli vahvasti esillä jo senkin vuoksi, että yliopistot ja korkeakoulut käyttävät merkittävästi hankerahoitusta. *Mikpoli* –hankkeella Mikkelin ammattikorkeakouluun rakennettiin laboratorio- ja studiokokonaisuus tietotekniikan koulutuksen tarpeisiin. Savonlinnan yliopistokampuksella luotiin *e-Oppimais-terikoulutuksen* avulla mahdollisuuksia tietoyhteiskunnan tarvitsemien osaajien koulutukselle. *Informaatio- ja mediatekniikan laboratorio/studiokokonaisuus* kehitti sekin ammattikorkeakoulun opetustoimintaan tarkoitettuja tiloja, joita voivat käyttää myös yritykset ja muut tarvitsijat. *Virtuaaliammattikorkeakoulu* oli kolmen maakunnan yhteishanke korkeatasoisten opetuspalvelujen tarjoamiseksi nykyaikaisella tekniikalla. *Itä-Suomen virtuaaliverkko 2000–2003:n* kohdeyryhmänä olivat aikuislukiolaiset. *ESMO* –hankkeilla pyrittiin auttamaan tietoyhteiskuntakoulutuksesta helposti syrjäytyviä. *Kunda* oli kuntien arkistohoittoon liittyvä koulutus- ja kehittämishanke.
- Tietoliikenneverkko-yhteyksien kehittämisessä maakunnalle merkittävinä oli laajakaistayhteyksien lisääminen. *Maakunnan haja-asutusalueiden laajakaistayhteyksien rakentaminen* tähtäsi siihen, että maakunnan haja-asutusalueiden asukkailla rakennetaan mahdollisuus liittyä kiinteään laajakaistayhteyteen. Hankkeen peitto oli 96 % haja-asutusalueista.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Informaatioklusterin painotusta tavoite 1 –ohjelman toteuttamisessa osoittaa se, että Etelä-Savon seitsemästä klusterista sille on osoitettu eniten rahoitusta, 14 milj. euroa EU-osarahoitusta eli 33 % klustereille lasketusta rahoituksesta. Hankemäärissä vain matkailu- ja elintarvikeklusterit ovat edellä, mutta niiden hankkeiden keskikoko on selvästi pienempi. Informaatiotyhteiskunnan tuomista ja juurruttamista Etelä-Savoon on maakunnassa siten pidetty yhtenä tärkeimmistä maakunnan kehittämisen tekijöistä.

Klusterin hankkeissa on sekä pyritty edistämään maakunnan väestön mahdollisuuksia oppia ja käyttää tietotekniikan ja tietoliikenteen mahdollisuuksia että elinkeinotoiminnan kykyä säilyttää ja parantaa kilpailukykyään informaation hyödyntämisen avulla. Useimmiten hankkeita on kuitenkin tehty oppilaitosten – tavallisimmin ammattikorkeakoulun tai yli-

opiston – toiminnan kehittämiseen informaatioalalla. Näillä oppilaitosten hankkeilla on lähes aina yhteys elinkeinotoiminnan kehittämiseen.

Koulutuksen ohella hankkeista voi poimia esiin kaksi maakunnan strategian ja myös sen tietoyhteiskuntastrategian mukaista kokonaisuutta. Toinen näistä on useiden hankkeiden avulla tuettu pyrkimys muodostaa Mikkeliin digitaalisen arkistoinnin osaamiskeskittymä. Toinen on saada maakunta haja-asutusalueita myöten laajakaistayhteyksien piiriin. Tässä viime mainitussa

on onnistuttu hyvin. Kansalaisten vuorovaikutteisen osallistumisen lisääminen ei sen sijaan näytä taipuneen tavoite 1 –ohjelman hankkeiksi, vaikka tosin laajakaistayhteyksien parantaminenkin lisää vuorovaikutusmahdollisuuksia.

Ohjelmassa on sijoitettu mittavasti tietoyhteiskunnan kehittämiseen. Näin on varmasti tehty muillakin alueilla. Jo seuraavalla ohjelmakaudella lienee nähtävissä, onko Etelä-Savo pysynyt tässä asiassa muiden tahdissa.

Hyvinvointiklusteri

Klusterin tavoitteet

Klusteriraportissa *Etelä-Savon hyvinvoinnin ja hyvinvointiyrittäjyyden kehittämissuunnitelma* (Etelä-Savon maakuntaliitto 2001) on asetettu neljä painopistealaa. Näitä on täsmennetty kullekin painopistealalle määritellyillä kahdella tai kolmella toimenpidelinjalla. Painopisteet ja niiden toimenpidelinjat ovat:

A) yritystoiminnan vahvistaminen hyvinvointipalvelualueella

- 1) yrittäjyyden yleisten toimintaedellytysten parantaminen sosiaalipalveluissa
- 2) lastensuojelun osaamis- ja yrityskeskittymä Etelä-Savoon
- 3) hyvinvointimatkailun kehittäminen

B) osaamis- ja palveluverkoston kehittäminen

- 1) kuntouttavan työtoiminnan uudet yhteistyömallit
- 2) hyvinvointialan kehittämisen alueellinen koordinointi

C) teknologia hyvinvointipalvelujen tukena ja uuden yrittäjyyden synnyttäjänä

- 1) tietoteknologia hyvinvointipalvelujen tukena
- 2) ympäristöterveydenhuollon osaamisesta ja teknologiasta uutta yritystoimintaa

D) alueellisen hyvinvoinnin uudet rakenteet

- 1) uudet toimintamallit maaseutualueiden palvelujen turvaamiseksi
- 2) yhteisöllisten voimavarojen ja sosiaalisen pääoman vahvistaminen

Tavoitteet ovat painopisteistä poimittuina laadullisia, eikä niitä ei ole täsmennetty numeerisiksi.

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Hyvinvointiklusteriin on luokiteltu 33 hanketta ja lisäksi yksi hanke yhdessä matkailun kanssa, joten laskennallinen hankemäärä on 33,5.

hanketyyppi

Yleisimmin käytetyt selkeät hanketyypit ovat verkottuminen ja yhteistyö (7,5 hanketta) ja koulutus (7). Vähemmän täsmällisessä *muu suunnittelu- ja kehittämistyö* -luokassa on 8 hanketta. Myös tutkimukseen sekä työllisyyden hoitoon on luokiteltu hankkeita. Rahoitusjakauma poikkeaa hankemäärien jakaumasta pääasiassa siten, että koulutus-hankkeet nousevat suuruutensa vuoksi verkottumishankkeiden ohi.

toteuttaja

Hankkeiden toteuttajana on 2/3:ssa tapauksia ollut yliopisto, korkeakoulu tai tutkimuslaitos. Muutamassa hankkeessa toteuttajana on ollut luokkaan *muu yhteisö* kuuluva tekijä ja muutamassa kunta. Yliopiston ym. hallitseva osuus on kuitenkin selvä ja se korostuu vielä rahoituksessa (EU-osarahoitus), josta 82 % on tullut yliopiston ym. hankkeille.

vastuuviranomainen

Lääninhallituksen sivistisosasto on ollut vastuuviranomaisena 13 hankkeessa, maakuntaliitto 6,5:ssä ja STM/LH:n sosiaali- ja terveysosasto kuudessa. Lukuun ottamatta TEK:n työvoimaosaston kahta hanketta ovat LH:n sivistisosaston hankkeet selvästi suurimmat ja EU:n osarahoituksesta lähes 2/3 on mennyt niille.

kohtealue

Hyvinvointihankkeet ovat olleet laajalle alueelle tarkoitettuja, sillä 18 hanketta on suunnattu koko Etelä-Savoon, kuusi on maakuntien yhteisiä ja kaksi vähintään kahden Etelä-Savon seutukunnan yhteisiä. Muista 4,5 kohdentuu Mikkelin, kaksi Pieksämäen ja yksi Savonlinnan seutukuntaan. Koko maakunnan hankkeet ovat keskikooltaan muita suurempia.

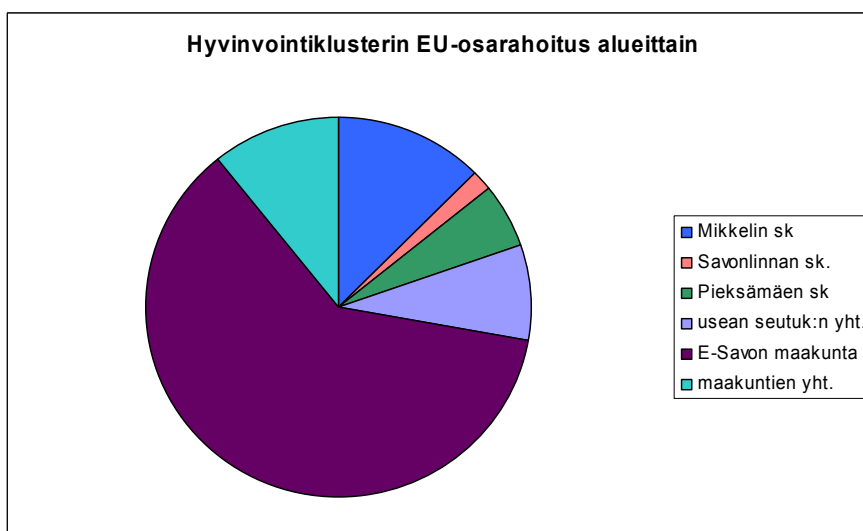
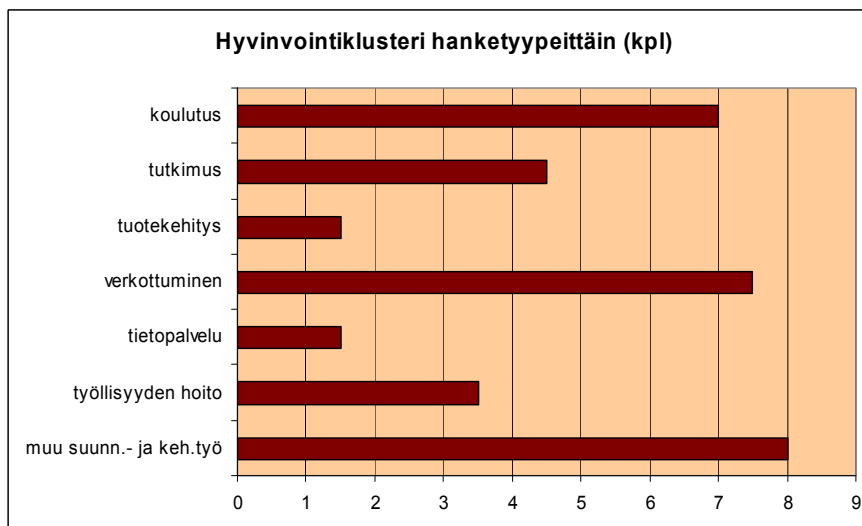
Suurimmat hankkeet

Hyvinvointihankkeet ovat pieniä, sillä niiden EU-rahoituksen keskiarvo on vain 91 000 euroa. Suurin on *Sosiaalitalouden tutkimushanke*, vaihe II (EU-rahoitusosuus 396 000 €). Kaksi muuta hanketta, joiden EU-rahoitusosuus on yli 200 000 euroa, ovat *Palveluketjusta turvaverkoksi* (222 000) ja *Sosiaalitalouden tutkimuskeskus* (211 000). Kolmen hankkeen EU-rahoitus jää alle 10 000 euron.

Keskeiset hankeryhmät

Huomattava osa hankkeista on tehty niin, että niillä pyritään toisaalta lisäämään hyvinvointiyrittäjien osaamista ja toisaalta luomaan yritysverkostoja. Lisäksi suunnitellaan hyvinvointiprofessuuria, ammatikorkeakoulutusta ja sosiaalitalouden tutkimusta. Hyvinvointiyrittäjyydelle yritetään löytää kehitysväyliä yhdistämällä siihen mm. matkailua, liikuntaa ja kulttuuria. Myös maaseudun hyvinvointipalveluille on muutama hanke.

Toisen tyyppisissä hankkeissa kiinnitetään huomiota palvelujen kysyntään ja tarkastellaan palveluja kysyjän näkökulmasta. Kysyjäpuolelta on otettu esille mm.

vaikeavammaiset, puhe- ja kuulovammaiset, nuoret sekä ikääntyneet.

Myös työelämän ja koulutuksen yhteistyötä ja työelämän kehittämistä varten on hankkeita.

- Verkottuminen on ainakin sivuosassa monissa hankkeissa. Keskeinen osa sillä on mm. *Hoiva-alan palveluverkoston luominen* -hankkeessa ja *HYVIS* -hankkeessa, joka oli pienehkö esiselvitys sosiaali- ja terveysalan kehittämisverkostosta. Monissa koulutushankkeissa yksi osa oli yrittäjäverkon luominen tai pääseminen sellaiseen.
- Koulutus on yksi pääasiallisista keinoista hyvinvointiklusterissakin. Hyvinvointiosaamista kehitettiin mm. kuntien päätöksenteossa ja johtamisessa,

sosiaali- ja terveysalan teoriaa ja käytäntöä lähennettiin *TÄKY*-hankkeella, ja hyvinvointiyrittäjyyttä pyrittiin saamaan aikaan yhdellä hankkeella. Terveystieteiden työntekijöitä koulutettiin. Arvioijat ovat luonnehtineet koulutushankkeiden onnistuneen kohtalaisen hyvin, joskin joitakin vähemmän onnistuneita oli joukossa.

- Läheisesti koulutukseen liittyvän tutkimuksen huomattavin hanke oli *Sosiaalitalouden tutkimuskeskuksen* perustaminen Pieksämäelle Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteyteen. Etelä-Savon sosiaalitoimen kehittämiseksi tehtiin selvitys sen nykytilasta (*Sosiaalitoimen kehittäminen Etelä-Savossa*).
- Hyvinvointiyrittäjyyttä yritettiin saada aikaan muutamalla hankkeella. Tällainen oli aikaisemmin mai-

nittu koulutushanke *Hoiva- ja hyvinvointipalvelujen yrittäjyyden kehittämishanke*, joka sisälsi myös verkottumista. *Laadukkaat hyvinvointipalvelut* suuntautui palvelujen laadunarvioinnin ja -hallinnan parantamiseen. Hankkeilla ei onnistuttu synnyttämään yrittäjyyttä kovinkaan paljon, mutta useimmiten niissä pyrittiinkin luomaan edellytyksiä yrittäjyydelle ja yritysten verkottumiselle. Yhdessä tapauksessa puutteena oli yrittäjien heikko sitoutuminen.

- Klusteriraportin tavoitteissa esitettyyn maaseutu-alueiden palvelujen turvaamiseen suuntautui *Hoi-vakantri* -hanke, jonka tarkoituksena oli synnyttää sivutoimisia hoiva-alan yrittäjiä maaseudulle ja saada siten lisää palvelutarjontaa. Hanketta haittasi hidas liikkeellelähtö.
- Osa hankkeista keskittyi rajattujen ryhmien hyvinvoinnin lisäämiseen. Nuorille oli suunnattu näistä kaksi, joiden avulla haluttiin parantaa nuorten elinoloja ja lisätä heidän osallistumistaan. Yksi hanke tähtäsi puhe- ja kuulovammaisten tulkkauksen turvaamiseen.
- Myös väestön ikääntymisen asettamat haasteet otettiin huomioon. *Monenlaisuus voimavarana työyhteisössä* etsi keinoja, joilla Etelä- ja Pohjois-Savossa selvittäisiin paremmin työvoiman vähenemisen ongelmista mm. työhyvinvointia parantamalla. Toisella hankkeella selvitettiin mahdollisuuksia ikääntymisen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen perustamiseen.
- Arvioijan mielestä hanke *Liikkuen laatua elämään* oli "näkyvyyttä saanut hyvin tiedotettu hanke". Se antoi tietoa liikunnasta ja muista terveistä elämäntavoista. *HAKKU* -hankkeella pyrittiin saamaan esille kulttuurin merkitystä hyvinvoinnille.

Klusterin tavoitteiden edistäminen hankkeilla

On helppo huomata, että tavoite 1 -ohjelman hankkeet sopivat hyvin klusteriraportin painoaloihin ja toimenpidelinjoihin, ja että raporttia hyvin todennäköisesti on käytetty apuna hankkeita suunniteltaessa ja hyväksyttäessä. Hyvinvointiyrittäjyyden luominen ja vahvistaminen sekä verkostojen kehittäminen ovat etusijalla raportissa aivan kuten hanketoiminnassakin.

Samoin hanketoiminnassa on kiinnitetty huomiota maaseudun mahdollisuuksiin hyvinvointipalveluissa. Toisaalta painopisteissä ja niiden toimenpidelinjoissa

on niin yksityiskohtaisesti ilmaistuja tavoitteita, että näihin ei ole rakennettu hankkeita. Esimerkiksi raportin yhdessä toimintalinjassa (A 2) esitetään lastensuojelun osaamis- ja yrityskeskittymän luomista Etelä-Savoon. Tähän liittyviä hankkeita ei ole ohjelmassa.

Jonkin verran klusteriraportin ulkopuolelle näyttäisivät menevän sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen ja tutkimuksen kehittämishankkeet sekä työelämän kehittämiseen liittyvä koulutus. Näin ei kuitenkaan ole. Koulutuksen ja tutkimuksen hankkeet liittyvät laajalaisesti strategian kehittämiseen. Niillä on selkeitä yhtymäkohtia esim. raportin painopistealaa C, teknologiasovellukset hyvinvointipalvelujen tukena ja uuden yrittäjyyden synnyttäjänä, samoin toimintalinjoihin A 1, yrittäjyyden yleisten toimintaedellytysten parantaminen sosiaalipalvelualalla ja A 3, hyvinvointipalvelut ja matkailu toistensa tukena - hyvinvointimatkailun kehittäminen. Löyhempiä yhtymäkohtia koulutukseen löytyy muistakin painopistealojen osista.

Työelämän koulutus ei hyvinvointiklusterin hankkeissa ole aivan samanlaisena kuin klusteriraportissa, jossa kiinnitetään huomiota erityisesti työllisyyden hoidon parantamiseen eli työllistämiseen. Klusterin hankkeissa pääpaino on toimivien työyhteisöjen kehittämisessä. Tämä on kuitenkin vain seuraava askel työllistämisen jälkeen ja työllistämistä tukeva. Työllistämishankkeita on löydettävissä helpommin tavoite 1 -ohjelman muista hankkeista kuin hyvinvointiklusteriin luokitelluista. On lisäksi huomattava, että klusteriraportti suuntautui hyvinvoinnin lisäksi nimenomaan hyvinvointiyrittäjyyden kehittämiseen, jolloin esim. työyhteisöjen kehittämisajatuksat voivat jäädä hieman syrjään.

Kaiken kaikkiaan voidaan tehdä johtopäätös, että tavoite 1 -ohjelman Etelä-Savon hyvinvointihankkeilla on varsin pitkälti pyritty toteuttamaan niitä toimenpidelinjauksia, mitä hyvinvoinnin ja hyvinvointiyrittäjyyden kehittämissuunnitelmassa (klusteriraportissa) on esitetty.

Hyvinvointiala on erillisenä alana alkanut muotoutua vasta viime aikoina, minkä vuoksi sen rajaaminen on edelleen jonkin verran tulkinnanvarainen ja sen kehityksen seuraamiseen käytettävissä oleva numeroaineisto vähäistä tai hajanaista. Klusteriraportissa kiinnitettiin kehityksen mittaamista enemmän huomiota siihen, että alalle löydettäisiin Etelä-Savossa oikeita toimenpiteitä ongelmien ratkaisemiseksi ja kehityksen vauhdittamiseksi. Tämän vuoksi tässä yhteydessä ei kehitykselle yritetä etsiä tunnuslukuja, koska ne väistämättä jäisivät korvikemittareiksi.

Klusterien yhteiset hankkeet

Klusterien yhteisiksi hankkeiksi on luokiteltu sellaiset, joissa voidaan havaita selvästi piirteitä ainakin kolmesta klusterista. Luokittelu on tässä niin kuin monessa muussakin tapauksessa tulkintakysymys: joku luokittelija saattaa havaita kaksi hallitsevaa klusteria sellaisessa hankkeessa, jonka toinen luokittelija merkitsisi useamman klusterin hankkeeksi. Hankkeiden tarkastelun kannalta tämä aiheuttaa sen, että klusterien yhteiset hankkeet eivät kirjaudu osittainakaan lisäyksiä minkään yksittäisen klusterin hankemääriin. On myös mahdollista, että yksi luokittelija katsoo vaikkapa tiehankkeen palvelevan nimenomaan joihinkin klusterikokonaisuuksiin kuuluvia elinkeinoaloja, mutta toinen luokittelija pitää tiehanketta klusterien ulkopuolisena. Pyrkimys klusterien yhteisten hankkeiden merkitsemiseen on kuitenkin tärkeä siksi, että se osoittaa näiden hankkeiden kiinnittyvän klustereihin perustuvaan kehittämiseen.

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Klusterien yhteisiksi on merkitty 133 hanketta eli 22,4 % kaikista.

hanketyyppi

Eniten on koulutushankkeita (37,5), ja sen jälkeen tulevat luokat muu suunnittelu- ja kehittämistyö (31,5), investoinnit (22), verkottuminen ja yhteistyö (17,5) sekä tutkimus (14).

toteuttaja

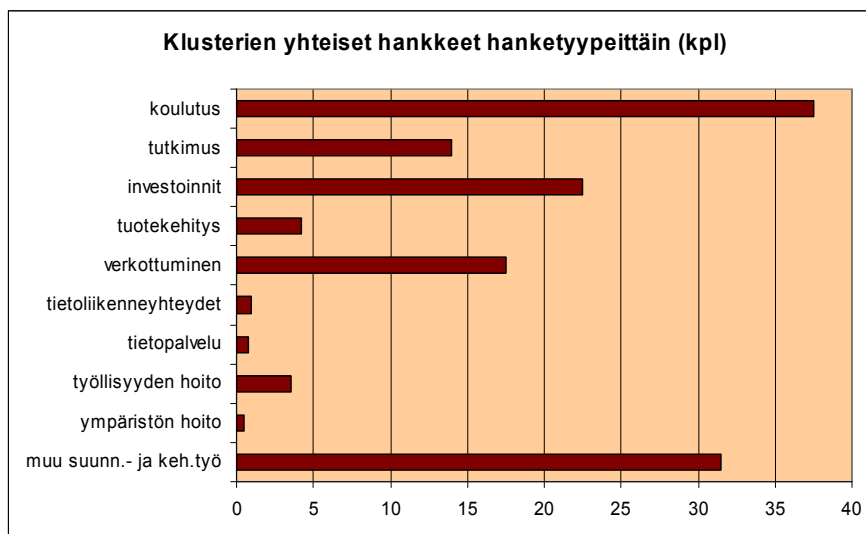
Yhteishankkeista lähes puolet (60,5) on yliopistojen ym. toteuttamia. Seuraavina ovat kunta (20) ja *muu yhteisö* (17,5). Jakauma viittaa siihen, että valtaosa hankkeista liittyy koulutukseen.

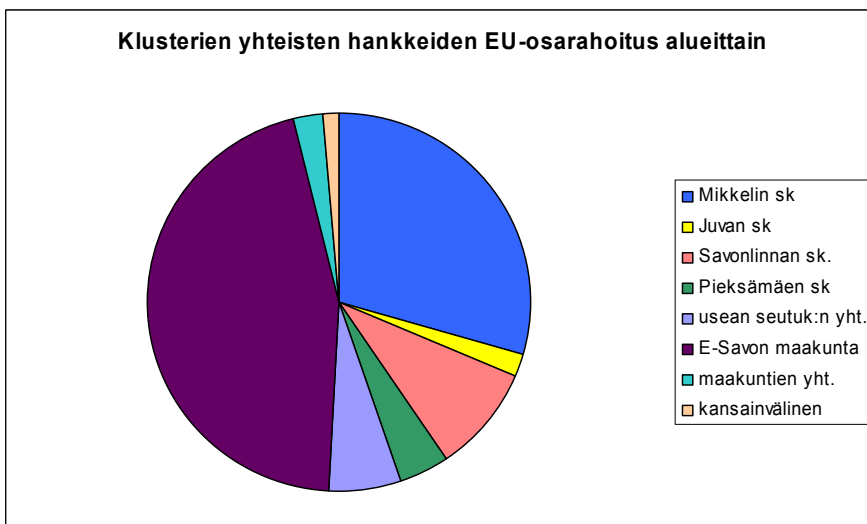
vastuuviranomainen

Lääninhallituksen sivistysosasto on vastuuviranomaisena lähes puolessa hankkeista (57,5 hanketta). Maakuntaliitto, TEK:n maaseutuosasto, ympäristökeskus ja TEK:n työvoimaosasto ovat valvojina 13-23 hankkeessa kukin, TEK:n ympäristöosasto kahdeksassa.

kohdealue

Klusterien yhteiset hankkeet ovat yleensä olleet myös koko maakunnan yhteisiä (57 hanketta). Toinen kohdealue on ollut Mikkelin seutu (30) ja kolmas Savonlinnan seutu (15).

Suurimmat hankkeet

Tässä ryhmässä on useita suuria hankkeita. Suurimmat ovat *Mikkelin yliopistokeskuksen toimitilat* (EU-osarahoitus 1 850 000 €), *Pinnoituslaboratorion perustaminen* (1 635 000), *Pk-yritysten kilpailukyyn kehittäminen* (1 514 000), *Soveltavan tutkimuksen instituutti* (1 456 000) ja *Ympäristön kunnostusohjelma* (1 258 000). *Mikkeli Business Campus* on toteutettu kahdessa osassa, joiden yhteinen EU-osarahoitus on 1 175 000 euroa. Vähintään 500 000 euron EU-osarahoituksen turvin on edellisten lisäksi edennyt neljä hanketta. Hankkeiden EU-rahoituksen keskiarvo nouseekin 220 000 euroon.

Keskeiset hankeryhmät

Klusterien yhteisiksi luokiteltuja hankkeita yhdistää ennen kaikkea se, että niillä on tähdätty Etelä-Savon ja koko Itä-Suomen strategioiden mukaisesti aluelouden ja sen peruspilareiden yritystoiminnan, koulutuksen ja työllisyyden kehittämiseen. Näihin peruspilareihin on koottu hankkeissa aineksia monipuolisesti. Käytetyt keinot eivät hyödytä vain yhtä elinkeinoalaa vaan palvelevat laajalti elinkeinotoimintaa koulutuksen, tutkimuksen, työvoiman ja yritystoiminnan muiden perusedellytysten kautta.

Vaikka yksi klusterien yhteiseksi luokiteltu hanke voi-kin sisältää paitsi useita kehittämis- tai klusterialoja myös useita kehittämiskeinoja, voidaan 133 hankkeen kokonaisuudessa löytää joitakin korostuvia ryhmiä. Tällaisia ovat mm. koulutus-, tutkimus-, yritystoiminta-, työllisyys-, tie- ja vesijohtohankkeet.

- Koulutushankkeiden hallitsevuus tulee ilmi jo siinä, että klusterien yhteisiä hankkeita ovat usein olleet toteuttamassa koulutuslaitokset, ja niiden julkinen rahoitus on tullut lääninhallituksen sivistysosaston kautta. *Mikkelin yliopistokeskuksen toimitilat* oli mittava investointihanke, jolla toteutettiin yliopistokeskuksen rakennustyö. *Mikkeli Business Campus* loi kauppatieteiden koulutusohjelman. Maisteriohjelmia oli neljä, joista osa oli arvioiteja tehtäessä vielä kesken. Parhaiten maisteriohjelmista näyttää onnistuneen *Nuorisokasvatuksen maisteriohjelma*, joka arvioijan mukaan oli "erinomainen hanke!". Se on onnistunut tavoitteissaan, mm. verkottumisessa ja kansainvälistymisessä, ja sillä on todennäköisesti pysyviä vaikutuksia. Sen sijaan liiketoiminnan ja ekologisen yrittäjyyden maisteriohjelma *Eco-Business* ei toteutunut suunnitelmien mukaisesti. Työssä oppimista toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa kehittänyt hanke, jolla koulutettiin työpaikkaohjaajia, onnistui hyvin. Toinen työssä oppimisen hanke oli *Työelämä oppimisympäristönä*. Yksi hanke suuntautui toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun yhteistyöhön ja Etelä-Savon koulutuksen vetovoimatekijöihin. Myös *Taitotakuu* kehitti toisen asteen koulutusta. *Aikuisväestön koulutustason kohottamishanke* pyrki parantamaan tutkijatason jatko-opintoja. *Aikuiskoulutuksen alueellinen kehittämishanke* paransi aikuiskoulutusmahdollisuuksia. *Itäsuomalainen oppimisverkko* ylitti suunnitelmat, ja sen vaikutukset olivat merkittäviä valtakunnallisestikin. Sillä kehitettiin kurssitarjontaa turvaamaan pienten itäsuomalaisten koulujen toimintaa. Osuustoimintaan – mikä on yksi Etelä-Savon erityisosaamisen aloista – suun-

nattuja hankkeita oli muutamia, jotka onnistuivat suunnitelmien mukaisesti. Tässä on mainittu vain osa koulutuksen hankkeista, pääasiassa suurimpia.

- Yritystoimintaan liittyviä hankkeita oli jo osa edellä mainituista koulutushankkeista. Sen lisäksi niihin kuului mm. *Venäjän kaupan palvelukeskus*, jolla varmistettiin yrittäjille välivaiheen palveluita Venäjän-kaupassa (Pietarissa). Yrityshautomohankkeita oli muutama. *Yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen PD* -hankkeella kehitettiin tutkintojärjestelmää täydentävä yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen opintokokonaisuus. Toisella hankkeella – *Oppilaitosten yrittäjäkoulutuksen kehittäminen* – parannettiin koulutuksen laatua ja kohotettiin työelämässä olevien osaamisen tasoa. *Yrittäjäkoulutuksen uudet opetusmenetelmät* – *Ypeda* kehitti uudenlaisen yrittäjäkoulutuksen mallin. Maaseutuyritysten liikkeenjohtoa pyrki kehittämään kaksi hanketta, ja lisäksi maaseutuyrittäjien henkisiä voimavaroja selvitettiin. Suuri osa muitakin klusterien yhteisiä hankkeita liittyi yritystoimintaan tavalla tai toisella.
- Tutkimushankkeista mainittakoon *Tutkimustoiminnan vahvistaminen korkeakouluyhteistyöllä Etelä-Savossa*. Sen tavoitteena ollut yliopistojen toiminnan lisääminen alueella saavutettiin. Toinen suurehko hanke oli *Yrittäjyyteen ja pienyritysten liiketoimintaan kohdentuvan tutkimustoiminnan vahvistaminen*.
- Työvoimaan ja sen kehittämiseen liittyviä hankkeita on sekä lääninhallituksen että TE-keskuksen työvoimaosaston rahoittamina, mutta suurin osa työvoimahankkeista on luokiteltu yksittäisiin klustereihin tai klusterien ulkopuolelle.
- Investointihankkeita on ollut jo edellä esitetyissä hankkeissa. Niiden lisäksi mainittakoon kolme tiehanketta, jotka olisi voitu luokitella klusterien ulkopuoliksikin, mutta niillä on nähty olevan kiinteä yhteys elinkeinotoiminnan kehittämiseen. Yhdeksi parhai-

ten onnistuneista hankkeista on arvioitu Pieksämäen raamattutalon saneeraus, jonka avulla vahvistettiin ammattikorkeakoulun toimintaa Pieksämäellä.

- Ympäristöhankkeita on ollut *Ympäristön kunnossuohjelma*, jonka tavoitteena on ollut ympäristön ja vesistöjen kunnostaminen sekä työllistäminen. Ympäristöhankkeisiin kuuluvat myös 13 vesihuoltohanketta eri osissa maakuntaa. Kaikki nämä ovat saavuttaneet tavoitteensa ja niillä on pysyviä vaikutuksia.
- Edellisistä erillinen hanke on *Soveltavan tutkimuksen instituutti*. Tämä lyhenteellä YTI tunnettu instituutti ei ole päässyt pysyvän rahoituksen piiriin, vaikka sen rahoittaminen ohjelmalla on ollut mitattavaa.
- Seuduilla oli lisäksi ryhmä hankkeita, joilla ne aktivoivat alueensa kehittämistoimia.

Klusterien tavoitteiden edistäminen hankkeilla

Klusterien yhteisiksi luokitellut hankkeet ovat heterogeeninen ryhmä, jonka hankkeilla on kuitenkin selvä yhteys sekä tavoite 1 -ohjelman että maakunnan tavoitteisiin. Nämä hankkeet ovat usein melko suuria jo senkin vuoksi, että niihin sisältyy useita kehittämisaloja ja -keinoja. Näissä hankkeissa aluetta ja sen elinkeinotoimintaa on usein pyritty kehittämään perusteista kuten väestön osaamisesta ja yritystoiminnan vireyttämisestä lähtien.

Ryhmän hankkeiden vaikutuksia kokonaisuutena on mahdoton arvioida. Osa hankkeista on onnistunut erinomaisesti, osa hyvin, osa taas vaatimattomasti ja osan voidaan katsoa epäonnistuneen. Mutta kaikissa on pyritty kehittämistavoitteiden saavuttamisen edistämiseen ja monissa hankkeissa on saavutettu hyviä ja pysyviäkin vaikutuksia.

Klusterien ulkopuoliset hankkeet

Klusterien ulkopuolisiksi on luokiteltu hankkeet, joiden ei ole katsottu liittyvän huomattavassa määrin yhteenkään Etelä-Savon seitsemästä klusterista. Kysymys on tässäkin tapauksessa luokittelijan tulkinnasta, ja kun luokittelijoita on ollut useita, voi joissakin luokitteluisa olla ristiriitaa tai ainakin mahdollisuuksia luokitella jokin hanke myös toiseen ryhmään. Kokonaistasolla nämä tulkintakysymykset eivät kuitenkaan aiheuta haittaa. Myös klusterien ulkopuolisilla hankkeilla on tuettu maakunnan kehittämissyönteiksi. Ero tämän ryhmän ja usean klusterin hankkeilla on mm. se, että tämän ryhmän hankkeet on joko katsottu klustereihin kuulumattomiksi tai niiden kehittämisala on niin laaja, että niitä ei ole voitu lukea myöskään usean klusterin hankkeiksi. Esimerkki vaikeasta tulkintakysymyksestä on yritystoiminta ja yrittäjyys: tulisiko millekään elinkeinotoiminnan alalle yksilöimätön yritystoiminnan hanke katsoa klusterien ulkopuoliseksi, vai tulisiko se katsoa klusterien yhteiseksi sillä perusteella että se ainakin löyhästi liittyy klusterien yritystoimintaan? Luokittelijat ovat saaneet tehdä ratkaisun parhaaksi katsomallaan tavalla.

Hankkeiden ominaisuuksia

lukumäärä

Hankkeita on 128, eli luokka on toiseksi suurin ja lähes yhtä suuri kuin klusterien yhteiset -luokka. Hankkeidensa suuruuden vuoksi luokka on kuitenkin eniten EU-osarahoitusta saanut, sillä sen rahoitusosuus on miltei kolmannes.

hanketyyppi

Klusterien ulkopuolisia hankkeita on toteutettu monipuolisella tavalla. Kaatoluokka "muu suunnittelu- ja kehittämistyö" on yleisin (27). Sen jälkeen tulevat verkottuminen ja yhteistyö (23,5), työllisyyden hoito (19,5), investoinnit (17,5) sekä tutkimus (16,5). Luokille koulutus ja tuotekehitys on kummallekin merkitty kymmenisen hanketta. Ainoa puuttuva hanketyyppi on tietoliikenneyhteydet. Toteutustapojen monipuolisuus heijastaa klusterien ulkopuolisiin luettujen hankkeiden laajaa kirjoa.

toteuttaja

Toteuttaja on lähes 50 %:ssa (58 hanketta) ollut yliopisto ym. Kunnilla on 23 hanketta, maakuntaliitolla 15, valtion viranomaisilla 11.

vastuuviranomainen

Huomattava osa (36 hanketta) on ollut TE-keskuksen työvoimaosaston valvomina. Maakuntaliitolla, ympäristökeskuksella, TEK:n maaseutuosastolla,

TEK:n yritysosastolla ja Tekesillä on kullakin ollut vastuullaan 14-19 hanketta. Rahoitusosuuksilla mitattuna TEK:n työvoimaosaston osuus on lähellä 50 %:a. Tämä kuvastaa sitä, että klusterijaottelussa työllisyyden hoidon hankkeet ovat jääneet ulkopuolelle, ainakin jos ne eivät ole selkeästi suuntautuneet jonkin klusterin työllisyyden parantamiseen.

kohdealue

Eniten klusterien ulkopuolisia hankkeita on kohdentunut Mikkelin seutukuntaan (35) ja koko maakuntaan (31). Savonlinnan seutukunnassa oli 14, Pieksämäen 11 ja Juvan seutukunnassa 8 hanketta. Sekä usean seutukunnan yhteisiä että eri maakuntien yhteisiä hankkeita on molempia kymmenisen.

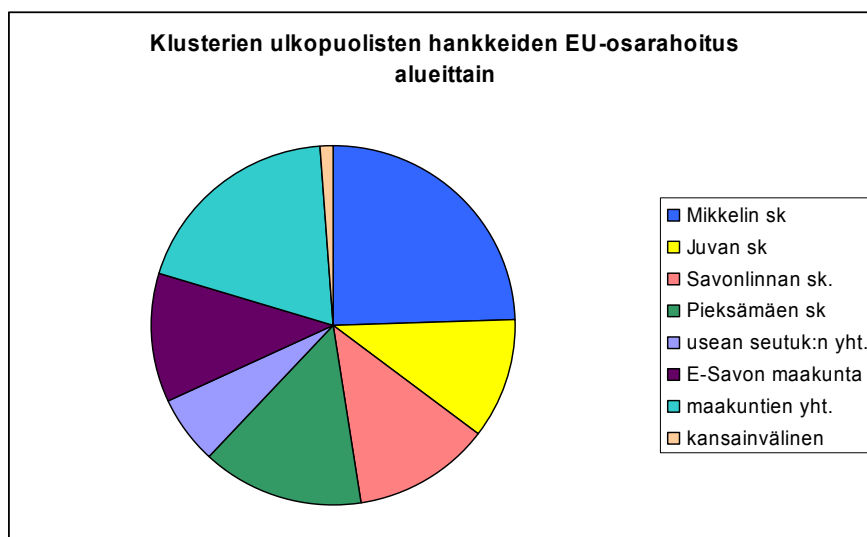
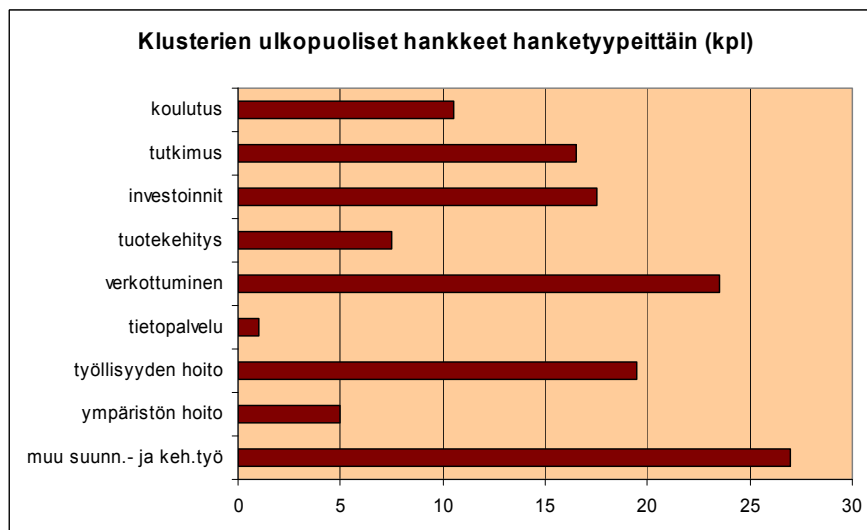
Suurimmat hankkeet

Suurimpia ovat eräät liikenneinvestoinnit ja vesijoh-toinvestoinnit sekä työllisyyden hoidon hankkeet. Koko Etelä-Savon ohjelman suurin hanke on *Kouvola-Pieksämäki rataosuuden osittainen nopeudennosto välillä Sipilä-Mikkeli*. Sen EU-osarahoitusosuus on 5 724 000 €. Muut yli miljoonan euron (EU-rahoituksen määrä) hankkeet ovat *Reitti – työllistymisen palvelukeskus (Mikkeli)* (2 988 000), *Reimari – työllistymisen palvelukeskus (Savonlinna)* (2 638 000), *Hakeva – työllistymisen palvelukeskus (Pieksämäen seutu)* (2 213 000), *Jäppilä – Pieksämäki – Maavesi yhdysvesijohto ja siirtoviemäri* (2 185 000), *Etelä-Savon työorganisaatioiden palvelut TOP 10+* (1 670 000), *Kehittyvä – työllistymisen palvelukeskus (RaJuPuSu)* (1 479 000) ja *Hirvensalmi – Otava yhdysvesijohto ja kokoojaviemäri* (1 000 000). Näiden lisäksi yli 0,5 milj. euron hankkeita on neljä, joista kaksi on tiehankkeita, yksi vesijohtohanke ja yksi yrittäjyyskasvatushanke.

Keskeiset hankeryhmät

Klusterien ulkopuolisissa on suurehko määrä yritystoiminnan yleisen edistämisen hankkeita. Monissa niistä on koulutus tärkeässä osassa. Myös työllistämishankkeet liittyvät usein yrittäjyyteen. Tutkimushankkeet ovat tekniikan alan tutkimusta, mm. komposiitteihin liittyvää. Ympäristöhankkeissa on sekä tutkimusta että vesijohtoverkoston kehittämistä. Lisäksi oli pieniä maaseutuhankkeita, yksi suuri rautatiehanke ja joitakin maantiehankkeita.

- Yritystoiminnan hankkeista osa on tehty seutujen yrityspalvelupisteiden aloittamiseksi tai kehittämiseksi. Toinen yrityshankeryhmä on suunnattu yrit-

täjien liiketoimintaosaamisen kehittämiseen erityisesti ulkomaankaupassa. Tästä ryhmästä löytyy kaksi suurehkoa yritysten kansainvälisen osaamisen hanketta (*International Business Skills* ja *International Business Development*) ja Venäjän-kaupan tukijärjestelmien vahvistamishanke. Yhden hankkeen tarkoitus oli rakentaa Etelä-Savon elinkeinotoiminnan tueksi mentoreiden (neuvonantajien) verkosto, toisen hakea keinoja Mikkelin tekemiseksi kaupan keskuksiksi. Naisyrittäjyyshankkeita oli muutama.

- Yrittäjyyshankkeet ovat usein toteutustavaltaan koulutushankkeita. Tällainen oli laaja *Kasva yrittäjäksi* -koulutusohjelma yrittäjyyden oppimiseksi. Toinen koulutusohjelma oli *Johtamisen taidot*, joka oli tarkoitettu pääasiassa pk-yritysten johdolle ja esimiestehtävissä oleville.

- Työllistäminen ja yrittäjyys sekä myös koulutus yhdistyivät monissa hankkeissa. Uusyrityskumppanuushankkeissa eri seutukunnissa pyrittiin saamaan työttömyysuhan alaisia ja työttömiä yrittäjiksi. Vaikeasti työllistyville vailla koulutusta oleville tai työttömille rakennettiin *Aikuisten oppimisvalmiuksien kehittämishanke*. Työllistymisen palvelukeskukset (*Reimari, Reitti, Hakeva* ja *Kehittyvä*) neljässä seutukunnassa kuuluivat suurimpiin hankkeisiin. Palvelukeskuksilla haluttiin helpottaa varsinkin vaikeasti työllistyvien kuten pitkäaikaistyöttömien ja nuorten mahdollisuuksia saada työtä. Myös maahanmuuttajille tehtiin oma työllistymishanke samoin kuin heidän kielikoulutukselleenkin.

- Tekesin tutkimushankkeista on 16 luokiteltu klusterien ulkopuolisiin. Niistä mm. nousee esiin maakunnan osaamisaloihin luetun komposiittiteknologian hankkeita. Komposiitit ovat kahden tai useamman toisiinsa liukenemattoman aineen yhdistelmiä.
- Tässä ryhmässä olevat maaseutuhankkeet ovat sellaisia, että niitä ei ole voitu luokitella metsä- tai elintarvikeklustereihin. Niitä on kymmenisen kappaletta ja niillä on mm. edistetty sukupolvenvaihdoksia ja bioenergiaa.
- Ympäristöhankkeita on 15. Pääasiassa ne liittyvät jätteiden haittavaikutusten vähentämiseen. Ympäristöhankkeisiin voidaan myös lukea Soveltavan ympäristökemian laboratorioon liittyvät hankkeet.
- Kuudelle vesijohtohankkeelle on myönnetty EU-osarahoitusta lähes 5 milj. euroa. Niillä on ajateltu vaikutettavan positiivisesti myös yritystoiminnan toimintamahdollisuuksiin.
- Liikennettä on tuettu Etelä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelman tekemisellä, neljällä autotie-hankkeella sekä yhdellä rautatiehankkeella. Rautatiehanke oli *Kouvola-Pieksämäki rataosuuden osittainen nopeudennosto välillä Sipilä-Mikkeli*. Hankkeen toimenpiteillä rakennettiin rataosalla mahdollisuudet junien nopeuksien nostamiseen perinteisellä kalustolla 160 km:iin ja kallistuvakorilla kalustolla 200 km:iin tunnissa.

Maakuntaohjelman edistäminen

Tähän luokkaan merkityt hankkeet ovat myös tärkeä osa maakunnan kehittämistä, vaikka niitä ei olekaan suunnattu millekään klusterialalle. Niissä on ennen kaikkea merkittäviä ja mittavia työllistämisen edistämisen, yritystoiminnan ja sen edellytysten sekä joitakin fyysisen perusrakenteen kuten teiden ja vesijohtojen kehittämishankkeita.

Sitä, onko hankkeilla toteutettu Etelä-Savon strategiaa, ei voi arvioida maakunnan klusteriraporttien perusteella. Sen sijaan sitä voidaan hakea vuosille 2003–2006 tehdystä *Etelä-Savon maakuntaohjelmasta*. Sen strategia on jaoteltu seitsemään kehittämisalaa: imago, ihmiset, osaaminen, verkostot, liikenne, maaseutu ja yritykset.

Maakuntaohjelman seitsemästä alasta käytetään nimitystä päämäärät. Näistä päämääristä "ihmiset" tähtää työvoiman saatavuuden turvaamiseen ja elinympäristöjen sekä palvelujen kehittämiseen. Tähän päämäärään liittyviä hankkeita ovat klusterien ulkopuolisissa erityisesti työllistymisen palvelukeskukset, työelämän kehittämishankkeet, maahanmuuttajien tukihankkeet sekä vesihuollon ja jätehuollon parantamis- ym. ympäristöhankkeet.

"Osaaminen" –päämäärän tavoitteita ovat koulutuksen kehittäminen, osaamistason kohottaminen ja innovatiivisuuden vahvistaminen. "Yritykset" –päämäärässä taas pyritään yritystoiminnan laaja-alaiseen uudistamiseen. Näiden päämäärien hankkeita ovat teknologiakeskukset, yrityspalvelukeskukset ja muutamat yleiset yrittäjyyden (mm. naisyrittäjyyden) hankkeet. Lisäksi joitakin klusteritoimialoihin kuulumattomia hankkeita – esim. kemiallisen teollisuuden ja energiatalouden aloilta – on luokiteltu tähän.

"Liikenne" –päämäärään kuuluvia hankkeita on kuusi. Niistä neljä on autotiehankkeita, yksi ratahanke ja yksi liikennejärjestelmäsuunnitelman tekeminen.

On vaikea sanoa kuinka paljon tavoite 1 –ohjelman kehittämishankkeilla on edistetty maakuntaohjelman tässä mainittuja päämääriä. Joka tapauksessa se voidaan todeta, että EU-ohjelmassa maakuntaohjelman päämääriin on kiinnitetty huomiota ja sijoitettu varoja. Näillä klusterien ulkopuolisiksi luokitelluilla hankkeilla on ennen kaikkea luotu perustaa maakunnan ja sen elinkeinotoiminnan yleiselle kehittämiselle, jota voidaan sitten muiden hankkeiden avulla terävöittää haluttuihin klustereihin ja vielä suunnatummin valittuihin yksittäisiin kehittämiskohteisiin.

TIIVISTELMÄ SEURANTATIEDOSTON LUOKITUKSISTA

* ITÄ-SUOMEN TAVOITE 1 –OHJELMAN TOIMENPIDEKOKONAISUUS

- (1.1) YRITYSTOIMINNAN EDISTÄMINEN
- (1.2) YRITYSTOIMINNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖN PARANTAMINEN
- (1.1) KOULUTUSJÄRJESTELMIEN KEHITTÄMINEN JA KOULUTUKSEN LAADUN JA VAIKUTTAVUUDEN PARANTAMINEN
- (1.2) OSAAMISPÄÄOMAN KEHITTÄMINEN JA TYÖVOIMAN OSAAMISEN LISÄÄMINEN
- (1.3) TYÖMARKKINOIDEN TOIMIVUUDEN JA TYÖLLISYYDEN EDISTÄMINEN
- (1.4) TYÖELÄMÄN TASA-ARVON EDISTÄMINEN
- (1.1) MAASEUTUALUEIDEN SOPEUTTAMINEN JA KEHITTÄMINEN
- (1.2) METSÄTALOUSTOIMENPITEET
- (1.3) KOULUTUSTUKI
- (1.4) MAATALOUDEN INVESTOINNIT
- (1.5) NUORTEN VILJELIJÖIDEN ALOITUSTUKI
- (1.6) ELINKEINOKALATALOUDEN KEHITTÄMINEN
- (1.1) OSAAMISEN JA KOULUTUKSEN RAKENTEIDEN KEHITTÄMINEN
- (1.2) SISÄISEN JA ULKOISEN YHTEYSVERKON KEHITTÄMINEN
- (1.3) LUONNON JA RAKENNETUN YMPÄRISTÖN HOITO
- (1.4) ARKIELÄMÄN RAKENTEIDEN KEHITTÄMINEN

* HAKIJA (TAI TOTEUTTAJA)

- (A) KUNTA
- (B) MAAKUNTALIITTO
- (C) MUU YHTEISÖ
- (D) VALTION VIRANOMAINEN
- (E) YLIOPISTO, KORKEAKOULU, TUTKIMUSLAITOS
- (F) MUU OPPILAITOS
- (G) YRITYS
- (H) MUU

* VASTUUVIRANOMAINEN

- (A) MAAKUNTALIITTO
- (B) YMPÄRISTÖKESKUS
- (C) TE-KESKUKSEN TYÖVOIMAOSASTO
- (D) TE-KESKUKSEN MAASEUTUOSASTO
- (E) TE-KESKUKSEN YRITYSOSASTO (pl. TEKN.YKS.)
- (F) TEKES (TE-KESKUKSEN YRITYSOSASTO / TEKN.YKS)
- (G) LÄÄNINHALITUKSEN SIVISTYSOSASTO
- (H) TIEPIIRI
- (I) SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

* KOHDENTUMISALA ELI KLUSTERI

- (A) METSÄT JA PUU
- (B) ELINTARVIKETALOUS
- (C) METALLI
- (D) MATKAILU
- (E) KULTTUURI
- (F) INFORMAATIOALA
- (G) HYVINVOINTIPALVELUT JA –TEKNOLOGIA
- (H) KLUSTEREIDEN YHTEINEN
- (I) KLUSTEREIDEN ULKOPUOLINEN

lisäksi mahdolliset kaksikirjaimiset (kahteen luokkaan kuuluvat) luokitukset

* HANKETYYPPI

- (A) KOULUTUS JA SEN SUUNNITTELU
- (B) TUTKIMUS JA SEN SUUNNITTELU
- (C) INVESTOINNIT
- (D) TUOTEKEHITYS
- (E) VERKOTTUMINEN JA YHTEISTYÖ
- (F) TIETOLIIKENNEYHTEYDET
- (G) TIETOPALVELU JA MARKKINOINTI
- (H) TYÖLLISYYDEN HOITO
- (I) YMPÄRISTÖN HOITO
- (J) MUU SUUNNITTELU- JA KEHITTÄMISTYÖ

lisäksi mahdolliset kaksikirjaimiset (kahteen luokkaan kuuluvat) luokitukset

* KOHDEALUE

- (A) MIKKELIN SEUTUKUNTA
- (B) JUVAN SEUTUKUNTA
- (C) SAVONLINNAN SEUTUKUNTA
- (D) PIEKSÄMÄEN SEUTUKUNTA
- (E) USEAN SEUTUKUNNAN YHTEINEN
- (F) ETELÄ-SAVON MAAKUNTA
- (G) MAAKUNTIEN YHTEINEN
- (H) KOKO MAA
- (I) KANSAINVÄLINEN

seutukuntajako on seuraava:

- MIKKELIN seutukunta: Mikkeli, Mäntyharju, Kangasniemi, Ristiina, Hirvensalmi, Pertunmaa, vuoden 2004 alusta myös Haukivuori
- JUVAN: Juva, Rantasalmi, Sulkava, Puumala, Joroinen, Kangaslampi (31.12.2001 saakka). Vuoden 2004 alusta Juva, Rantasalmi, Puumala, Joroinen
- SAVONLINNAN: Savonlinna, Kerimäki, Punkaharju, Enonkoski, Savonranta, Heinävesi, v. 2004 alusta myös Sulkava
- PIEKSÄMÄEN: Pieksämäki, Pieksämäen mlk, Haukivuori, Jäppilä, Virtasalmi. Vuoden 2004 alusta seutukuntaan kuuluvat kuntien yhdistymisen jälkeen Pieksämäki ja Pieksänmaa.

* YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

- (A) MYÖNTEISET
- (B) NEUTRAALIT
- (C) KIELTEISET

* TASA-ARVOVAIKUTUKSET

- (A) ON TASA-ARVOHANKE (edistää tasa-arvoa)
- (B) EI OLE TASA-ARVOHANKE

* TIETÖYHTEISKUNTAVAIKUTUKSET

- (A) ON TIETÖYHTEISKUNTAHANKE (edistää tietoyhteiskuntaa)
- (B) EI OLE TIETÖYHTEISKUNTAHANKE

ITÄ-SUOMEN TAVOITE 1 –OHJELMAN TOIMINTALINJAT JA TOIMENPIDEKOKONAISUUDET

1. Yritystoiminnan kehittäminen ja yritysten toimintaympäristön parantaminen

1. Yritystoiminnan edistäminen (EAKR)
2. Yritystoiminnan toimintaympäristön parantaminen (EAKR)

2. Osaamisen vahvistaminen ja työvoiman valmiuksien parantaminen

1. Koulutusjärjestelmien kehittäminen ja koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen (ESR)
2. Osaamispääoman kehittäminen ja työvoiman osaamisen lisääminen (ESR)
3. Työmarkkinoiden toimivuuden ja työllistyvyyden edistäminen (ESR)
4. Työelämän tasa-arvon edistäminen (ESR)

3. Maaseudun kehittäminen

1. Maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen (EMOTR)
2. Metsätaloustoimenpiteet (EMOTR)
3. Koulutustuki (EMOTR)
4. Maatalouden investoinnit (EMOTR)
5. Nuorten viljelijöiden aloitustuki (EMOTR)
6. Elinkeinokalatalouden kehittäminen (KOR)

4. Rakenteiden ja hyvän ympäristön kehittäminen

1. Osaamisen ja koulutuksen rakenteiden kehittäminen (EAKR)
2. Sisäisen ja ulkoisen yhteysverkon kehittäminen (EAKR)
3. Luonnon ja rakennetun ympäristön hoito (EAKR)
4. Arkielämän rakenteiden kehittäminen (EAKR)